



# ØSTRE LANDSRET DOM

afsagt den 8. september 2023

---

Sag BS-38543/2021-OLR  
(10. afdeling)

Gyldendal A/S  
(advokat Henriette Gernaa og  
advokat Rasmus Bjerre)

mod

Lindhardt og Ringhof Forlag A/S  
(advokat Peter Schønning)

Landsdommerne Katja Høegh, Malou Kragh Halling og Susanne Lehrer har deltaget i sagens afgørelse.

Gyldendal A/S og et antal forlag, som i dag indgår i Gyldendal-koncernen, indgik i en periode fra 1980 aftaler med oversættere om oversættelse til dansk af udenlandske litterære værker på vilkår svarende til en normalformular for oversættelsesaftaler, som fremgår af en brancheaftale mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening (i dag Danske Forlag) fra februar 1980 ("1980-aftalen"). Forlagene har på grundlag af disse oversættelsesaftaler samt aftaler med forfatterne til de udenlandske værker udgivet værkerne i dansk oversættelse som trykte bøger.

Lindhardt og Ringhof Forlag A/S har siden 2015 udgivet et stort antal danske oversættelser af udenlandske værker, som tidligere er udgivet i trykt form, i digital form (som e-bog og digital lydbog) i et af forlaget etableret digitalt bogmarked benævnt Saga. Udgivelserne er sket efter aftale med forfatterne af værkerne og de danske oversættere, herunder oversættere, som i forbindelse med den oprindelige udgivelse i trykt form har indgået oversættelsesaftaler med

Gyldendal A/S og forlag, som i dag indgår i Gyldendal-koncernen, på vilkår svarende til 1980-aftalen.

Denne sag angår i første række, om Lindhardt og Ringhof Forlag A/S ved disse digitale udgivelser har krænket Gyldendal A/S', (derunder koncernforbundne forlag), rettigheder i henhold til oversættelsesaftalerne med oversætterne, herunder om Gyldendal A/S ved aftalerne har erhvervet eneret til digital udnyttelse af oversættelserne, og om retten til digital udnyttelse i givet fald er faldet tilbage til oversætterne som følge af Gyldendal A/S' manglende udnyttelse heraf.

Sagen er anlagt af Gyldendal A/S ved Københavns Byret den 16. juni 2021. Ved kendelse af 8. oktober 2021 er sagen henvist til behandling ved landsretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1.

### **Påstande**

Sagsøgeren, Gyldendal A/S ("Gyldendal"), har nedlagt følgende påstande:

1. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S tilpligtes at betale Gyldendal A/S 760.500 kr. med tillæg af procesrente af 585.000 kr. fra den 5. april 2022 og af 175.500 kr. fra den 14. april 2023.
2. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S påbydes at tilbagekalde og endeligt fjerne fra handlen Lindhardt og Ringhofs udgivelser af oversættelserne oplyst i bilag 30 og bilag 159, herunder at tilbagekalde og endeligt fjerne udgivelserne fra Lindhardt og Ringhof Forlag A/S' online platform <https://www.lrdigital.dk>, samt fra øvrige platforme eller websteder, hvor udgivelserne måtte være tilgængelige, således at udgivelserne ikke længere er tilgængelige, herunder ikke tilgængelige ved download.
3. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S tilpligtes at anerkende, at hvis en oversættelse er udarbejdet for og honoreret af Gyldendal A/S i henhold til en aftale indgået på grundlag af normalformularen til oversættelsesaftale fra 1980, hvori normalformularens § 5 er aftalt uden ændringer, og der ikke er aftalt tilføjelser til normalformularens ordlyd, der påvirker fortolkningen af § 5, så er rettighederne til udnyttelse af oversættelsen ved udgivelse af e-bog og lydbog herved overdraget til Gyldendal A/S.
4. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S tilpligtes at anerkende, at hvis Gyldendal A/S har erhvervet rettigheder til udnyttelse af en oversættelse i henhold til en aftale indgået inden 1. juli 1995, der ikke udtrykkeligt regulerer spørgsmål om udnyttelsespligt i medfør af dagældende ophavsretslovs §§ 35 eller 36, og Gyldendal A/S har udnyttet rettighederne ved at udgive oversættelsen som fysisk bog, kan Gyldendal *principalt* ikke i medfør af de anførte bestemmelser tilpligtes tillige at udnytte oversættelsen som e-bog eller lydbog,

*subsidiært* kan Gyldendal A/S i tilfælde af varsel i henhold til § 36 om ophævelse af aftalen, hvis oversættelsen ikke udnyttes som e-bog eller lydbog i en periode, i hvilken Gyldendal A/S ikke er i besiddelse af rettighederne til tilsvarende udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, efterleve en eventuel udnyttelsespligt ved at tilbyde erhververe af retten til udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, tidsbegrænset adgang til at udnytte oversættelsen mod rimeligt vederlag.

5. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S tilpligtes at anerkende, at hvis Gyldendal A/S har erhvervet rettigheder til at udnytte en oversættelse i henhold til en aftale indgået i perioden 1. juli 1995 til 1. juli 2008, der ikke udtrykkeligt regulerer spørgsmål om udnyttelsespligt i medfør af dagældende ophavsretslovs §§ 54 eller 55, og Gyldendal A/S i medfør af de anførte bestemmelser bliver varslet om ophævelse eller delvis opsigelse af aftalen, hvis oversættelsen ikke udnyttes som e-bog eller lydbog i en periode, i hvilken Gyldendal A/S ikke er i besiddelse af rettighederne til tilsvarende udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, kan Gyldendal A/S efterleve en eventuel udnyttelsespligt ved at tilbyde erhververe af retten til udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, tidsbegrænset adgang til at udnytte oversættelsen mod rimeligt vederlag.
  
6. Lindhardt og Ringhof Forlag A/S tilpligtes at anerkende, at hvis Gyldendal A/S har erhvervet rettigheder til at udnytte en oversættelse i henhold til en aftale indgået efter 1. juli 2008, og Gyldendal A/S i medfør af ophavsretslovens § 54 bliver varslet om aftaleophør, hvis oversættelsen ikke er udnyttet som e-bog eller lydbog indenfor en periode, i hvilken Gyldendal A/S ikke er i besiddelse af rettighederne til tilsvarende udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, kan Gyldendal A/S efterleve udnyttelsespligten i medfør af ophavsretslovens § 54 ved at tilbyde erhververe af retten til udnyttelse af det værk, som oversættelsen er en bearbejdelse af, tidsbegrænset adgang til at udnytte oversættelsen mod rimeligt vederlag.

Sagsøgte, Lindhardt og Ringhof Forlag A/S ("L&R"), har nedlagt følgende påstande:

Over for Gyldendals påstand 1 og 2: Frifindelse

Over for Gyldendals påstand 3-6: Afvisning, subsidiært frifindelse.

## Sagsfremstilling

### *Normalformularen af 1980 ("1980-Aftalen")*

Den mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening (i dag Danske Forlag) i februar 1980 aftalte normalformular for oversættelsesaftaler (herefter "1980-Aftalen") indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

"§ 1. I det omfang og på de vilkår, som anføres i det følgende påtager oversætteren sig at oversætte fra \_\_\_\_\_ til dansk

*Aftalens*

(titel)

*omfang*

af (forfatter)

efter \_\_\_\_\_ udgave.

Forlaget har eneret til i bogform at udgive første og følgende oplag af oversættelsen.

Om forlagets egen brug af oversættelsen herudover og om andres brug af oversættelsen henvises til §§ 5 og 6.

...

*Honorar*

§ 4. I honorar betaler forlaget én gang for alle - jfr. dog stk. 2 - \_\_\_\_\_ kr. pr. 16-sidigt ark á 2.000 typeenheder pr. side. Honoraret udbetales ved aflevering af trykfærdigt manuskript, medmindre andet er aftalt.

For forlagets brug af oversættelsen til bogklubudgivelse og billigbogsudgave i et første oplag på over 5.000 eksemplarer oppebærer oversætteren et honorar på 50 % af, hvad en nyoversættelse ville koste. For forlagets øvrige bogklubudgivelser og billigbogsudgaver oppebærer oversætteren 25 % af, hvad en nyoversættelse ville koste. Beløbet forfalder til udbetaling ved udgivelsen, medmindre andet er aftalt.

---

#### *Fodnote til § 4*

Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening er enige om at anbefale, at arkhonorar ifølge § 4 normalt ikke bør fastsættes til mindre end 650 kroner, men at der ved fastsættelsen af individuelt honorar bør tages hensyn til såvel op- gavnens sværhedsgrad som oversætterens kvalifikationer.

Foreningerne er endvidere enige om, at beløbet på 650 kroner, der er baseret på reguleringspristallet (januar 1980 = 100) forhøjes eller nedsættes forholdsmæssigt for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet. Reguleringen finder sted 2 gange årligt, nemlig efter offentliggørelsen af januar- og julipristallene.

For tydelighedens skyld bemærkes, at det ved indgåelsen af den enkelte oversættelsesaftale fastsatte honorar ikke er undergivet efterfølgende pristalsregulering

Om definitionen af en billigbog henvises til den til enhver tid gældende normalkontrakt mellem parterne for romaner m.v.

*Forlagets egen  
brug af  
oversættelsen  
ud over § 1*

§ 5. Forlaget har ret til egen udnyttelse af oversættelsen eller dele heraf i antologier eller på anden måde end i bogform, f.eks. som føljeton, mod at oversætteren modtager et honorar på 50 % af, hvad en nyoversættelse af den tilsvarende tekstmængde ville koste, jfr. dog stk. 2.

Dersom oversættelsen anvendes i antologier til brug ved undervisning eller lignende, jfr. ophavsretslovens § 18, har oversætteren krav på honorar herfor, svarende til halvdelen af det honorar, som en dansk forfatter har krav på efter den til enhver tid gældende aftale mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening.

Om forlagets egen brug af oversættelsen til lydbånd, film, dias, video samt andre kendte og ukendte anvendelsesområder træffes særskilt aftale i overensstemmelse med de til enhver tid mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening gældende overenskomster.

Hvis oversætteren til et værk, hvortil der ikke længere er knyttet forfatterrettigheder, modtager tilbud fra et andet forlag eller en anden institution om brug af oversættelsen til et af de i foregående stykke nævnte medier, er han forpligtet til snarest at underrette forlaget herom. Hvis forlaget inden en måned efter modtagelsen af underretningen skriftligt erklærer at ville udnytte retten og tilbyder oversætteren mindst lige så gode vilkår, som tilbudsgiver, er oversætteren forpligtet til at respektere forlagets primære ret. Hvis forlaget ikke ønsker at udnytte retten, er oversætteren herefter frit stillet, dog under iagttagelse af ophavsretslovens § 3, og det for oversættelsesretten indkomne beløb deles mellem forlaget og oversætteren med 50 % til hver.

Forlaget er berettiget til i salgsfremmende øjemed at give tilladelse til offentliggørelse af brudstykker af oversættelsen i blade og tidsskrifter. Forlaget kan desuden i egne reklamepublikationer gengive sådanne brudstykker. Der tilkommer ikke oversætteren honorar for sådanne offentliggørelser af oversættelsen i salgsfremmende øjemed.

*Andres brug af  
oversættelsen*

§ 6. Forlaget har ret til - under iagttagelse af ophavsretsloven § 3 - at videreoverdrage retten til offentliggørelse af oversættelsen til andre til udnyttelse f.eks. i bogklub eller som billigbog, antologier eller føljeton, mod at oversætteren, hvis oversættelsen tidligere har været udgivet, modtager 50 % af det honorar, forlaget opnår som betaling for oversættelsen. Vederlaget forfalder til betaling inden 1 måned efter beløbets indgang.

Oversætteshonorar for brug ved oplæsning i radio og tv tilfalder oversætteren ubeskåret.

...

*Overdragelse af forlagsretten* § 11. Den forlaget ifølge nærværende aftale tilkommende ret kan kun overdrages til andre ved overdragelse af hele forlagsvirksomheden eller særlige områder deraf.

*Særlige bestemmelser* § 12.

...”

Parterne har oplyst, at 1980-Aftalen blev opsagt af Den danske Forlæggerforening i begyndelsen af 1990'erne, men at normalformularen også derefter blev anvendt ved indgåelsen af oversættelsesaftaler mellem danske forlag og oversættere.

Ved brev af 6. juni 2012 til Den danske Forlæggerforening opsagde Dansk Oversætterforbund og Dansk Forfatterforening med virkning fra den 1. januar 2013 den del af 1980-Aftalen, der regulerede oversætterens honorar (arkhonorar).

Der er i sagen fremlagt i alt 48 oversættelsesaftaler udarbejdet på vilkår svarende til normalformularen i 1980-Aftalen, som er indgået i perioden 1981-2009 mellem danske oversættere og Gyldendal A/S og forlag, som nu indgår i Gyldendal-koncernen.

Visse af de 48 oversættelsesaftaler indeholder i § 12 om ”Særlige vilkår” individuelle vilkår om vederlag for lydbogsudgivelse. Sådanne individuelle vilkår fremgår første gang i en aftale af 22. december 1999 mellem Cicero (som i dag indgår i Gyldendal-koncernen) og oversætteren [REDACTED], hvor det lyder:

”Vederlag for udnyttelsen af oversættelsen i forbindelse med udgivelse som lydbog (kommercielt såvel som til anvendelse specielt for synshæmmede) fordeles med 50% til hhv. oversætter og forlag.”

Samme type vilkår ses herefter i § 12 i en aftale mellem Borgen A/S, som i dag er overtaget af Gyldendal, og oversætteren [REDACTED] af 23. marts 2001 og i en aftale mellem Borgen A/S og oversætteren [REDACTED] af 5. oktober 2007 (hvor oversætterens andel af honoraret dog er fastsat til 17%).

I nogle af de 48 oversættelsesaftaler, første gang i en aftale af 19. februar 2001 mellem Cicero og oversætteren [REDACTED], ses endvidere i § 12 følgende vilkår om forlagets overdragelse af blandt andet retten til digital udnyttelse:

”Forlagets eventuelle overdragelse af retten til udnyttelse af oversættelsen til andre gælder også udnyttelse i digital eller andre kendte eller ukendte anvendelsesformer og kræver ikke oversætterens accept, men

det honorar, forlaget opnår, skal deles ligeligt mellem forlag og oversætter.”

Samme vilkår ses i tiden herefter i fire oversættelsesaftaler indgået mellem Cicero og oversætteren [redacted] henholdsvis den 7. november 2001, den 1. september 2002, den 27. januar 2003 og den 16. november 2003. De efterfølgende aftaler mellem Cicero og [redacted] af 9. april 2006, 9. december 2006, 7. november 2007, 21. juni 2008 og 13. september 2009 indeholder ikke et sådant vilkår. Det samme vilkår ses desuden i en enkelt aftale mellem Cicero og oversætteren [redacted] af 11. november 2003.

*Aftaler om udnyttelse af oversættelser i forbindelse med udgivelse af analoge lydbøger*  
Af en vejledende modelaftale af 7. juni 1993 mellem Den danske Forlæggerforening og Dansk Forfatterforening vedrørende betaling af oversættelseshonorar ved udgivelse af lydbøger fremgår:

”For forlagets brug af oversættelse til en lydbogsudgivelse oppebærer oversætteren et honorar på mindst 17% af, hvad en nyoversættelse ville koste. Beløbet forfalder til udbetaling ved udgivelse, med mindre andet er aftalt.

Denne aftale, der træder i kraft den 1. juli 1993, oprettes i 2 ligelydende eksemplarer, hvoraf hver af parterne modtager et eksemplar.

Aftalen kan af hver af parterne opsiges med et halvt års varsel til udgangen af et kalenderår.”

Der er i sagen fremlagt en række aftaler indgået i perioden 1993-2000 mellem forlaget Cicero og AV Forlaget Den grimme Ælling om honorar for benyttelse af oversættelser i forbindelse med udgivelse af analoge lydbøger. Aftalerne angår en del af de oversættelser, som er omfattet af Gyldendals påstand 1 og 2. Honoraret er i aftalerne fastsat i intervallet 7.000-20.000 kr., og enkelte aftaler indeholder tillige bestemmelser om betaling af et forlagshonorar på 2.000 kr. samt honorar for brug af omslag på 500 kr. eller 1.000 kr. Der er mellem parterne enighed om, at L&R ved en aktivoverdragelsesaftale indgået med Swann A/S i 2022 er indtrådt i alle de rettigheder til oversættelserne, som AV Forlaget Den grimme Ælling har opnået ved aftalerne med Cicero, men ikke om, hvorvidt L&R dermed har fået ret til at udnytte oversættelserne digitalt.

*Aftaler om digital udnyttelse af oversættelser*

Gyldendal har i juli 2011 udarbejdet en vejledende standardaftale om digital udnyttelse, ”Tillæg til Oversættelsesaftale – digital udnyttelse”, hvoraf fremgår:

### **”1. Honorar for digital udnyttelse**

1.1 For udnyttelse af oversættelsen i digital form, herunder men ikke udtømmende som e-bog til download, online-læsning, i fysisk digi-

tal form som f.eks. cd/dvd og ved andre digitale salgs- og distributionsformer, modtager oversætteren [REDACTED] af, hvad en nyoversættelse ville koste.

- 1.2 Beløbet forfalder til udbetaling med halvdelen ved udgivelsen af en digital udgave og med den anden halvdel efter salg af [REDACTED] eksemplarer af den digitale udgave.
- 1.3 Oversætteren kan downloade en digital udgave en gang uden betaling.
- 1.4 Tillægget træder i stedet for eventuel tidligere aftale om honorar for digital udnyttelse."

Der er endvidere indgået en vejledende modelaftale af 19. juni 2015 mellem på den ene side Dansk Oversætterforbund og på den anden side Gyldendal og Rosinante & Co om digital udnyttelse af oversættelser fra bagkataloget, som lyder:

"Underskrevne parter har i dag aftalt følgende vejledende aftale om honorar til oversættere af titler fra bagkataloget, som Gyldendal og Rosinante&Co ønsker at udgive digitalt, fx som ebog, lydbog og print on demand.

Aftalen gælder titler, hvor der ikke er truffet aftale om honorar for digital udnyttelse i form af en frikøbsaftale (engangshonorar) for digital udnyttelse. Gyldendal og Rosinante&Co forpligter sig ikke ved denne aftale i forhold til nye udgivelser.

Aftalen gælder i øvrigt, indtil eventuel aftalelicens via Copydan foreligger med Gyldendal og Rosinante&Co. Allerede indgåede aftaler om digital udnyttelse påvirkes ikke heraf, medmindre andet aftales eller allerede er aftalt.

...

TILLÆG TIL  
OVERSÆTTELSESAFTALE  
- digital udnyttelse -

Mellem

xxxxxxxxxxxxxxxx  
(herefter kaldt oversætteren)

og

**Gyldendal A/S** ...  
(herefter kaldt forlaget)

er der dags dato truffet følgende aftale om honorar for digital udnyttelse af oversættelsen af **XXX/de i bilag 1 angivne titler:**

**1. Honorar for digital udnyttelse**



- 1.1 For udnyttelse af oversættelsen i digital form, herunder som e-bog til download, onlinelæsning, i fysisk digital form som f.eks. cd/dvd og som print on demand modtager oversætteren ■■■ af nettoprisen (forlagets salgspris til forhandleren, biblioteket, anden distributør eller slutkunden ekskl. moms, eventuelle rabatter og distributionsgebyr).
- 1.2 For udnyttelse af oversættelsen som lydbog i enhver form og udgave betaler forlaget ■■■ af nettoprisen som specificeret i pkt. 1.1.  
**ELLER:**  
■■■ af prisen for en nyoversættelse iht. oversættelsesaftalen en gang for alle.
- 1.3 Ved salg af sekundære rettigheder deles det indkomne beløb (netto-beløbet) med 50 % til oversætteren og 50 % til forlaget.

## 2. Afregning og opgørelse

...

## 3. Overdragelse af aftalen

- 3.1 Den forlaget ifølge nærværende aftale tilkomne ret kan kun overdrages til andre ved overdragelse af hele forlagsvirksomheden eller særlige områder heraf.

## 4. Udgivelse og kreditering

- 4.1 Forlaget skal udgive den digitale udgave inden rimelig tid og ikke senere end 18 mdr. efter dato for denne aftale, medmindre andet aftales.

...

Nærværende aftales vilkår er tiltrådt af Dansk Oversætterforbund, juni 2015.

..."

L&R har i 2015 udarbejdet en standardaftale for oversættelsesaftaler, der er tiltrådt af Dansk Oversætterforbund i marts 2015, hvori det hedder:

"O V E R S Æ T T E L S E S A F T A L E

**Mellem**

**xxxxx**

(herefter kaldt Oversætteren)

og

**Lindhardt & Ringhof Forlag A/S**

København K

(herefter kaldt Forlaget)

er der dags dato truffet følgende aftale:

## 1. Aftalens omfang

1.1 Oversætteren overdrager til Forlaget rettighederne til at udgive oversættelsen af TITEL af FORFATTER på dansk til udgivelse i hele verden.

1.2 Forlaget erhverver samtlige rettigheder til at udnytte oversættelsen digitalt samt som Print on Demand.

1.3 Overdragelsen af rettighederne til Forlaget i henhold til 1.1. og 1.2 er betinget af, at Forlaget har eller kan erhverve udgivelsesrettighederne til forfatterens værk på dansk i de nævnte formater inden for 18 måneder efter denne aftales underskrift. Hvis ikke dette sker, går rettighederne efter denne aftale tilbage til Oversætteren.

1.4 Forlaget forpligter sig til at udgive oversættelsen inden for en rimelig tid og ikke senere end 18 måneder efter forlaget har erhvervet samtlige nødvendige rettigheder for at kunne udgive værket på dansk, dog allersenest 24 måneder efter denne aftales underskrift. Hvis ikke dette sker, går rettighederne efter denne aftale tilbage til Oversætteren.

## 2. Honorar

2.1 I honorar for udnyttelse i henhold til denne aftale modtager Oversætteren nedenstående royalty af nettoprisen (Forlagets salgspris til forhandleren, biblioteket, anden distributør eller slutkunden, ekskl. moms, eventuelle rabatter og distributionsgebyr):

(a) Lydbog i alle udgaver: ■■■  
E-bog: ■■■  
POD: ■■■

(b) Ved salg af sekundære rettigheder deles det indkomne beløb (netto-beløbet) med 50 % til Oversætteren og 50 % til Forlaget.

## 3. Frieksemplarer m.v.

3.1 Oversætteren modtager hver især 1 frieksemplar af hver udgave af Værket.

## 4. Afregning og opgørelse

4.1 Forlaget betaler honorar til Oversætteren hvert år senest ultimo juni på grundlag af en opgørelse af salget i det foregående år pr. 31. december. Hvis Oversætteren ønsker, at Forlaget betaler honoraret til Oversætteren's virksomhed, betaler Forlaget først honorar efter modtagelse

af faktura fra virksomheden med angivelse af CVR-nr. Såfremt det op-tjente beløb er under 300,00 kr., kan Forlaget vælge at overføre beløbet til næste afregning. Er Aftalen opsagt eller hævet, udbetaler Forlaget i forbindelse med årsopgørelsen det skyldige beløb til Oversætteren, uanset beløbets størrelse.

## 5. Overdragelse af aftalen

5.1 Den Forlaget ifølge nærværende aftale tilkomne ret kan kun overdrages til andre ved overdragelse af hele forlagsvirksomheden eller særlige områder heraf.

## 6. Kreditering

6.1 Forlaget forpligter sig til at angive Oversætterens navn i alle udgivelser. Hvis udgivelsen omfatter hele værket, skal oversætterens navn angives på en fremtrædende plads.

## 7. Rettighedsindsigelser

7.1 Såfremt tredjemand retter krav mod Oversætteren eller Forlaget baseret på rettighedsindsigelser vedrørende udgivelsen af værket oversat til dansk, påtager Forlaget sig ansvaret for at imødegå sådanne krav.

## 8. Rettigheder retur

8.1 Rettigheder overdraget til Forlaget efter denne aftale går tilbage til Oversætteren, når Forlagets rettigheder til udgivelse af forfatterens værk til dansk ophører.

Nærværende aftales vilkår er tiltrådt af Dansk Oversætterforbund, marts 2015.

Denne aftale er udfærdiget i tre enslydende eksemplarer.

den,

København, den

...”

Der er fremlagt tre oversættelsesaftaler indgået mellem L&R og henholdsvis oversætteren [redacted] den 25. januar 2012, hvad der fremstår som anonymiserede arvinger til en oversætter den 18. oktober 2016 og oversætteren [redacted] den 7. oktober 2020.

*Twistens baggrund*

Dansk Oversætterforbund indhentede i 2014 et notat fra advokat Peter Schønning om rettighedsspørgsmål i forbindelse med digital udnyttelse af oversættelser. Notatet, der er dateret den 14. maj 2014, indeholder en vurdering af, om "en dansk oversætter af et litterært værk [er] berettiget til at købe de digitale udgivelsesrettigheder af det udenlandske originalforlag og udgive oversættelsen som e-bog uden tilladelse fra danske forlag, som har udgivet værket i samme oversættelse som papirbog".

Advokat Peter Schønnings notat blev drøftet i forlagsbranchen, herunder således at også Den danske Forlæggerforening blev inddraget. I en mail af 23. maj 2014 fra Siri Marcher, Head of Editorial Secretariat ved L&R, til forlæggerforeningens direktør Christine Bødtcher-Hansen, er det i den forbindelse anført blandt andet:

"Vi har haft et par sager, hvor vi er uenige med oversættere om, hvor de digitale rettigheder ligger. Vi har nu modtaget vedhæftede notat, som jeg i al fortrolighed vil bede dig om at se på. Vi synes, at problemstillingen er større end som så, og vi tænker, at andre forlag må have de samme udfordringer med digitaliseringen af bagkataloger. Derfor vil vi høre, om det kunne være en sag, som kunne tages op i Forlæggerforeningsregi. Ang. notatet: Vi synes først og fremmest, at PS' fortolkning af ordet "bogform" er for snævert, da "bogform" må dække alle typer af bøger. Dernæst fortolker vi ordlyden i oversætteraftalen af 1980 således, at forlaget har erhvervet rettighederne til udgivelse af alle udgaver, men at der skal aftales et honorar for disse udgaver (jf. oversætteraftalens § 4 – især fodnoten)..."

Af Den danske Forlæggerforenings notat af 3. juli 2014 om "rettigheder til digital udgivelse af oversættelse – fortolkning af oversættelsesaftale fra 1980 mellem Dansk Forfatterforening og Forlæggerforeningen", der er udarbejdet i anledning af advokat Schønnings notat af 14. maj 2014, fremgår blandt andet:

"Bestemmelsen [i 1980-Aftalens § 5] indebærer, at rettighederne til digital udnyttelse er overdraget til forlaget, og sådan har bestemmelsen da også været fortolket i praksis. Det er kun på lydbogsområdet, at der er blevet truffet særskilt aftale mellem de to foreninger i form af aftalen fra 7. juni 1993, og denne aftale regulerer alene oversættelseshonoraret, da aftalen forudsætter, at overdragelsen jfr. § 5 har fundet sted.

I 2011 udarbejdede Gyldendal – efter dialog med oversætterforbundet – et tillæg til oversættelsesaftalen om digital udnyttelse, som på samme vis som lydbogsaftalen alene tager stilling til honoraret, da overdragelsen allerede forudsættes sket jfr. § 5.

På denne baggrund må svaret på det rejste spørgsmål være, at såfremt oversætteren ønsker at udnytte de digitale rettigheder, skal det ske efter aftale med forlaget."

L&R lancerede i 2015 et digitalt bogmarked (Saga). I den forbindelse inviterede L&R ved annoncering i faglige tidsskrifter danske forfattere og oversættere til at indgå aftale med L&R om digital udgivelse af deres værker og oversættelser.

Af Dansk Forfatterforenings pressemeddelelse af 6. august 2015 fremgår blandt andet:

”Den 23. juni 2015 lancerede Lindhardt og Ringhof deres nye initiativ, hvor de tilbyder forfattere og oversættere digital genudgivelse af bøger, der tidligere er udgivet på tryk, herunder også på andre forlag. ...

#### **Forfatterkontrakt**

...

#### **Oversættelseskontrakt**

L&R har sammen med Dansk Oversætterforbund opdateret den vejledende modelaftale fra foråret 2015, så den også kan anvendes til aftaler med oversættere om titler, der tidligere har været udgivet på andre forlag.

Kontrakten sikrer oversætterne en grundlæggende ret til at modtage royalty af salget, som fastslår oversætternes ret til betaling for genudnyttelse på den lange bane. Når det drejer sig om titler, som tidligere har været udgivet på andre forlag, skal L&R sikre at de har erhvervet alle relevante rettigheder til at udgive det oversatte værk, og L&R påtager sig også det fulde ansvar, såfremt udgivelsen, forlaget eller oversætteren mødes med krav i den anledning.

Der fremgår også udtrykkelige frister for, hvornår forlaget senest skal udgive oversættelsen, og at rettighederne til oversættelsen går tilbage til oversætteren, når forlaget ikke kan udnytte disse længere i henhold til kontrakten. Aftalen gælder således også titler fra L&R's egne bagkataloger, hvor der ikke allerede foreligger en aftale om digital udnyttelse i form af en frikøbsaftale (engangshonorar).

Aftalen kan ses her, og den tages i anvendelse af L&R fra den 2. juli 2015.”

I direktør i Den danske Forlæggerforening Christine Bødtcher-Hansens ”Sagsfremstilling – Fortolkning af oversætteraftalen” af 14. juni 2015 er det anført blandt andet:

”I foråret 2014 retter Siri Marcher (jurist fra L&R) henvendelse til Forlæggerforeningen. L&R er løbet ind i problemer i forhold til oversætteraftalen fra 1980 (tidligere vejledende aftale om oversætterrettigheder og honorering mellem Dansk Forfatterforening og Forlæggerforening). Nogle oversættere, som har lavet oversættelser for L&R, vil nu selv udgive det oversatte værk som e-bog. L&R har over for oversætterne gjort gældende, at rettighederne til e-bogsudgivelse, jfr. oversætteraftalen ligger hos L&R. Oversætterne præsenterer L&R for et notat udarbejdet

af advokat Peter Schønning. Peter Schønning konkluderer i notatet, at retten til digital udgivelse ikke er overdraget til forlaget (L&R), og at oversætteren derfor har ret til selv at udgive.

Siri Marcher, Louisa Finkelstein (Gyldendal) samt Christine Bødtcher-Hansen holder et møde om sagen. På mødet bliver vi opmærksomme på, at den udskrift af oversættelseaftalen, som Peter Schønning har været præsenteret for er sat op fejlagtigt typografisk. Det betyder, at bestemmelsen om overdragelse af andre rettigheder end til at udgive i trykt form ikke står i § 5, som handler om overdragelse af rettigheder, men i en fodnote. Efter aftale skriver Christine Bødtcher-Hansen et notat (**vedhæftet**), som godkendes af Siri og Louisa, og som efterfølgende sendes til Dansk Forfatterforening. Notatet konkluderer, at rettighederne til e-bogsudgivelse er overdraget til det første forlag.

Dansk Forfatterforening svarer umiddelbart, at de ikke vurderer, at Peter Schønnings notat skal ændres, og i forhold til opfordring om at mødes om sagen svarer DFs jurist, at der pt. Ikke er nogen konkret sag, og at vi kan tage sagen op igen, hvis der kommer en konkret sag.

Den 7. juni 2015 modtager jeg følgende mail fra Gyldendal:

...

**Emne:** HASTESAG - Oversætterrettigheder digital udnyttelse, herunder ebog

*Kære Christine*

*Idet jeg henviser til vores telefonsamtale fremsender jeg brev af 3. juni 2015 fra Stig Andersen til Lars Boesgaard, Lindhardt og Ringhof, hvor vi beder L&R bekræfte, at de ophører med systematisk at sende tilbud om udgivelse som ebog til en række oversættere af titler, som tidligere har været udgivet af forlag i Gyldendal-koncernen, men som L&R angiver er udsolgt. Som du vil se af titellisten vedlagt vores brev, som L&R har sendt til en af vore oversættere, er der i overvejende grad tale om Gyldendal-titler (56 ud af 81) og kun i beskedent omfang om L&R-titler (10 ud af 81). Tilsvarende tilbud er sendt til en række øvrige oversættere.*

*Det har stor branchemæssig betydning, hvorledes retstilstanden vurderes i forhold til oversætterne. Inden vi i Gyldendal går i tættere dialog med oversætterne om L&Rs tiltag undersøger vi naturligvis nærmere, hvad der specifikt er aftalt for den enkelte titel. Forlagene har jo individuelt de senere år løbende opdateret den tidligere bindende forenings-standardaftale fra 1980. Det kan dog frygtes, at DOF ved rådgivning af sine medlemmer støtter sig til det vedlagte notat af Peter Schønning af 14. maj 2014, som jo tog udgangspunkt i en på et afgørende punkt forkert version af 1980-standard, jf. Danske Forlags notat af 3. juli 2014. Og mange af de titler, som vi og givet også andre forlag ønsker af digitalisere fra bagkataloget, er tænkeligt oversat med afsæt i 1980-standard.*

*Jeg skal på denne baggrund bede foreningen om hurtigst muligt at indhente en juridisk vurdering af 1980-standarden fra foreningens juridiske rådgiver.*

*I forbindelse med den juridiske vurdering gør jeg opmærksom på, at der mig bekendt ikke fra oversætterside har været rejst tvivl om forlagenes rettigheder til digitale udnyttelser af lydbogen i form af fx download og streaming, hvor det oprindeligt utvivlsomt alene var udnyttelse som kassettebånd, som var kendt. Jeg kan i øvrigt bekræfte, at i løbet af de forhandlinger Gyldendal-forlagene førte med DOF/DFE i perioden 2010-2011 (og genoptaget i senere omgange) om honorar for udnyttelse som ebog var rettighedsspørgsmålet slet ikke på tale. Det var alene en dialog om honoraret, jf. vedlagte hovedvilkår aftalt sommeren 2011 med DOF/DFE.*

*Over for L&R gør vi i det vedlagte brev opmærksom på, at der er tale om titler, som vi selv ønsker at genudgive som ebog, og det forhold at titlerne måtte være udsolgt i trykt form ikke uden videre betyder, at vi ikke fortsat har rettigheder såvel fra udenlandsk og primær ophavsmand som til oversættelsen.*

*En mulig konflikt mellem Gyldendal og L&R skal Danske Forlag naturligvis ikke involveres i, men jeg beder dig bekræfte vores opfattelse fra møder og korrespondance maj-juli sidste år mellem foreningen, Gyldendal (Louisa Finkelstein) og L&R i forbindelse med Peter Schønning-notatet og nogle sager hos L&R, at der var enighed blandt de nævnte involverede om forståelsen af 1980-aftalen som beskrevet i foreningens notat af juli 2014.*

*Det skal bemærkes, at vi endnu ikke har orienteret øvrige forlag, som vi forstår også er omfattet af L&Rs tiltag. Forinden hører jeg gerne, om foreningen i sin tid orienterede medlemmer og/eller bestyrelse om foreningens omtalte notat og baggrunden herfor.*

...

*Jeg kontakter L&R, for at blive orienteret om, hvad der er sket i sagen siden vores drøftelser i foråret 2014:*

...

*Kære Siri*

*Har lige fået en henvendelse vedr. denne sag fra Gyldendal. Ser ud til at der nu er kommet konkrete sager (og at det tilsyneladende er L&R som indgår aftalerne på den anden side af bordet). Gyldendal ønsker på baggrund af de konkrete sager, at vi i forhold til oversætterne følger op i forhold til det notat, vi udarbejdede omkring fortolkningen af oversætteraftalen. Som vi også drøftede den gang, vil jeg føle mig tryggest ved, at vi tager sagen indenom Martin Dahl, og får hans vurdering. Ring gerne til mig i morgen og lad mig lige høre, hvad udviklingen har været i sagen.*

...

Jeg modtager nedenstående svar fra L&R:

...

*Kære Christine*

*Tak for din mail. Vi har siden sidst i al mindelighed løst sagen med Dansk Oversætterforbund. Vi har udarbejdet en ny aftale til oversætterne, der honorerer dem for digitale udgaver af bagkataloget.*

*Vi har modtaget en henvendelse fra Gyldendal, og vi mener, at vi bør løse denne sag udenfor Forlæggerforeningens regi. Du er velkommen til at ringe til Lars for uddybende kommentarer.*

...

Jeg svarer nedenstående til Siri:

...

*Hej Siri*

*Forsøgte lige at ringe for er ikke helt med på din mail. Jeg ønsker selvfølgelig ikke at gå ind i konflikten mellem Gyldendal og L&R, men i forhold til oversætterne og fortolkningen af vores standardkontrakt har vi jo samme problem, som det vi sad med sidste år, og nu ser det ud til, at der er konkrete tvister med oversættere, som støtter sig på Peter Schønnings fejlagtige fortolkning. Hvis du har mulighed for det, må du gerne lige uddybe (ring gerne på mit mobilnr), før jeg taler med Lars. Du kender forhistorien og juraen bedre end han gør ;-)*

...

8. juni: Jeg orienterer næstformand, direktør for Gads forlag, Ulrik Hvilshøj om sagen.

8. juni: Jeg tager kontakt til Dansk Forfatterforenings næstformand (formand for Dansk Oversætterforbund DOF) Morten Visby. Morten ønsker også at drøfte samme sag med mig. Vi aftaler at mødes den 9. juni. Formålet med møde fra min side er primært at afklare, om vi har en egentlig konflikt med DOF om fortolkning af oversætteraftalen, eller om DOF har anerkendt, at Peter Schønnings konklusioner bygger på forkerte præmisser, fordi der er blevet anvendt en forkert version af oversætteraftalen.



Referat af møde og konklusioner er gengivet i mit notat af 11. juni (VEDHÆFTET), som jeg sender til Morten Visby den 11. juni. Referatet indeholder et forslag til en tillægsaftale, som skal forhindre en konflikt mellem oversættere og forlag. Morten har forskellige bemærkninger, som vi drøfter telefonisk om aftenen den 11. juni. Senere samme aften fremsender Morten dokumentet med nogle markerede ændringsforslag. Både Morten og jeg er bevidste om og taler om, at der ikke ligger nogen form for mandat til vores uformelle drøftelser.

Den 9. juni skriver jeg til Lars Boesgaard, om vi kan mødes.

Den 10. juni svarer Lars Boesgaard, at han ikke har tid denne og efterfølgende uge.

11. juni: Jeg orienterer bestyrelsesmedlem fra JP Politiken Lene Juul om sagen.

Efter aftale med Ulrik Hvilshøj, Elisabeth Nøjgaard og Lene Juul forsøger jeg igen at få kontakt med Lars Boesgaard:

...

*Kære Lars*

*Det ville ellers være fint, hvis vi om ikke andet kunne have en kort snak over telefonen omkring sagen.*

*Vi er pt. i en situation, hvor der er en væsentlig risiko for en konflikt mellem oversættere og forlag, hvis oversættere, som har en originalaftale iht. 1980 aftalen indgår nye aftaler med L&R om digital udnyttelse. Som du ved, har Louisa Finkelstein, Siri og jeg lavet et notat om, at retten til digital udnyttelse ligger hos det oprindelige forlag. Hverken vi eller Dansk Oversætterforbund har ønske om sådanne konflikter, som vi har god tradition for at undgå i branchen. Både oversættere og forlag skal også fremover kunne samarbejde, og især oversætterne er afhængige af at være i et godt forhold til alle/flere forlag.*

*Morten Visby har foreslået, at der laves en vejledende tillægsaftale, hvor forlagene tager ansvaret for, at oversætterne ikke havner i sådanne konflikter og retssager. Jeg synes, at det er en god og pragmatisk løsning, som vi bør arbejde for, og jeg anbefaler, at vi drøfter det, før situationen bliver for tilspidset.*

*Ring mig gerne op for en kort snak om forslaget.*

...

Den 12. juni modtager jeg nedenstående tilbagemelding fra Lars Boesgaard:

...

*Kære Christine,*

*Grunden til, at jeg ikke er vendt tilbage til dig telefonisk og først svarer på din mail nedenfor nu er, at nedenstående indeholder nogle konkurrenceretlige*

*aspekter. Det er ifølge konkurrenceloven forbudt for virksomheder at indgå aftaler, der direkte eller indirekte har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen. Egmonts advokater anbefaler, at du får tjekket med en konkurrencerets-specialist, om forlag i branchen og forlæggerforeningen må drøfte nedenstående sammen.*

*I øvrigt mener jeg, at nedenstående ikke er en opgave for forlæggerforeningen. Det er et spørgsmål, som bør løses mellem Lindhardt og Ringhof og Gyldendal.*  
...

Herefter skriver jeg nedenstående til formand og næstformand:

...

*Kære Ulrik og Stig*

*Til orientering tilbagemelding fra Lars.*

*Det her er en voldsomt ubehagelig og meget belastende situation for foreningen.*

*Jeg kan ikke på baggrund af Lars' mail, som indeholder advarsler om, at L&R mener, at foreningen handler i strid med konkurrenceloven fortsætte ad det spor, hvor vi qua en bilateral dialog med DOF forsøger at bilægge sagen via en tillægsaftale til oversætteraftalen.*

*Vi bliver nødt til at finde en mere formaliseret proces for behandling af sagen evt. i form af et ekstraordinært bestyrelsesmøde, så det er hele bestyrelsen, der træffer beslutning om, hvad der skal ske i sagen.*

*Jeg er en stor del af eftermiddagen optaget i debatarrangementer. I må gerne gøre jer overvejelser omkring proces.*  
...

Stig foreslår, at formandsskabet mødes med mig mandag den 15. juni kl. 17.

Jeg anbefaler følgende:

1. Forlæggerforeningens bestyrelse må tage stilling til, om foreningen aktivt skal varetage forlagenes interesser i forhold til fortolkning af oversætteraftalen, ved at der forsøges indgået en tillægsaftale med DOF, for at undgå evt. retssager med oversættere. Alternativt om foreningen ikke skal foretage sig yderligere i sagen.

2. Forud for bestyrelsens behandling af sagen vil der pga. Lars Boesgaards mail være behov for at indhente en udtalelse fra en konkurrenceretsadvokat.

Jeg er løbende opmærksom på konkurrencereglerne, og vil blive meget overrasket, hvis det i forhold til konkurrencereglerne er problematisk, at foreningen bistår medlemmerne med principielle fortolkningstvister

vedr. foreningens standardkontrakter, eller hvis foreningen ikke kan forhandle en tillægsaftale/ny aftale med Dansk Forfatterforening, så længe der ikke forhandles satser mm.”

Gyldendals administrerende direktør Stig Andersen påtalte ved brev af 3. juni 2015 til L&R's administrerende direktør Lars Boesgaard, at L&R rettede henvendelse til danske oversættere med henblik på digital udgivelse af oversættelser, som tidligere var udgivet af forlag i Gyldendal-koncernen. Lars Boesgaards svar af 12. juni 2015 og parternes efterfølgende korrespondance er fremlagt i sagen.

Gyldendal kontaktede ved mail af 26. juni 2015 agenturer for udenlandske forfattere vedrørende L&R's henvendelser til danske oversættere. Af Gyldendals mail fremgår blandt andet:

“It has come to our attention that the Danish publisher Lindhardt & Ringhof has approached a wide number of Danish translators offering digital exploitation as primarily ebook and print on demand (pod). These offers, however, comprise titles and authors originally published in Denmark by Gyldendal (including the imprints Borgen and Thaning & Appel) and Rosinante & Co (including the imprints Cicero, Forum, Høst & Søn, Pretty Ink, Rosinante and Samleren). In other words, a number of translations and titles which we have invested in and have been happy to publish - often for a long time.

This most unconventional procedure is carried out with no notion to the Danish original publishers. On the contrary, Lindhardt & Ringhof first sign agreements with translators who might not be aware of any rights issues and only then contact foreign primary rights holders in order to negotiate digital rights including pod. At no stage have we been contacted whereas you might already have received an offer from Lindhardt & Ringhof. Moreover, it is our conviction that translators do not dispose over their translation rights with no regard to the original Danish publisher.

Please be aware that an offer from Lindhardt & Ringhof may very well include titles originally published by us, titles that are part of our own digital publishing programme, in which case you can expect an offer from us.”

Efter anmodning fra Gyldendal har advokat Erik Mohr Mersing, tidligere advokat for Den danske Forlæggerforening, udarbejdet et notat af 3. juli 2015 om 1980-aftalen og sagens retlige spørgsmål.

Ved brev af 3. marts 2021 til Lars Boesgaard fremsatte Gyldendals administrerende direktør Morten Hesseldahl krav om, at L&R anerkendte Gyldendals ret til digital udnyttelse af oversættelser udarbejdet på grundlag af oversættelsesaftaler med forlag i Gyldendal-koncernen, og at L&R ophørte med at udnytte så-

danne oversættelser, ligesom Morten Hesseldahl tog forbehold for at kræve erstatning for L&R uberettigede brug af oversættelserne. Lars Boesgaard afviste Gyldendals krav ved brev af 29. marts 2021, hvorefter Morten Hesseldahl ved brev af 13. april 2021 orienterede Lars Boesgaard om, at Gyldendal ville indgive stævning med henblik på domstolsprøvelse af parternes tvist.

Der er fremlagt mailkorrespondance mellem en række danske forlag, herunder mellem parterne, fra perioden 2016-2023 vedrørende spørgsmål om ret til og i en del tilfælde betaling af vederlag for digital udnyttelse af oversættelser, der tidligere er udgivet i trykt form af et andet forlag.

Der er endvidere fremlagt henvendelse af 30. september 2021 fra L&R til en navngiven dansk oversætter om afgivelse af fuldmagt til L&R med henblik på over for Gyldendal at tilbagekalde uudnyttede rettigheder til oversættelser. Endvidere er fremlagt henvendelser af 6. oktober 2021 og 4. januar 2022 fra L&R til Gyldendal med krav på vegne af navngivne oversættere om udnyttelse inden for 12 måneder af de digitale rettigheder til de pågældende oversætteres oversættelser, hvorefter ikke-udnyttede rettigheder vil blive anset for at være faldet tilbage til oversætteren.

Af en udskrift af Dansk Forfatterforenings hjemmeside af 1. januar 2020 fremgår blandt andet:

**”Normalformularen af februar 1980**

Den seneste, men nu forældede bindende standardkontrakt mellem DOF/Dansk Forfatterforening og Danske Forlag (tidligere Forlæggerforeningen) finder du her ...

Den blev opsagt af Forlæggerforeningen i begyndelsen af 1990'erne.

Der findes stadig forlag, der anvender hele eller dele af Normalformularen af februar 1980 i deres kontrakter. Normalkontrakten af februar 1980 tager ikke højde for udviklingen af digitale udgivelsesformater og er derfor på mange punkter utidssvarende, herunder også ift. taksterne.

...

Er digitale (gen-)udgivelser omfattet af ældre oversættelsesaftaler?

Mange ældre oversættelsesaftaler indeholder ikke vilkår om udgivelse af e-bøger samt evt. heller ikke om lydbøger. I så fald beror de digitale rettigheder stadig hos oversætteren, de er altså som udgangspunkt *ikke*-overdraget til det forlag, der oprindeligt betalte for og udgav oversættelsen i trykt form. Ved genudgivelse af oversættelsen i digital form er der derfor behov for indgåelse af en ny aftale mellem oversætteren og det forlag, der vil genudgive værket.

Normalformularen af februar 1980 omfatter ikke digitale udgivelser.

En oversættelsesaftales vilkår kan være uklare i forhold til, om den omfatter digitale rettigheder. Det vil i så fald afhænge af en konkret fortolkning af oversættelsesaftalen, men her taler specialitetsprincippet i ophavsretslovens § 53, stk. 3, til fordel for oversætteren. Uklarheder bør afklares inden en eventuel genudgivelse, og hvis du er medlem af DOF/Dansk Forfatterforening, kan du få rådgivning hos foreningens jurist.

#### Modelaftaler for digitale genudgivelser af bagkataloget (retrodigitalisering) - 2015

DOF/Dansk Forfatterforening har i 2015 indgået modelaftaler med to store forlag om genudgivelse af tidligere oversatte værker i digitale udgaver (e-bøger mv.).

Der er i juni 2015 indgået en vejledende honoraraftale for e-bogsudgivelser m.v. af oversættelser fra bagkataloget med Gyldendal og Rosinante & Co, som kan ses her...

Gyldendal omfatter tillige forlagene Thaning & Appel og Borgen. Rosinante & Co omfatter forlagene Cicero, Forum, Fremad, Høst & Søn, Pretty Ink, Rosinante og Samlerens Forlag.

I juli 2015 er der indgået en aftale med Lindhardt & Ringhof om en vejledende modelkontrakt baseret på royalties som kan ses her...

Denne aftale kan anvendes både som tillæg til titler fra Lindhardt & Ringhofs bagkatalog og som nyt aftalegrundlag mellem oversætteren og Lindhardt & Ringhof ift. oversættelser, der tidligere er udgivet af et andet forlag."

#### *De påståede krænkelse og Gyldendals erstatningsopgørelse*

Gyldendal har rejst krav om betaling af vederlag, jf. ophavsretslovens § 83, stk. 1, nr. 1, og om tilbagekaldelse fra handlen, jf. ophavsretslovens § 84, stk. 1, nr. 1, af i alt 48 oversættelser, der er udgivet digitalt af L&R, og som Gyldendal har oplyst i de i påstand 2 nævnte bilag 30 og bilag 159.

Gyldendals har sammenfattet oplysninger i sagen vedrørende de påståede krænkelse i et støttebilag 1. Parterne er enige om de faktiske oplysninger heri om oversætterens navn, værkets titel, kontrakt, gældende ophavsretslov samt tidspunkt for eventuel udgivelse som e-bog og lydbog, mens der er uenighed om, hvorvidt der er sket krænkelse, og om vederlag.

#### **Forklaringer**

Louisa Greve Finkelstein, Lasse Kornemann Horne, Lydia Constance Grønkvist Pedersen, Dorthen Dencker og Morten Visby har afgivet forklaring. Der er end-

videre indhentet skriftlige vidneforklaringer fra vidnerne Christine Bødtcher-Hansen, Elisabeth Nøjgaard, Lene Hauberg Christensen og Mette Borre.

**Louisa Greve Finkelstein** har forklaret blandt andet, at hun er uddannet jurist og advokat. Hun blev ansat i Gyldendal i 2011 og blev juridisk chef i foråret 2017. Hun har under hele sin ansættelse hos Gyldendal arbejdet med rettighedsspørgsmål. Juridisk afdeling udarbejder Gyldendals standardaftaler, men de enkelte afdelinger håndterer som udgangspunkt selv de rettighedsspørgsmål, der måtte opstå i afdelingen, og indgår selv aftaler med bistand fra juridisk afdeling efter behov. Aftalen fra 2003 mellem forfatteren Conn Iggulden og Gyldendal angående primær-forfatterrettighederne til værket "EMPEROR VOLUME 1-4" indeholder ikke en bestemmelse om digital udnyttelse. Det var ikke sædvanligt at regulere digital udnyttelse i 2003. Aftalen er tidsbegrænset til 10 år, hvilket var sædvanligt på daværende tidspunkt, når det drejede sig om udenlandske forfattere. I dag er aftalerne med udenlandske forfattere snarere begrænset til en varighed på 7 år, og en ret til forlængelse er ikke et sædvanligt vilkår. I 2003 var det helt almindeligt, at aftaler med udenlandske forfattere indeholdt en bestemmelse om tilbagefald af rettigheder, hvis bogen ikke længere blev solgt. Bestemmelsen om tilbagefald vedrørte alene den trykte (fysiske) bog. Det var dengang også sædvanligt med en honorarstruktur, der både indeholdt et forudbetalt engangsbeløb og en royalty-afregning. Sådan vederlægges forfatterrettigheder stadig. Hvis der fortsat var salg i en udenlandsk bog efter udløb af Gyldendals aftale med forfatteren, ville forlaget typisk forsøge at forlænge aftalen eller indgå en ny aftale med forfatteren. Aftalen fra marts 2022, der er indgået med samme forfatter som 2003-aftalen, vedrører både den trykte bog, e-bog og lydbog. Aftalen illustrerer den typiske udvikling i kontrakterne, hvor forlagene i 2022 udtrykkeligt erhvervede rettighederne til udgivelse af e-bøger og lydbøger. Det var i perioden hen mod 2015, at Gyldendal begyndte at indgå aftaler om forfatterrettigheder til digitale udgivelser. Der var dog på daværende tidspunkt endnu ikke så meget salg i de digitale udgivelser, og da de digitale rettigheder kostede ekstra, gjaldt det ikke for alle værker.

Ved indgåelse af en aftale om erhvervelse af forfatterrettigheder til digital udgivelse af et udenlandsk værk kan det ofte være en betingelse fra forfatterens side – eller vedkommendes agent – at forfatterens tidligere udgivelser på dansk skal aktiveres (genudgives) som led i nyudgivelsen. Hvis det udgivende forlag ikke har oversætterrettighederne til forfatterens tidligere udgivelser, vil forlaget henvende sig til det forlag, som oprindeligt har fået værket oversat, og bede om at købe rettighederne til oversættelsen. Gyldendal har senest fået en henvendelse fra Politikens Forlag herom og retter også tilsvarende henvendelser til andre forlag, dog ikke til L&R på grund af denne tvist. Der har været en udvikling i branchen i perioden 2010-2015 fra, at forfatterne udviste stor loyalitet over for det udgivende forlag, til, at de nu "shopper" mere rundt ved efterfølgende udgivelser.

I henhold til 1980-aftalen honoreres oversætteren af forlaget med 50% af, hvad en nyoversættelse ville koste ved forlagets digitale udnyttelse af oversættelsen. Efter Gyldendals opfattelse var der før 2015 ingen tvivl om forståelsen af 1980-aftalen, herunder at alle rettighederne var overdraget til forlaget. Det afspejledes også ved, at der i denne periode blev indgået flere tillægsaftaler med oversætterne, hvor det udelukkende var honorarets størrelse, der blev drøftet. Det blev aldrig problematiseret af oversætterne, at forlaget ikke skulle besidde de digitale rettigheder. Oversætterne er selvstændige og oversætter for flere forlag. En oversætter arbejder tæt sammen med forlaget, da en oversættelse blandt andet skal redigeres på samme måde som forfatterens værk. Efter hendes opfattelse er 1980-aftalen tidsubegrænset. Oversættelsen skal kunne bruges over tid netop for at tage højde for en eventuel senere genudgivelse fra forlagets side af den pågældende titel. Oversætteren honoreres endvidere fuldt ud for det udførte arbejde ved aflevering af oversættelsen, hvorimod forfatteren får et forskud og modtager en løbende royalty.

Gyldendal udarbejdede en ny model for forlagets oversætteraftaler i 2011 efter forhandling med Dansk Oversætterforbund. Modelaftalen svarer til L&R's modelaftale fra 2011, hvoraf blandt andet fremgår, at de overdragne rettigheder også omfatter digitale rettigheder. Hun deltog ikke selv i forhandlingerne om Gyldendals modelaftale, eftersom aftalen var færdigforhandlet, da hun blev ansat. Det er hendes opfattelse, at aftalen alene var en modernisering og tydeliggørelse af indholdet af 1980-aftalen. Gyldendals 2011-modelaftale indeholder også en udførlig honorarbestemmelse svarende til pkt. 4 i L&R's modelaftale, hvorefter der tilbydes et grundhonorar og en efterfølgende honorering for andre udnyttelsesformer med en given procentdel af, hvad en nyoversættelse vil koste. I 1980 og forud herfor blev der i forlagsbranchen indgået standardaftaler mellem Dansk Forfatterforening/Dansk Oversætterforbund og Danske Forlag, som medlemmerne herefter anvendte som grundlag for forfatter- og oversættelsesaftaler, men efter at fastpris-regimet ophørte, blev aftalerne forhandlet bilateralt mellem de enkelte forlag og Dansk Forfatterforening/Dansk Oversætterforbund.

I forlængelse af Siri Marchers mail af 23. maj 2014 til Christine Bødtcher-Hansen, Den danske Forlæggerforening (Danske Forlag), om advokat Peter Schønnings fortolkning af 1980-aftalen, hvoraf fremgår blandt andet, at det er L&R's opfattelse, at "bogform" må dække alle typer af bøger, og at 1980-aftalen må forstås således, at "forlaget har erhvervet rettighederne til udgivelse af alle udgaver, men at der skal aftales et honorar for disse udgaver", nedsatte Danske Forlag en taskforce, hvori hun deltog sammen med Siri Marcher og Christine Bødtcher-Hansen. Formålet var at gennemgå og vurdere advokat Peter Schønnings notat. De blev i den forbindelse opmærksomme på, at notatet var baseret på et fejltryk af 1980-aftalen. Det var deres fælles opfattelse, at 1980-aftalen

skulle forstås således, at alle rettigheder til oversættelsen var overdraget til forlagene. Christine Bødtcher-Hansen udarbejdede et notat i forlængelse af mødet, som hun og Siri Marcher godkendte, inden det blev sendt til foreningens medlemmer. Advokat Peter Schønnings notat var lidt af en "bombe", da indholdet stred mod den opfattelse, der herskede i forlagsbranchen. Man var klar over, at der skulle betales honorar til oversætterne for den digitale udnyttelse, men alle var af den opfattelse, at rettighederne var overdraget. Det var hendes daværende chef, der indhentede notatet om 1980-aftalen af 3. juli 2015 fra Erik Mohr Mersing. Mersing blev valgt, fordi han havde været forlæggerforeningens juridiske sekretær igennem mange år og var en anerkendt kapacitet.

I 2015 var Gyldendal også begyndt at digitalisere dele af sit bagkatalog, men de blev på forlaget alligevel overraskede over den massive digitale satsning, som L&R foretog med Saga-projektet. Gyldendal havde ikke mulighed for at investere i digitalisering af gamle værker i samme omfang som L&R, men gik mere kuratorisk til værks. Gyldendals forhold til forlagets oversættere blev problematisk, da L&R gik i gang med Saga-projektet. Gyldendal forsøgte at inddæmme problemet ved at kontakte forlagets egne oversættere og oplyse dem om, at Gyldendal også var i gang med at digitalisere bagkataloget. Gyldendal tog også fat i de internationale aktører og orienterede dem om problemstillingen og om Gyldendals ønske om selv at udgive værkerne digitalt.

Inden Gyldendal og Dansk Oversætterforbund indgik den vejledende modelaftale om digital udnyttelse af oversættelser fra bagkataloget i 2015, havde Gyldendal allerede været i dialog med forbundet og havde indgået en aftale om honorering for digital udnyttelse med 20 % af, hvad en nyoversættelse ville koste, eller med et engangshonorar på 2.500 kr. Oversætterforbundet syntes dog, at de aftalte honorarer var for lave, hvilket man i dag godt kan forstå, men på daværende tidspunkt var det digitale marked stadig umodent. Man fortsatte dialogen og blev enige om en royaltyaftale på 7 %, svarende til den takst, som L&R allerede havde bragt i spil. Betalingen var for digital udnyttelse af Gyldendals bagkatalog i tilfælde, hvor oversætterne allerede var blevet honoreret ved den oprindelige udgivelse på tryk. Der er aldrig indgået de kollektive overenskomster, der henvises til i 1980-aftalens § 5, stk. 3. Bestemmelsen om, at forlagets ret kun kan overdrages til andre ved overdragelse af hele virksomheden eller særlige områder heraf, kom med, fordi oversætterforbundet ville sikre sig, at 1980-aftalens tilsvarende vilkår fortsat var gældende.

Hun var ikke involveret i mailkorrespondancen mellem Jacob Søndergaard, forlagschef i Gyldendal-forlaget Rosinante, og Mette Braunstein, L&R, fra 2017, hvoraf fremgår, at Rosinante ikke længere anså sig for at have oversætterrettighederne til nogle nærmere angivne titler. Hun har kun været del af korrespondance, hvori Gyldendal har fastholdt, at oversætterrettighederne fortsat lå hos Gyldendal. Hun tror, at Jacob Søndergaard skrev, som han gjorde, fordi Rosi-



nante var presset af oversætterne. Man var på Rosinante og andre mindre Gyldendal-forlag godt klar over, at det ikke var Gyldendals politik at acceptere ikke at have oversætterrettighederne. Gyldendal var fokuseret på at digitalisere i overensstemmelse med forlagets kuratoriske plan, da det ikke var økonomisk muligt for forlaget at digitalisere hele bagkataloget. Dette var nok baggrunden for, at nogle Gyldendal-forlag accepterede, at visse oversættelser blev frigivet til andre forlag. Den officielle holdning fra Gyldendal var dog også dengang, at rettighederne ikke var overgået til oversætterne, hvilket blandt andet fremgår af mail af 25. august 2016 fra Lydia Pedersen, Gyldendal, til Mette Braunstein, L&R. Af mailen fremgår, at L&R kunne benytte Gyldendals oversættelser mod at indgå aftale med oversætteren og betale Gyldendal et engangshonorar på 2.500 kr., men at genudnyttelsesrettighederne blev betragtet som værende Gyldendals. Det lave beløb skyldtes, at det digitale marked var umodent på daværende tidspunkt.

Gyldendal har ikke ønsket at anlægge sag mod oversætterne, da de er skattede samarbejdspartnere og af forlagene betragtes som en "svag" part i kontraktforhandlinger. Dertil kommer, at L&R ifølge de aftaler, L&R har indgået med oversætterne, har påtaget sig risikoen for, at oversætterne ved at indgå aftale med L&R, krænker Gyldendals ret. Hun er ikke enig i, at L&R's honoraraftale har været til fordel for oversætterne, da de vederlagsaftaler, som Gyldendal tilbyder oversætterne for anvendelse af ældre oversættelser, er mere gunstige end de 7 % i royalty, som L&R tilbyder. Gyldendal er heller ikke enig i L&R's anbringende om, at Gyldendal selv har bragt sig i den foreliggende situation, da det ikke i alle tilfælde er muligt for Gyldendal at opnå forfatterrettighederne til digital udgivelse af værker, som Gyldendal tidligere har udgivet på tryk. Der er blandt andet stor konkurrence mellem forlagene om de digitale rettigheder.

Gyldendal har udarbejdet en "værkskalkule" i forbindelse med denne sag, som er baseret på kalkuler af omkostningerne ved udgivelse af typiske værker. Kalkulen vedrører to typer af bøger; en "smal" bog, som er forbundet med mange markedsføringsudgifter og en begrænset indtjening, og en populær krimi, som i højere grad sælger sig selv. Der er ikke i kalkulen medtaget nogen udgiftspost til lyd, hvilket er en fejl. Udgiften til indlæsning af lydbog på den smalle titel vil være 8.500 kr., og på krimien 13.500 kr. Posten "BI DB" er udtryk for den "rene" indtægt uden fradrag af interne redaktionelle timer og de eksterne markedsføringsomkostninger. Posten "Bidrag" afspejler den reelle fortjeneste.

Gyldendal og L&R's konflikt skaber problemer med at udnytte oversættelserne digitalt. Gyldendal tilbyder alle andre forlag end L&R licens til oversættelserne i Gyldendals bagkatalog, og det fungerer helt uproblematisk. Der lægges derfor ikke en "død hånd" på værkerne. I den første periode med digitalisering, hvor forlagene ikke helt havde fundet deres egne ben, gav en række Gyldendal-forlag som nævnt en del oversættere deres rettigheder retur. Efter hendes opfat-

telse er der udsigt til langt flere krænkelser fra L&R's side end de 48, som konkret indgår i denne sag. Gyldendal er således bekendt med, at L&R planlægger digital udgivelse af i alt ca. 500 udenlandske værker, som Gyldendal har oversætterrettighederne til. Gyldendals anerkendelsespåstande er aktuelle, både fordi der er begået konkrete krænkelser, og fordi Gyldendal ønsker at få en generel afklaring af, hvad der gælder på det pågældende marked.

Som hovedaktionær i selskaberne Chapter A/S og Publizon A/S kan Gyldendal ikke trække interne oplysninger om L&R's udgivelser. Hun har selv været med til at forfatte instrukserne i Chapter A/S om, at det ikke er en tilladelig praksis.

Advokat Martin Dahl var i 2014 Danske Forlags advokat og har også været advokat for Gyldendal. Han er typisk advokat for "forlæggersiden".

**Lasse Kornemann Horne** har forklaret blandt andet, at han er forlagsdirektør for L&R-forlaget Saga Egmont, som driver Saga, som han var med til at starte i 2015. Inden da var han lydbogsredaktør i L&R, hvor han blev ansat i 2001. Han havde forinden arbejdet i ca. 2 år i en tilsvarende stilling hos Gyldendal. I 1980-90'erne fokuserede forlagene på at udgive trykte bøger. Hvis bøgerne ikke levede op til forventningerne, var det billigere at give rettighederne tilbage til forfatterne, og bøgerne gik i glemslen. Sagas filosofi er at finde alle disse udgåede værker og give dem et nyt digitalt liv som e-bog og lydbog. Før Saga fandtes der ikke en sådan revitaliseringsløsning for bøger, som eksempelvis Spotify er for musik. I 2015 var det digitale marked stadig umodent, men det var tydeligt, hvilken retning udviklingen ville tage. Da Saga startede, var det det største digitaliseringsprojekt i Europa. I dag er 30.000 udgivelser blevet digitaliseret af Saga. Saga er samfundsnyttigt og til fordel for både forfattere og oversættere, som får royalties og ser deres værker blive revitaliseret. Der var en udbredt skepsis i branchen, da Saga startede, og mange forhandlere synes fortsat, at der er for mange og for gamle udgaver i Sagas katalog, hvorimod bibliotekerne kan se fordelene og udnytter titlerne på e-reolen.

Inden Saga retter henvendelse til rettighedshaverne om digital udgivelse, undersøges det, om det pågældende værk er eller har været udgivet digitalt eller er til salg i trykt form. I bekræftende fald går Saga ikke videre med værket. I modsat fald rettes henvendelse til rettighedshaverne til værket, både forfatter og oversætter, med henblik på at drøfte digital udgivelse og vilkårene herfor. Ofte er det oversætterens arvinger, der skal kontaktes, eftersom bøgerne er gamle. Saga går ikke videre med dialogen med forfatteren (primærrettighedshaveren), før de er sikre på også at have oversætteren eller dennes arvingers accept. Oversætteren eller dennes arvinger kan nogle gange foreslå, at også andre titler end den, Saga henvender sig om, bør udgives. L&R har i lyset af nærværende konflikt en praksis, hvorefter forlaget indhenter fuldmagt fra oversætteren til at henvende sig til det udgivende forlag og bede forlaget bekræfte, at

oversætteren kan udnytte de digitale oversætterrettigheder. I benægtende fald stiller Saga på vegne af oversætteren krav om, at det udgivende forlag udnytter de digitale rettigheder inden for en frist, og oplyser, at rettighederne går retur til oversætteren, hvis rettighederne ikke udnyttes inden for fristen. Tidligere, hvor det drejede sig om genudgivelse af trykte bøger, rettede forlag også typisk henvendelse til det oprindelige forlag som rettighedshaver. Saga har haft en udmærket dialog med Gyldendal (og Gyldendal-forlag), indtil denne tvist for alvor opstod i 2020-2021. Indtil da lod Gyldendal rettighederne gå retur til oversætteren. L&R har aldrig modtaget henvendelser fra oversættere, som har udtrykt tvivl om, hvorvidt de selv besad de digitale rettigheder. Der har været oversættere, der har ønsket først at spørge deres oprindelige forlag, og som senere er vendt tilbage til L&R med besked om, at vedkommende selv havde rettighederne til digital udgivelse. Korrespondancen i februar 2020 mellem L&R og oversætteren Claus Bech afspejler, at L&R mener, at der ikke er tvivl om, at oversætteren har de digitale rettigheder til ældre oversættelser, og at oversætteren heller ikke selv er i tvivl herom. Det er også et eksempel på, at Gyldendal var af anden opfattelse, og at L&R havde brug for en fuldmagt fra oversætteren til at klarere rettighederne med Gyldendal.

Da de nye formater kom på markedet omkring 2010, undersøgte forlagene, hvilke rettigheder til digital udnyttelse de havde i henhold til aftalegrundlaget. Forlagene, herunder L&R, havde dengang den forståelse, at forlagene besad alle rettigheder, men efter dialog og juridisk sparring blev L&R opmærksom på, at forlaget ikke havde erhvervet de digitale rettigheder i medfør af 1980-aftalen. Herefter indgik L&R den fremlagte modelaftale fra 2015 med Dansk Oversætterforbund for at rette op på situationen. Aftalen indebærer, at oversætteren honoreres med en royalty på ■ af nettoprisen ved digital udgivelse. L&R har aldrig betalt så mange royalties til oversættere, som forlaget gør i dag. Det er en god aftale for oversætterne. Saga udbetaler årligt et tocifret millionbeløb i royalties, men han ved ikke, hvor stor en andel heraf der betales til oversætterne. Han antager, at oversætternes andel er betydelig.

L&R annoncerede Saga-projektet i 2015, hvilket fik Gyldendal til at advare sit internationale netværk mod projektet. Hvis Gyldendal har købt forfatterrettighederne til et værk, kan L&R/Saga ikke udgive værket, selv om forlaget har oversætterrettighederne. Sagas aftaler med oversætterne udløber efter 18 måneder, så herefter kan Gyldendal købe oversætterrettighederne, hvis Gyldendal måtte ønske det. Gyldendal har haft mulighed for at lave samme projekt som L&R og må antages at have foretaget et aktivt fravalg heraf. Efter hans bekendskab har Gyldendal valgt kun at digitalisere forlagets nyudgivelser. Gyldendal har hele tiden kunnet følge med i Sagas udgivelser og de underliggende rettigheder hertil, blandt andet i kraft af sin position som hovedaktionær i Publizon A/S, hvor alle Sagas filer er registreret. Gyldendal er også hovedaktionær i Chapter A/S, hvor man kan tilgå alle e-bøger. Denne sag har ikke betydning for

fremtidige udgivelser inden for rammerne af Saga. De aftaler, der i dag indgås mellem forlag, forfattere og oversættere, tager således højde for de digitale rettigheder, så fremover vil der ikke kunne opstå lignende tvister.

Det var en beklagelig teknisk fejl, at det fremstod som om, L&R/Saga ville digitalisere American Psycho som e-bog. Fejlen skyldtes en systemændring, og den blev rettet, da Gyldendal gjorde opmærksom på den.

Hverken betegnelsen e-bog eller lydbog er entydig. Når en tekst formateres af software til et særligt digitalt format, bliver det til en e-bog. En artikel og en hjemmeside kan i princippet være en e-bog, men der findes også hjemmesider med litterære tekster, der ikke har format af e-bøger. Det bliver tiltagende komplekst at definere en bog i den digitale verden. Kunstig intelligens skaber nye udfordringer, da der blandt andet kan ske automatisk konvertering fra tekst til lyd. Om der er tale om det ene eller andet format har – som aftaler med forfattere og oversættere i dag er konciperet – betydning for hvilken royaltytakst, rettighedshaveren skal honoreres efter.

Der var ikke før Saga-projektet blevet digitaliseret bøger i så stort et omfang i Danmark, så der var ikke nogen praksis for honoreringen heraf. En oversættelse har den værdi, som efterspørgslen berettiger til, og der er tale om en fri og flydende prisdannelse, hvor parterne forhandler sig frem til den rigtige pris. Efter hans erfaring svarer det til prisdannelsen for lydbogsudgivelser. I 1990'erne honorerede nogle forlag oversætterne med 10-17 % af det oprindelige oversættelseshonorar ved udgivelse af lydbøger, men han kender ikke til de enkelte forlags aftaler. L&R anvendte også forskellige aftaler på lydbogsmarkedet, så honoreringen kan han ikke udtale sig entydigt om. Den pris, forlaget kan opnå for en trykt bog, varierer også meget i dag modsat tidligere under fastprisregimet. Når der i korrespondancen fra september 2020 mellem Katrine Boldsen, Gyldendal, og Lone Selfort, L&R, omtales en kutyme for vederlag til forlaget for brug oversættelser, og der tilsyneladende er uenighed om størrelsen, afspejler det efter hans opfattelse, at der fortsat var fri prisdannelse uanset eventuelle kutymen. Korrespondancen fra januar 2022 mellem Gyldendal og L&R vedrørende nogle oversættelser, som Gyldendal ønskede at anvende, afspejler en fri forhandling, hvor L&R har haft en ide om, hvad Gyldendal var villig til at betale. Linn Ullmann var en bogaktuel og godt sælgende forfatter, og Gyldendal ville genudgive bagkataloget på hende. Saga udgiver typisk gamle bøger, der ikke er særligt salgbare, så prisen for oversættelsen af et Linn Ullmann værk kan ikke sammenlignes med markedsprisen for oversættelser af disse ældre og mindre salgbare værker. Gyldendal kræver i sin erstatningsopgørelse i denne sag vederlag på 11.000-37.000 kr. pr. oversættelse, hvilket, hvis det var et krav i en kommerciel forhandling, ville være dyrt og direkte tabsgivende. Det beløb på 2.500 kr., som nævnes i korrespondancen mellem Jeppe Mørch, L&R, og Maggie Skipper, Gyldendal, fra december 2022 om licens til

nærmere angivne oversætterrettigheder og betaling herfor, kommer fra Gyldendal.

Han kan ikke huske, om han har været med til at forhandle den konkrete oversættelsesaftale mellem [REDACTED] og L&R fra 2011. Han var ikke med til at udforme L&R's modelkontrakt. Honorarbestemmelsen i aftalen med Karen Fastrup sondrer mellem forskellige typer af udgivelser. Han kan ikke svare entydigt på, hvordan de forskellige udgivelsesformer honoreres i dag, da der indgås mange forskellige typer oversættelsesaftaler, og han ikke arbejder med indgåelse af sådanne aftaler.

Overdragelsesaftalen mellem L&R og Swann A/S var en aktivoverdragelse, hvor L&R købte 5-6.000 masterbånd og de dertil hørende underliggende rettigheder, i det omfang Swann A/S rådede herover. Saga indgik herefter nye digitale aftaler med rettighedshaverne til disse fonogrammer, herunder med det udenlandske forlag/den udenlandske forfatter og oversættere.

Alis Friis Caspersen var – ud over selv at være oversætter, herunder af nogle af de værker, som denne sag angår – direktør og medstifter af forlaget Cicero. Hun har indgået mange af de oversættelsesaftaler, der indgår i denne sag, på forlagets side. Alis Friis Caspersen vidste således, hvad hun talte om, da hun ved mail af 10. marts 2017 skrev til Mette Braunstein, L&R, at Cicero aldrig havde haft rettighederne til andet, end der stod i kontrakten, og da kontrakten ikke nævnte e-bøger, var rettighederne hendes som oversætter. Cicero er i dag en del af Gyldendal-koncernen.

Han er enig i, at en oversættelse som udgangspunkt anvendes i sin fulde ordlyd, når den udgives som lydbog eller i en streamingtjeneste.

**Lydia Constance Grønkvist Pedersen** har forklaret blandt andet, at hun er uddannet i litteraturvidenskab og har været ansat i Gyldendal i 16 år. Hendes primære opgave som litterær agent er at sælge (licensere) Gyldendals rettigheder, herunder til udenlandske forlag og til brug for film og teater. Hun er sammen med Maggie Skipper hovedansvarlig for forvaltning af Gyldendals oversætterrettigheder. Gyldendal modtager i dag flere henvendelser fra andre forlag om køb af oversætterrettigheder end tidligere, hvilket formentlig skyldes, at de digitale udgivelser fylder mere i forlagenes portefølje. Hvis hun i en konkret sag er i tvivl om, hvorvidt Gyldendal har oversætterrettighederne, eller om oversætteren skal med på råd, herunder ved spørgsmål om honorering, kontakter hun forlagets juridiske afdeling.

Mailkorrespondancen mellem Maggie Skipper og Siri Marcher, L&R, om køb af Bret Easton Ellis' udgivelser afspejler de helt sædvanlige og ganske omfattende

arbejdsopgaver, der er forbundet med at besvare en henvendelse fra et andet forlag om køb af oversætterrettigheder.

Hun prissætter licenstilbud efter oversættelsens markedsværdi, herunder under hensyn til værkets alder og relevans. Hun vil også skele til, hvad Gyldendal selv har betalt for oversættelsen, og hvor meget det vil koste at nyoversætte den. Det er en konkret vurdering fra gang til gang. Hun vil gå ud fra, at oversættelsen har kommerciel værdi, eftersom der er et forlag, der ønsker at købe den. Nyprisen for oversættelser er mellem [REDACTED] og [REDACTED] for et ark, som omfatter 16 sider. Det har været prisen i en del år – dog maksimalt 10 år. Den oprindelige oversættelsespris dækker, at Gyldendal betaler for et råmateriale, der skal gennemredigeres og læses korrektur på, modsat den udgave, som det køvende forlag køber licens til, der er udgivelsesklar. Det er primært de digitale rettigheder, der er interessante i dag. Det er derfor ikke afgørende for prissætningen, om et forlag køber både rettigheder til at udgive på tryk og de digitale rettigheder. I praksis er der ikke nogen forlag, der vil købe rettighederne til tryk, hvis de ikke også får de digitale rettigheder. Ligger et forfatterskab allerede hos ét forlag, vil det være atypisk for et andet forlag at udgive en enkelt ny papirudgave af pågældende forfatter.

Hun kan kun komme i tanke om ét eksempel i løbet af de seneste 10 år, hvor det ikke er lykkedes forlagene at forhandle sig frem til en pris for licensering af en oversættelse. Gyldendal tilbyder licensaftaler og ikke fulde rettighedsoverdragelser. Årsagen er, at Gyldendal ønsker at bevare ejendomsrettighederne, eftersom forlaget har bekostet den oprindelige oversættelse og på et senere tidspunkt muligvis selv ønsker at udgive værket igen.

Hendes mail af 25. august 2016 til Mette Braunstein, L&R, hvori hun accepterer, at L&R benytter Gyldendals oversættelser mod indgåelse af aftale med oversættelsen, og samtidig anfører, at Gyldendal betragter genudnyttelsesrettighederne som tilhørende Gyldendal, hvorfor hun beder om et engangshonorar på [REDACTED] kr. pr. udgave, afspejler, at det på daværende tidspunkt var nyt at få henvendelser om licens fra andre forlag, og at der var tvivl om fremgangsmåden. Der er efter hendes opfattelse altid en positiv dialog mellem Gyldendal og L&R, udover at de ikke er enige i denne sag.

Det er hende, der har værdiansat de enkelte poster i Gyldendals erstatningsopgørelse (støttebilag 1). Hun har, for så vidt angår post 40 og frem, taget udgangspunkt i en arkpris på ca. [REDACTED], og priserne varierer derfor som følge af værkets/oversættelsens volumen. Hun har ikke foretaget den sædvanlige konkrete vurdering af oversættelsens markedspris, da hun på kort tid skulle værdisætte en række oversættelser til brug for erstatningskravet. En arkpris på [REDACTED] kr. ligger i den lave ende. Ved nyoversættelser er prisen [REDACTED] pr. ark, og hertil kommer interne redigeringsomkostninger mv. De øvrige krænkelser (post

1-39) er prissat til 15.000 kr. Værdien er fastsat ud fra en gennemsnitsberegning med udgangspunkt i oversættelse af en roman på ca. 250 sider og en arkpris på lige under [REDACTED]

**Dorthe Dencker** har forklaret blandt andet, at hun er økonomiansvarlig og digital redaktør på forlaget Klim. Det er hende, der indhenter og sælger rettigheder i forbindelse med genudgivelser. Hvis Klim overtager et forfatterskab fra et andet forlag, vil der typisk være et bagkatalog, som Klim kan være interesseret i at genudgive. Klim er oftest sælger og ikke køber af oversætterrettigheder. Det er typisk retten til at udgive print-on-demand, lydbog og e-bog, der handles i dag. Hun har aldrig undersøgt, om det anmodende forlag havde forfatterrettighederne, idet hun vil gå ud fra, at det forholder sig sådan. Der er et stort arbejde forbundet med en henvendelse om køb af en oversættelse, herunder arbejdet med at finde tilbage til oversætteren eller dennes arvinger samt fremfinde den oprindelige kalkule for honoreringen med henblik på at kunne beregne en pris. Når hun skal fastsætte en salgspris, vil hun altid tage udgangspunkt i oversætterens oprindelige honorar og anvende et rimelighedsprincip i forhold til, hvad en nyoversættelse vil koste. Ofte skeler hun også til bogklubprisen, som typisk ligger på [REDACTED] af nyprisen. Prisen for en licens til en oversættelse er ikke afhængig af, om det både er de digitale rettigheder og rettighederne til den trykte bog, der sælges. Hun har aldrig oplevet ikke at kunne nå til enighed med de øvrige forlag, og Klims pristilbud er altid blevet accepteret uden videre. Der har aldrig været en egentlig forhandling om prisen. Klim køber ikke ret ofte rettigheder af andre forlag, men i givet fald vil det være alle rettigheder, dvs. både de digitale og rettighederne til den trykte bog, Klim erhverver. Det vil ofte dreje sig om en relancering af ældre titler. Heller ikke i den situation, hvor Klim er køber, har hun oplevet ikke at kunne nå til enighed med det andet forlag. Klim har betalt den forlangte pris, som har ligget på niveau med det, Klim anmoder om ved salg af egne rettigheder. Klim vil altid dele yderligere indtjening med oversætteren i forholdet [REDACTED] eller [REDACTED] i oversætterens favør. Det afhænger af forfatterskabet og situationen i øvrigt. Prisen for en nyoversættelse er ca. [REDACTED] kr. pr. ark. L&R har henvendt sig til nogle af Klims oversættere. Klim har meddelt L&R, at Klim ejer oversætterrettighederne, hvilket ikke har medført nogen ændring i L&R's adfærd. Klim har ikke haft "musklerne" til at starte en sag som denne mod L&R.

**Morten Visby** har forklaret blandt andet, at han har været litterær oversætter siden 2002 og har oversat ca. 100 bøger. I 2013-2017 var han formand for Dansk Oversætterforbund. Han er i dag formand for Dansk Forfatterforening, som Dansk Oversætterforbund indgår i.

Oversætterne har samme ophavsret som forfatterne, men retten kan ikke udnyttes, uden at forlaget også har forfatterrettighederne til udgivelse i Danmark. Arbejdsgangen er derfor den omvendte af forfatternes, idet oversætterne arbej-

der på opdrag, som forlaget giver dem, når forlaget har indgået aftale med den udenlandske forfatter. Kontrakten mellem et forlag og en oversætter fastlægger – lige som forfatterens kontrakter – hvilke rettigheder der overdrages og på hvilke vilkår. Der har været en historisk udvikling, hvor oversættelseskontrakter er blevet mere og mere "inklusive" end tidligere, dvs. at der i dag overdrages langt flere rettigheder til forlagene end førhen. Der er ikke nogen automatik i hvilke rettigheder, der overdrages fra oversætter til forlag. Tværtimod er rettighedsoverdragelsen et helt essentielt element i forhandlingerne mellem oversætter og forlag.

Det er hans opfattelse, at 1980-aftalen ikke indebærer, at alle oversætterrettigheder er overdraget til forlaget. Af aftalens ordlyd følger tværtimod, at nogle rettigheder er tæt reguleret – og udtrykkeligt overdraget – mens der vedrørende andre, herunder de ukendte, henvises til særskilt aftaleindgåelse. Den danske Forlæggerforening opsagde på et tidspunkt i 1990'erne 1980-aftalen, fordi markedsforholdene havde ændret sig, og forlagene havde en – legitim – interesse i at få overdraget flere rettigheder. Den udvikling viser også, at alle rettigheder ikke var overdraget ved 1980-aftalen. Baggrunden for forlæggerforeningens opsigelse var særligt bekymringen for, om etableringen af det indre marked ville betyde, at de store udenlandske forlag ville trænge ind på det danske marked. Der skete ikke den frygtede internationalisering, men i stedet blev den øgede digitalisering en væsentlig faktor. Aftalen fra 2015 mellem Dansk Oversætterforbund og L&R blev indgået som følge af forlagenes voksende interesse for digitalisering af deres bagkataloger. Han oplevede, at oversætterne blev tilbudt meget små engangshonorarer for genudgivelse af forlagenes bagkataloger. Det var årsagen til, at Dansk Oversætterforbund indgik i sideløbende forhandlinger med Gyldendal og L&R. Oversætterforbundet ønskede en royaltymbetaling i stedet for et engangsvederlag, hvilket blev opnået med begge forlag.

I 2014 indhentede Dansk Oversætterforbund et juridisk notat fra advokat Peter Schönning om, hvorvidt de digitale rettigheder var overdraget i medfør af 1980-aftalen. Af notatet fremgik, at rettighederne ikke var overdraget, hvilket bekræftede den opfattelse, oversættelserne allerede havde, og styrkede deres forhandlingsposition i forhold til forlagene. Notatet var formentlig årsagen til, at oversætterne opnåede en aftale om royaltynomorering. Det var på daværende tidspunkt tydeligt, at de to store forlag i Danmark, Gyldendal og L&R, havde hver deres digitale strategi, hvor L&R var mest offensiv. Gyldendal blev derfor naturligt opmærksom på at beskytte sin markedsposition og i den forbindelse behøvede en øget digitalisering af Gyldendals bagkatalog. Det gjorde Gyldendal mere motiveret for at indgå en vejledende modelaftale med Dansk Oversætterforbund, som kunne lette forhandlingerne med de enkelte oversættere. Det var først ved de enkelte oversætteres konkrete indgåelse af aftale med Gyldendal på 2015-aftale-vilkår, at forlagene fik overdraget de digitale rettigheder fra oversætterne. For oversætterne handlede det oprindeligt mest om, hvorvidt de



havde bevaret deres ret til honorering for den digitale udnyttelse, hvilket var årsagen til, at ophavsretlige termer blev brugt i flæng i aftalerne. Den udtrykkelige sprogbrug i de nye aftaler om digital udnyttelse af gamle oversættelser støtter efter hans opfattelse, at der ikke med 1980-aftalen blev overdraget digitale rettigheder. 1980-aftalen er – som i øvrigt også en del andre og nyere aftaler – heller ikke konsekvent i sin anvendelse af termerne "overdragelse" mv. Hvis Gyldendal skal indgå aftale med en oversætter i dag, er 2015-aftalen et nærliggende udgangspunkt. Det er imidlertid ikke en bindende brancheaftale, men en modelkontrakt, som parterne kan tage udgangspunkt i.

Det er meget sjældent, han oplever, at oversætterne påberåber sig en udnyttelsespligt og tilbagefald af rettigheder over for forlagene. Modsat forfatterne er det ikke normalt for oversætterne selv at kommercialisere deres rettigheder. Måtte der være en udnyttelsespligt, må det være oversætterne, rettighederne falder tilbage til.

Det vil være et problem, hvis Gyldendal i medfør af 1980-aftalen har overtaget de digitale rettigheder, uden at det fremgår af aftalegrundlaget, og dermed uden at omfang og pris er reguleret. Det vil stille oversætterne i en yderst dårlig forhandlingssituation.

Han deltog som ansat i Dansk Oversætterforbund i forhandlingerne om til lægsaftalen fra 2011 om digitale rettigheder, der er udarbejdet af Gyldendal. Aftalen blev indgået for at få afklaret, hvordan de digitale rettigheder skulle håndteres, da dette ikke fremgik klart af 1980-aftalen. Han har således været involveret i arbejdet i Dansk Oversætterforbund i en længere årrække, og så vidt han ved, er det aldrig fra Dansk Oversætterforbunds side blevet tilkendegivet, at de digitale rettigheder skulle være blevet overdraget til forlagene. Aftalen mellem L&R og [REDACTED] fra 2011 er udtryk for den mest intensive overdragelse af rettigheder, idet samtlige rettigheder overdrages. Aftalens pkt. 4.1 (g) om honorar for endnu ukendte udnyttelsesformer er anderledes formuleret end 1980-aftalens § 5, stk. 3.

Dansk Oversætterforbund rekvirerede notatet fra advokat Peter Schønning på baggrund af to henvendelser fra forbundets medlemmer, som ønskede at tilgængeliggøre egne oversættelser digitalt. Han var klar over, at forlæggerforeningen havde en anden opfattelse af rettighedsoverdragelsesspørgsmålet i 1980-aftalen, end oversætterne havde. Det var Gyldendal, der i 2011 henvendte sig til ham med henblik på at indgå en ny aftale om digitale rettigheder. Han drøftede ikke på daværende tidspunkt med Gyldendal, om de digitale rettigheder var overdraget. For oversætterne var rettighedsdiskussionen en smule abstrakt, eftersom det for dem først og fremmest handlede om at opnå yderligere betaling for en ny udnyttelsesform. Det var grunden til, at honoraret fyldte mest i forhandlingerne.

Mailen af 11. juni 2015 fra Christine Bødtcher-Hansen fra forlæggerforeningen, til Lars Boesgaard, L&R, hvoraf fremgår, at vidnet havde foreslået, at der blev lavet en vejledende tillægsaftale, afspejler ikke helt situationen, som han selv husker den. Mailen er ikke sendt til ham, og han har ikke set den før. Dansk Oversætterforbund var på det tidspunkt godt klar over, at Gyldendal og L&R var uenige om, hvem der havde de digitale rettigheder til de gamle oversættelser. Dansk Oversætterforbund og forfatterforeningen ønskede at bidrage til at løse konflikten, således at man kunne undgå sager som denne. Oversætterne har stor interesse i et velfungerende bogmarked inden for så lille et sprogområde som det danske. Oversætterne ønsker derfor også, at forlagene bruger deres ressourcer på at udgive bøger frem for på at bekrige hinanden, ligesom de ikke har nogen interesse i at være en del af en konflikt mellem to kommercielle aktører, der er langt stærkere end oversætterne.

Pkt. 7 om rettighedsindsigelser i L&R's modelaftale fra 2015 var ikke med i de første udkast, han var med til at forhandle. Han bad om at få en sådan bestemmelse indsat, da det digitale marked var mere uigennemskueligt end markedet for traditionelle papirbøger, hvorfor det måtte forventes, at der oftere kunne opstå uklarhed om rettighedssituationen. Det er kutyme i branchen, at det er udgiveren, der påtager sig et ansvar for indsigelser fra tredjepart, håndhævelse af ophavsretten, sikring mod piratkopiering mv.

Dansk Oversætterforbund har i et par konkrete sager anbefalet sine medlemmer ikke at skrive under på en fuldmagt til L&R, da det forekom forbundet at være en meget omfattende fuldmagt og et meget drastisk værktøj. Der er ikke nogen egentlig "tarif" for oversættelser, men der er et normaleje, som dog afhænger af, hvilken oversætter og hvilket værk det drejer sig om. Normallejet ligger fra 2.500 kr. og helt op til 3.100 kr. pr. ark.

Af **Christine Bødtcher-Hansens** skriftlige forklaring fremgår:

- "1 Vil du kort beskrive din nuværende rolle i Danske Forlag og dine roller i perioden 2014 og 2015?  
Jeg er direktør i Danske Forlag og det var jeg også i perioden 2014-2015. Vi er et meget lille sekretariat, så jeg arbejder med stort set alt hvad der kan være og opstår af sager i en branche-forening.
- 2 Kan du bekræfte indholdet af din skriftlige sagsfremstilling af 14. juni 2015?  
Ja

- 3 I din skriftlige sagsfremstilling af 14. juni 2015 skriver du som det første, at Siri Marcher fra L&R henvendte sig til Forlæggerforeningen i foråret 2014. Siri Marcher sendte den 23. maj 2014 en e-mail til dig (bilag 7), hvor hun bad Danske Forlag om at kigge på et notat udarbejdet af Peter Schönning. Var det første gang, du blev opmærksom på, at der var uenighed om, hvem der havde rettighederne til digital udgivelse af oversættelser? Ja. Jeg havde ikke hørt om problemstillingen tidligere.
- 4 Din skriftlige sagsfremstilling slutter den 14. juni 2015, og det fremgår, at du efter planen skulle deltage i et møde med Danske Forlags formandskab om Danske Forlags videre involvering i sagen den 15. juni 2015. Erindrer du om Danske Forlag involveret i drøftelser mellem Gyldendal og L&R om sagen efter den 15. juni 2015?  
Det var Danske Forlag ikke.”

Af **Elisabeth Nøjgaards** skriftlige forklaring fremgår:

- ”1 Vil du kort beskrive dine roller, mens du arbejdede for Gyldendal, herunder i hvilke perioder du beskæftigede dig med rettighedsspørgsmål vedrørende oversættelser?

EN:

- Ansat 1999 som koncernadvokat senere juridisk direktør, ansvar for forlagskontrakter og rettigheder, bl.a. vedr rettighedsforhold til oversættelser.
- Fra 2011 koncerndirektør med ansvar for koncernstrategi og rettigheder, bl.a. vedr rettighedsforhold til oversættelser.
- Fra januar 2017-2018 forlagsdirektør i koncerndirektionen, trade markedet, og dermed ikke længere ansvar for afdelingen for jura/rettigheder og ikke længere direkte beskæftiget med oversætter-rettigheder.

- 2 Den 3. juni 2015 sendte Gyldendal et brev til L&R (bilag D), hvor Gyldendal bad L&R ophøre med at henvende sig til oversættere, der havde udarbejdet oversættelser efter aftale med Gyldendal, med tilbud om udgivelse af disse oversættelser som e-bog. Havde du været involveret i formuleringen af brevet?

EN:

Ja, brevet formulerede jeg. I øvrigt i tæt dialog med daværende CEO Stig Andersen, ligesom det var en så principiel sag, at den

var genstand for løbende drøftelse i den samlede koncerndirektion.

- 3 Ved du, om der var anden kommunikation mellem Gyldendal og L&R i den periode om L&R's fremgangsmåde over for oversættere, der havde arbejdet for Gyldendal?

EN:

Brevet efterfulgtes af nogle breve mellem de adm. direktører for de to forlag, og det var tydeligt, at de to forlag stod med helt modsatrettede påstande om rettighedsforholdene vedr. oversætterkontrakterne. Jeg mener at huske, at der også var en kort, men meget skarp dialog mellem mig og Egmonts koncernadvokat Helle Bjørnskov, som jeg – så vidt jeg erindrer - opfattede som truende i forhold til at bringe konkurrencelovgivningen i anvendelse. Et regelsæt, som Gyldendal var fortrolig med, men som vi ikke fandt på nogen måde var i karambolage med den dialog vi forsøgte at indlede med L&R.

- 4 Den 7. juni 2015 sendte du en e-mail til Danske Forlag, hvor du orienterede dem om, at L&R var begyndt at henvende sig til oversættere med det anførte tilbud. Kan du huske, hvornår og hvordan du var blevet bekendt med, at L&R henvendte sig til oversættere på denne måde?

EN:

Jeg mener, at vi i Gyldendal blev bekendt med L&R's henvendelser i det sene forår 2015. Så vidt jeg husker, blev vi gjort opmærksom på forholdene af en eller flere oversættere, der var blevet kontaktet af L&R med tilbud om oversætterkontrakt på en række da udsolgte bøger i trykt form med tilbud om genudgivelse i digital form, og hvor bøgerne hidtil havde været udgivet af Gyldendal. Da vi på Gyldendal på den foranledning undersøgte forholdene nærmere blev vi klar over, at L&R systematisk havde kontaktet en omfattende række oversættere af titler fra Gyldendals bagkatalog.

- 5 Kan du i løbet af kommunikationen mellem Gyldendal og L&R i 2015 have givet L&R indtryk af, at Gyldendal accepterede deres fremgangsmåde over for oversættere, der havde arbejdet for Gyldendal?

EN:

Nej tværtimod. Der var tale om en decideret frontalkonfrontation mellem de to forlag. Der var tale om skrap optrukne, modsatrettede synspunkter, hvor vi i Gyldendal opfattede en fuldkommen kovending i L&R's anskuelse af rettigheds-spørgsmålet fsva oversætterne.

6 Kan du have givet dem det indtryk efterfølgende?

EN:

Nej, det er helt udelukket. Der var intet, der begrundede nogen form for accept. Tværtimod.

7 Havde Gyldendal i tiden op til 2015 overvejelser om at udgive dele af sit bagkatalog af oversættelser digitalt?

EN:

Ja, i høj grad. Allerførste projekt var tilbage i 2001 i et stort anlagt fremstød i samarbejde med Microsoft og HP. Det var dog markedsmæssigt præmaturot, men det lagde grundstenen for rettighedsindhentning fra forfattere mfl, hvor rettighedsforholdene traditionelt har haft anden kontraktstruktur end for oversætterne, hvor rettigheder blev betragtet som overdraget *en bloc*. Dernæst skete der en total kulegravning af Gyldendals udgivelser, hvilke rettigheder der var i spil, hvilke titler der var i print etc, og der nedsattes – som jeg husker det – en task force der arbejdede målrettet med at indhente rettigheder og foretage digitalisering, i første ombæring gennem udgivelse ebøger. Jeg tror det arbejde startede ca. i 2014.

8 Var det i 2015 den generelle opfattelse i forlagsbranchen, at de digitale rettigheder til oversættelser indgik på baggrund af oversættelsesaftalen af 1980 var overdraget til det forlag, der havde finansieret oversættelsen?

EN:

Ja. Det bekræftedes af de løbende justeringer, der bilateralt blev forhandlet til 1980- aftalen fsva honorarformer og -niveauer til udnyttelser, fx ebøger, som ikke tydeligt var omfattet af 1980- aftalen fsva honoraret fastsættelse. Der var igennem årene ikke tvivl om denne retstilstand, før – så vidt jeg husker det – der blev rejst spørgsmål fra DOF's side, tror jeg det var. Dengang, ca. 2014 tror jeg nok, var L&R enige i Gyldendals standpunkt, at rettighederne lå hos det oprindeligt udgivende forlag.

- 9 Erik Mohr Mersing udarbejdede i 2015 et notat om digitale rettigheder til oversættelser udarbejdet på baggrund af oversættelsesaftalen fra 1980 (bilag 11). Ved du, om Erik Mohr Mersing var med til at koncipere oversættelsesaftalen fra 1980?

EN:

Erik Mohr Mersing var dengang og frem til sin pensionering formentlig den mest vidende og respekterede juridiske videnressource i forlagsbranchen. Han var del af det jeg tror man kaldte kontraktudvalget centreret om særligt Normalkontrakten, der – som jeg husker det – var den standardiserede forlagsaftale, dengang sådan var muligt og gængs praksis. Senere forhandlede og konciperede det udvalg også bl.a. oversætteraftalen fra 1980. Udvalget var repræsenteret ved dels Mohr Mersing, dels, som jeg husker det, repræsentanter fra forlag og forfattere/oversættere.”

Af **Lene Hauberg Christensens** skriftlige forklaring fremgår:

- ”(i) Hvornår var du ansat ved AV Forlaget (Den Grimme Ælling) (senere Swann)?

Jeg var ansat ved AV Forlaget Den Grimme Ælling fra 01.05.2015. I 2018 blev firmanavnet ændret til Swann A/S. Jeg forlod Swann A/S d. 31. januar 2022 for at tiltræde nyt job hos Gyldendal.

- (ii) Vil du kort beskrive dine roller, mens du arbejdede for AV Forlaget, herunder i hvilke perioder du beskæftigede dig med rettighedsspørgsmål vedrørende oversættelser?

Jeg har haft følgende roller på AV Forlaget:

Informationsmedarbejder/kundeservice: Periode ca. 2005-2018: daglig kommunikation med de danske biblioteker, herunder indtastning og behandling af biblioteksordrer og fakturering

Lydbogsredaktør. Periode ca. 2007-2018: Vurdering af både danske og oversatte titler, som udkom i trykt form på danske forlag, for eventuel lydbogsudgivelse og -produktion.

Kontraktbehandler. Periode ca. 2007-2018: Udfærdigelse og behandling af lydbogskontrakter i rettighedsteam. AV Forlaget Den Grimme Ælling indgik lydbogsaftaler med danske forlag på titelniveau, her-

under blev der indgået aftaler om genbrug oversættelser, hvis titlerne var oversat.

Indlæsningskoordinator. Ca. 2005-2018. Daglig kontakt med de lydbogsindlæsere, der arbejdede for AV Forlaget. Koordinering med studie og teknikere.

Leder af produktionen (Swann A/S). Periode ca. 2018-2022. Lydbogsproduktion og koordinering af indlæsning.

(iii) Vil du kort beskrive, hvad AV Forlaget var for en type forlag?

AV Forlaget var et lydbogsforlag, hvis hovedformål var at producere og udgive lydbøger på dansk.

(iv) Ved du, hvilke rettigheder AV Forlaget indhentede, når de ville udgive en oversættelse som lydbog, og hvornår det foregik?

AV Forlaget indhentede både hovedrettighederne til titlerne og evt. forlags- og oversættelsesrettigheder, hvis titlerne var oversat. Det foregik typisk ved, at AV Forlaget rettede henvendelse til det forlag, der havde udgivet den trykte bog, og indgik aftale med det forlag om lydbogsudgivelse og genbrug af deres oversættelse. Derefter blev der udfærdiget en aftale, som blev godkendt og underskrevet. I enkelte tilfælde bad forlaget AV Forlaget om at indgå aftale om genbrug af oversættelsen direkte hos oversætteren.

(v) Udgav AV Forlaget andet end fysiske (analoge) lydbøger?

AV Forlaget har også udgivet digitale lydbøger

(vi) Var der tilfælde eller perioder, hvor AV Forlaget indhentede rettigheder til andet end at udgive analoge lydbøger?

Fra ca. 2010 og frem indhentede AV Forlaget rettigheder til at udgive nogle titler både fysisk (analogt) og digitalt."

Af **Mette Borres** skriftlige forklaring fremgår:

"1. Vil du kort beskrive din nuværende stilling og baggrund i forlagsbranchen, herunder i hvilken periode, du har beskæftiget dig med rettighedsspørgsmål vedrørende oversættelser? Jeg er editor-at-large i den skønlitterære redaktion på Politikens Forlag. Inden jeg blev ansat i oktober 2019, var jeg ansat i den skøn-

litterære redaktion på Gyldendal, senest som forlagschef for bl.a. Oversat skønlitteratur. Jeg har beskæftiget mig med køb af oversat litteratur siden ca. 2001.

2. I hvilken sammenhænge anvender Politikens Forlag oversættelser finansieret af andre forlag? Ved køb af rettigheder, hvor værket eller værkerne tidligere er udkommet i dansk oversættelse på et andet forlag. Senest fx værker af Isabel Allende, der for ca. 3 år siden valgte fremover at udgive sine bøger på Politikens Forlag. Et forlag har sædvanligvis rettighed/licens til at udgive en udenlandsk forfatters værker i 5-7 år, hvorefter rettigheden skal fornys. Allendes litterære agent ønskede at Politikens forlag overtog rettighederne til dele af forfatterens bagkatalog, dvs. titler der allerede havde været ude på dansk, og hvor oversættelsen var finansieret af et andet forlag, i dette tilfælde Gyldendal.
3. Hvad er Politikens Forlags sædvanlige fremgangsmåde, når Politikens Forlag ønsker at anvende oversættelser finansieret af andre forlag. I det øjeblik den primære rettighed er i hus, henvender vi os til det forlag, der tidligere har udgivet forfatterens værk, og som dermed har finansieret oversættelsen.
4. Hvordan indgår muligheden for at udnytte den eksisterende oversættelse i Politikens Forlags overvejelser, når Politikens Forlag erhverver primære rettigheder til værker, der tidligere er udgivet på dansk af et andet forlag? Det er en væsentlig del af overvejslen, og baseret alene på økonomi. Ved værker tidligere udkommet på dansk, vil den for Politikens Forlag nyerhvervede rettighed kun kunne udkomme som en såkaldt genudgivelse, dvs. udkomme i et eller flere formater (paperback, e-bog og lydbog), hvor prispunktet er meget, meget lavere end 1. udgave.
5. Hvordan fastsættes prisen normalt, når Politikens Forlag indgår aftale med andre forlag om adgang til at udnytte oversættelser? Oftest er prisen ca. ½-delen af en fuld oversættelse, med en licens der løber lige så længe, man har den primære rettighed. Prisen kan dog som al anden rettighedskøb være til forhandling.
6. Vil du kort beskrive, hvilke arbejdsprocesser og omkostninger Politikens Forlag har, når Politikens Forlag udgiver en nyoversættelse af et fremmedsproget værk? Nedenfor nævnes kun de



kreative omkostninger ved en nyoversættelse, da udgiften er konstant uafhængig af format og fremstillingsudgifter, dvs. udgifter til tryk/lydbogsindlæsning eller e-bog, som vil variere alt efter format, papirkvalitet, oplagsstørrelse, etc.

- a) Køb af primær rettighed (rettighed fornys efter en 5-7 årig periode), et forskud til forfatteren *up front* – bemærk: forfatterroyalty er oftest lavere (kan være helt op til 50% lavere) end ved dansk forfatter, netop pga. udgift til oversættelse. Lavere forfatterroyaltys gælder oftest kun ved printformat. Digitale formater (e-bog og lydbog) har oftest samme sats på tværs af landegrænser. Forskuddet varierer afhængig af forfatterens 'værdi' og formodet salg.
- b) Værket sendes til oversættelse, herefter tekstredaktion + 1 x korrekturlæsning
- c) Korrekturlæst værk sendes til sats + 1 x korrektlæsning
- d) Omslag laves af grafiker

Anslåede kreative udgifter ved en 325 sideres roman, excl. forfatterhonorar og interne redaktionelle omkostninger: ca. kr. 100.000, heraf udgår oversættelsen ca. 50 %

- e) Indhold sendes til tryk, bogbinder, indlæsning osv.
7. Vil du kort beskrive, hvilke arbejdsprocesser og omkostninger Politikens forlag genudgiver en oversættelse finansieret af et andet forlag? Nedenfor nævnes kun de kreative omkostninger, da udgiften er konstant uafhængig af format og fremstillingsudgifter, dvs. udgifter til tryk/lydbogsindlæsning eller e-bog, som vil variere alt efter format, papirkvalitet, oplagsstørrelse, etc.
- a) Køb af primær rettighed (rettighed fornys efter en 5-7 årig periode), et forskud til forfatteren *up front* – bemærk: forfatterroyalty er oftest lavere end ved dansk forfatter, netop pga. udgift til oversættelse. Lavere forfatterroyaltys gælder oftest kun ved printformat. Digitale formater (e-bog og lydbog) har oftest samme sats på tværs af landegrænser. Forskuddet varierer afhængig af forfatterens 'værdi' og formodet salg.

- b) Oversættelse erhverves ved andet forlag
- c) Oversættelse sendes til sats og 1 x korrekturlæsning (hvis værk og oversættelse er ændre end 10-15 år)
- d) Omslag laves af grafiker

Anslåede kreative udgifter ved en 325 sideres roman, excl. forfatterhonorar og interne redaktionelle omkostninger: ca. kr. 45.000-50.000, heraf udgår oversættelsen ca. 50 %

- e) Indhold sendes til tryk, bogbinder, indlæsning osv.”

## Retsgrundlaget

### *1961-loven*

Lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker ("1961-loven"), der fandt anvendelse ved indgåelsen af 1980-aftalen, indeholdt blandt andet følgende bestemmelser:

### **"Kapitel III.**

#### **Ophavsrettens overgang til andre.**

##### *Almindelige bestemmelser.*

§ 27. Ophavsmanden kan med den begrænsning, der følger af § 3, helt eller delvis overdrage sin ret til at råde over værket. Overdragelse af eksemplarer indbefatter ikke overdragelse af ophavsretten. Har ophavsmanden overdraget en anden ret til at gøre værket tilgængeligt for almenheden på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at gøre det på andre måder eller ved andre midler.

Om overdragelse af ophavsret i visse særlige henseender er der givet regler i §§ 32-42; disse bestemmelser kan fraviges ved aftale mellem parterne, for så vidt angår § 37 dog ikke til skade for ophavsmanden.

...

##### *Forlagsaftaler.*

§ 33. Ved en forlagsaftale overdrager ophavsmanden til forlæggeren en ret til gennem tryk eller lignende fremgangsmåde at mangfoldiggøre og udgive et litterært eller kunstnerisk værk.

Ejendomsretten til det manuskript eller andet eksemplar af værket, efter hvilket det skal gengives, forbliver hos ophavsmanden.

§ 34. Forlæggeren har ret til at udgive ét oplag, som ikke må overstige

2 000 eksemplarer af et litterært værk, 1 000 af et musikværk og 200 af et kunstværk.

Ved oplag forstås de eksemplarer, som forlæggeren lader fremstille på én gang.

§ 35. Forlæggeren er pligtig at udgive værket inden en rimelig tid og sørge for dets spredning i den udstrækning, hvori afsætningsforholdene og omstændighederne i øvrigt gør det muligt.

§ 36. Er værket ikke udgivet inden 2 år eller for musikværkers vedkommende inden 4 år efter, at ophavsmanden har leveret fuldstændigt manuskript eller andet eksemplar, som skal mangfoldiggøres, kan han hæve aftalen, uanset om han efter dansk rets almindelige regler måtte være berettiget hertil. Er et oplag udsolgt, og har forlæggeren ret til at udgive nyt oplag, gælder det samme, hvis forlæggeren ikke har udgivet det nye oplag senest 1 år efter, at ophavsmanden har fremsat krav herom.

Er ophavsmanden berettiget til at hæve aftalen på grund af manglende eller mangelfuld udgivelse, kan han beholde allerede oppebåret honorar, uanset om han har krav på erstatning."

Af forarbejderne til 1961-loven, jf. lovforslag af 15. januar 1960 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, fremgår af bemærkningerne til §§ 27, 35 og 36 blandt andet:

"Til § 27.

*Stk. 1.* At ophavsmanden helt eller delvis kan overdrage sin ret til at råde over værket vil i første række sige, at han kan foretage overdragelsesdispositioner med hensyn til de eneretsbeføjelser af væsentlig økonomisk betydning, der er tillagt ham i henhold til § 2. ... Retten til at råde over værket kan overdrages samlet eller delt. Formodningen vil være imod, at der foreligger en total overdragelse, hvis ikke dette klart og utvetydigt fremgår af aftalen. En delvis overdragelse af ophavsretten kan ske ved, at ophavsmanden overdrager f. eks. retten til trykning, retten til overførelse på mekaniske instrumenter, radiospredningsretten eller retten til fremførelse for almenheden på de forskellige måder, hvorpå en sådan kan finde sted, og ophavsmanden kan overdrage én eller flere af disse beføjelser til én eller flere medkontrahtenter. Også de enkelte beføjelser, hvoraf ophavsretten består, kan opspaltes, f. eks. i tidsmæssig eller territorial henseende. Retten kan overdrages for en bestemt tid, for et bestemt oplag, for et bestemt land el. lign. Retten kan ikke anses for overgået til medkontrahtenten i videre omfang, end aftalen lyder på eller bestemt må siges at forudsætte, jfr. reglen i 3. pkt., der i realiteten svarer til den gældende lovs § 9, 2. stk.

...

Til § 35.

Medens det af § 33 fremgår, hvilke rettigheder der, hvis ikke andet er aftalt, overgår til forlæggeren ved indgåelsen af en forlagsaftale, gives der i §§ 35 og 36 regler om de grundlæggende forpligtelser, som forlagsaftalen medfører for forlæggeren. Disse regler kan nærmest betegnes som en udbygning og tydeliggørelse af bestemmelserne i lov 1933 § 9, stk. 6, 7, 8 og 9.

§ 35 indeholder en almindelig regel om forlæggerens forpligtelser. Bestemmelsen går ud på, at forlæggeren dels skal udgive værket inden en rimelig tid og dels skal sørge for dets spredning i den udstrækning, hvori afsætningsforholdene og omstændighederne i øvrigt gør det muligt.

At der med indgåelsen af forlagsaftalen følger ikke blot en ret, men normalt også en pligt for forlæggeren til at udgive værket, kan der ikke herske tvivl om. Med afslutningen af forlagsaftalen har det netop som regel været forfatterens hensigt at skabe sikkerhed for, at hans værk kan udkomme, således at det ville være stridende imod aftalens forudsætninger, om forlæggeren ikke foretager sig, hvad der med rimelighed kan forlanges for at muliggøre udgivelsen.

Bestemmelsen i § 35 er generel i den forstand, at den ikke er begrænset til at gælde udgivelsen af første oplag, men også kan finde anvendelse på forholdet mellem parterne ved genudgivelser, for så vidt forlæggeren efter aftalen har ret til at foranstalte disse.

Forsømmer forlæggeren sine forpligtelser i henhold til § 35, kan forfatteren beholde oppebåret honorar, og der indtræder i det hele de almindelige misligholdelsesvirkninger. Forfatteren kan, hvis han ikke ønsker at fastholde aftalen og kræve handlingsdom, hæve aftalen og eventuelt derefter slutte aftale med en anden forlægger, og han kan kræve erstatning for den skade, han har lidt ved forsømmelsen, for så vidt denne skade ikke dækkes af det oppebårne honorar. ... Det må yderligere bemærkes, at spørgsmålet om forsømmelse og skade må bedømmes i forhold til et helt oplag. At forfatteren godtgør, at f. eks. 100 yderligere eksemplarer ville kunne afsættes, beviser ikke, at udgivelsen af et nyt oplag var mulig. ...

Reglerne i denne og den følgende paragraf bygger på § 34 i lovudkastet af 1951, men der er foretaget én række ændringer som et resultat af drøftelserne på Stockholmkonferencen af 1955. Herved har man tilstræbt at skabe større klarhed over retsforholdet, ligesom man på visse punkter har imødekommet indvendinger fra forlæggerens side imod den tidligere formulering af retsreglerne om udgivelsespligten. Efter lovforlaget er reglen i § 35 således gjort fravigelig ved aftale mellem parterne. På det nordiske ophavsretsmøde i København i 1957 var der enighed mellem delegationerne om, at der ikke forelå tilstrækkelig tungtvæjende grunde til at foreslå tvingende regler området. I praksis vil en forlægger næsten altid have samme interesse som forfatteren i, at værket kommer ud og bliver afsat i videst mulig udstrækning. I princippet bør forlæggeren også have pligt til udgivelsen i alle normale tilfælde, og i sådanne tilfælde bør en aftalebestemmelse, hvorved forlæggeren gør sig

fri af denne forpligtelse, derfor heller ikke kunne anerkendes. Men i mere specielle tilfælde kan forlæggeren have en fuldt legitim interesse i at kunne tage forbehold med hensyn til udgivelsespligten. Ved bestilte værker kan det eksempelvis være rimeligt, at forlæggeren forbeholder sig sin stilling til udgivelsen, indtil han har set det færdige arbejde, eller at han gør udgivelsen afhængig af, at markedsforholdene ikke har ændret sig væsentligt siden aftalens indgåelse. Det synes derfor ikke rigtigt ganske generelt at gøre bestemmelsen ufravigelig, og da der efter lovforslagets § 29 er mulighed for at tilsidesætte urimelige forbehold med hensyn til udgivelsespligten i de antagelig ret sjældne tilfælde, hvor sådanne forbehold er taget, har man anset det for forsvarligt at nøjes med at udforme reglen i § 35 som deklaratorisk.

#### Til § 36.

Under hensyn til den stærke interesse en ophavsmand i normale tilfælde har i, at hans værker, når en forlagsaftale er indgået, udkommer så hurtigt som muligt, har man anset det for rimeligt at give ham mulighed for efter en vis tids forløb at generhverve den afståede forlagsret, også i tilfælde, hvor forlæggeren ved ikke at udgive værkerne ikke kan siges at have tilsidesat sine forpligtelser. Efter forslaget vil ophavsmanden være frit stillet, således at han kan slutte aftale med et andet forlag, når der er gået 2 år for musikværkers vedkommende 4 år efter manuskriptets aflevering. Ved udgivelse af nyt oplag kræves, at tidligere oplag er udsolgt, at ophavsmanden har fremsat krav om udgivelsen af nyt oplag, og at der derefter er forløbet 1 år. Ophavsmanden kan, når disse tidsrum er forløbet, ligeledes beholde oppebåret honorar. Der er ikke i forslaget nogen nærmere angivelse af, hvornår et værk skal anses for udsolgt. Dette må afgøres omstændighederne i de enkelte tilfælde, men den i den nordiske normalkontrakt opstillede regel om, at et værk skal anses for udsolgt, når restoplaget er nedbragt til 100 eksemplarer, vil være vejledende og efter omstændighederne normgivende for afgørelsen.

...

Ligesom den tilsvarende bestemmelse i lov 1933 kan reglen i § 36 ikke fraviges til skade for ophavsmanden."

#### *Ophavsretsloven af 1995*

Ved lov nr. 395 af 14. juni 1995 om ophavsret ("1995-loven") blev bestemmelsen i 1961-lovens § 27, stk. 1, 3. pkt., videreført i § 53, stk. 3, der lød som følger:

"Har ophavsmanden overdraget en ret til at udnytte værket på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at udnytte værket på andre måder eller ved andre midler."

Om bestemmelsen i § 53, stk. 3, fremgår af side 223f i betænkning nr. 1197/1990 om revision af ophavsretslovgivningen, der dannede grundlag for 1995-lovforslaget:

”Den såkaldte specialitetsgrundsætning i den hidtidige § 27, stk. 1, 3. pkt., der som nævnt ovenfor i afsnit 2.2 regulerer omfanget af en rettighedsoverdragelse, har været udsat for en vis kritik gennem årene. Ved dens gennemførelse i 1961 i forbindelse med tilblivelsen af den nugældende ophavsretslov afstod man i Sverige og Finland fra at gennemføre lignende regler. Begrundelsen var, i hvert fald for Sveriges vedkommende, at reglens indhold også ville være gældende uden en udtrykkelig lovbestemmelse.

Reglen kritiseres endvidere i *J. Blomqvist, Overdragelse af ophavsrettigheder*, Kbh. 1987, især side 171, hvor det påpeges, at lovreglens indhold ikke udtrykker de intentioner, som man tilkendegav i dens forarbejder, og at reglen efter sit indhold ikke kan anvendes i en række situationer, hvor en restriktiv eller indskrænkende fortolkning af aftaler alligevel er nærliggende. Reglen må imidlertid opfattes som en henvisning til et uskrevet princip om, at stiltiende og uklare aftaler om rettighedsoverdragelser skal fortolkes restriktivt eller måske indskrænkende, jfr. a.st. s. 169. Reglen har endvidere den funktion, at den angiver, at man ved aftalefortolkning ikke kan fortolke udvidende på samme måde som man oftest har gjort, når man f.eks. har skullet afgrænse lovens beskyttelsesregler i forhold til nye udnyttelsesmåder, jfr. a.st. s. 237.

Der er efter udvalgets opfattelse god grund til at bevare en grundsætning i loven af denne art, således at det fortsat er udtrykkeligt fastsat i loven, at man ikke kan fortolke udvidende på rettighedsoverdragelser. En sådan bestemmelse vil da også afspejle, at det i alle brancher anses for god skik, at der alene sker overdragelse af de rettigheder, som er fornødne for den tilsigtede udnyttelse. Man kan imidlertid tillige overveje, om reglen ikke bør klargøres yderligere, således at den kommer til at fremstå som en materiel fortolkningsregel.

I så henseende har udvalget drøftet flere muligheder. ...

Ved formuleringen af en sådan bestemmelse må det imidlertid have for øje, at den må udtrykke en rimelig afvejning af parternes interesser. På den ene side skal den beskytte ophavsmændene mod urimeligt vidtgående rettighedsoverdragelser. Navnlig bør den etablere et værn imod aftaler, der er uoverskuelige i økonomisk eller ideel henseende, og aftaler som ikke sikrer ophavsmændene et rimeligt honorar for alle de omfattede udnyttelsesformer. På den anden side må reglen ikke være så vidtgående, at erhververne ikke kan sikre sig en uanfægtelig retsposition ved at udforme en rimeligt detaljeret og klar aftale.

Udvalgsflertallet har på denne baggrund valgt dels at gentage den hidtidige specialitetsgrundsætning i forslagets § 42, stk. 1, alene med enkelte redaktionelle ændringer ....

Reglen i *stk. 1* svarer indholdsmæssigt til den hidtidige specialitetsgrundsætning i § 27, stk. 1. 3. punktum, blot med den forskel, at hvor den hidtidige regel efter sit indhold omfatter aftaler om ret til at »gøre værket tilgængeligt for almenheden«, omfatter den foreslåede regel aftaler om at »udnytte« værket. Herved præciseres, at reglen også gælder

for aftaler om eksemplar fremstilling, men der ligger dog næppe heri nogen reel ændring af den hidtidige retstilstand.”

Bestemmelserne om udnyttelsespligt og tilbagefaldsret i 1961-lovens §§ 35 og 36 blev med 1995-loven videreført i en til dels ændret form i lovens §§ 54 og 55, som lød:

”§ 54. Erhververen har pligt til at udnytte værket. Ophavsmanden kan hæve aftalen, hvis erhververen ikke har udnyttet værket inden en rimelig tid eller senest inden 5 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side.

§ 55. Hvis aftalen ikke udtrykkeligt specificerer enkelte udnyttelsesformer, som omfattes af overdragelsen, kan ophavsmanden med rimeligt varsel opsige overdragelsen af rettighederne til de uspecificerede udnyttelsesformer, der ikke er iværksat af erhververen, inden 3 år er forløbet fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side.”

Af lovbemærkningerne til bestemmelserne i lovforslag nr. 119 af 18. januar 1995 om ophavsret fremgår:

”Til § 54

Bestemmelsen i lovforslagets § 54 er ny. Forslaget indebærer dels en almindelig pligt for erhververen til at udnytte værket dels en tilbagefaldsret for ophavsmanden, hvorefter aftalen kan hæves, hvis erhververen ikke har udnyttet værket inden en rimelig tid eller senest inden 5 år fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side. Bestemmelsen kan fraviges ved aftale, jf. lovforslagets § 53, stk. 4.

Forslaget er baseret på en indstilling fra et flertal i Ophavsretsudvalget i betænkning nr. 1197/1990. Udvalgsflertallets forslag er bl.a. begrundet i et ønske om at ophæve de detaljerede regler for de forskellige aftaletyper og erstatte dem med få, generelle regler om overdragelse af ophavsrettigheder. Endvidere er flertallet af den opfattelse, at en erhverver ikke bør kunne blokere for en række udnyttelsesformer i tilfælde, hvor han ikke selv inden for en rimelig tid har iværksat en udnyttelse af værket. Udvalgsforslaget forudsætter en udnyttelsespligt for erhververen.

...

Kulturministeriet kan tiltræde udvalgsflertallets forslag, idet ministeriet dog som nævnt ikke finder, at bestemmelsen bør være ufravigelig.

... Den foreslåede bestemmelse viderefører i en vis udstrækning allerede gældende bestemmelser. For så vidt angår musikforlagsaftaler er der fx efter den gældende ophavsretslovs § 36 en udnyttelsesfrist på 4 år, efter hvilket tidspunkt ophavsmanden kan hæve aftalen. Ministeriet

finder i øvrigt, at en bestemmelse af den foreslåede karakter må anses for rimelig i betragtning af den stærke interesse en ophavsmand normalt må antages at have i, at et værk udnyttes så hurtigt som muligt. Den af udvalgsflertallet foreslåede maksimumsfrist på 5 år må derfor efter ministeriets opfattelse anses for rimelig. Kulturministeriet finder det ligeledes naturligt, at udvalgets forudsætning om en udnyttelsespligt for erhververen kommer til at fremgå af selve lovteksten. I overensstemmelse hermed indeholder forslaget til § 54, 1. pkt., en almindelig pligt for erhververen til at udnytte værket.

Tilbagefaldsretten i forslagens § 54 består i en adgang for ophavsmanden til at hæve aftalen, hvis erhververen ikke har udnyttet værket inden for en rimelig tid eller senest 5 år efter, at ophavsmanden har opfyldt aftalen. I overensstemmelse med Ophavsretsudvalgets forslag indebærer en hæveadgang i almindelighed, at ophavsmanden uden varsel kan trække sine rettigheder tilbage. Hvad der skal forstås ved udtrykket »rimelig tid« må afgøres konkret under hensyn til karakteren af det enkelte værk og den relevante udnyttelsesform. En vis vejledning vil efter ministeriets opfattelse kunne hentes i de udnyttelsesfrister, som findes i den gældende ophavsretslov, hvor der for offentlige fremførelser er en frist på 3 år (§ 32), for almindelige forlagsaftaler 2 år (§ 36), for musikforlagsaftaler 4 år (§ 36) og for filmatiseringsaftaler 5 år (§ 41).

Har ophavsmanden i løbet af kontraktforholdet givet afkald på at gøre sin tilbagefaldsret gældende, fx i forbindelse med en genforhandling af kontrakten, løber der en ny frist, medmindre andet er aftalt.

En aftale om, at der ikke skal gælde nogen udnyttelsesfrist, eller at fristen skal være i en betragtelig årrække, vil evt. kunne tilsidesættes i henhold til aftalelovens § 36 om urimelige aftaler.

...

Forslaget til § 54 finder kun anvendelse på aftaler, der indgås efter lovens ikrafttræden, jf. overgangsbestemmelsen i lovforslagets § 91, stk. 1.

## Til § 55

Bestemmelsen i lovforslagets § 55 er ny. Efter forslaget kan ophavsmanden med rimeligt varsel opsige en overdragelse af rettighederne til udnyttelsesformer, der ikke udtrykkeligt er specificerede i aftalen, når 3 år er forløbet efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra hans side, og erhververen ikke forinden har iværksat disse udnyttelsesformer. Bestemmelsen kan fraviges ved aftale, jf. forslaget til § 53, stk. 4.

Forslaget til § 55 skal ses i sammenhæng med forslaget til § 54, hvorefter ophavsmanden har en generel tilbagefaldsret ved erhververens manglende udnyttelse af værket.



Den foreslåede bestemmelse bygger på et forslag fra flertallet i Ophavsretsudvalget i betænkning nr. 1197/1990.

...

Kulturministeriet kan tiltræde udvalgsflertallets synspunkter, idet ministeriet dog finder, at forslaget bør suppleres med et varslingskrav i selve lovteksten. For så vidt angår spørgsmålet om ufravigelighed henvises til bemærkningerne til forslagens § 53, stk. 4.

Forslaget til § 55 finder kun anvendelse, såfremt overdragelsen omfatter udnyttelsesformer, der ikke udtrykkeligt er specificerede i en aftale. En udnyttelsesform anses ikke for udtrykkeligt specificeret i aftalen, hvis udnyttelsesformen fremgår af generelle, abstrakte afgrænsninger. Bestemmelsen vil således naturligt finde anvendelse på aftaler, der blot indeholder en henvisning til, at »alle rettigheder«, »den fulde og uindskrænkede overdragelige ophavsret« eller »enhver ret til mangfoldiggørelse og udgivelse i enhver teknik« er overdraget.

Foreligger der en konkretiseret beskrivelse af den eller de udnyttelsesformer, som omfattes af overdragelsen, finder bestemmelsen ikke anvendelse. Dette gælder fx, hvis den overdragne udnyttelsesform beskrives som »retten til at udgive i bogform«, »retten til udsendelse i radio og tv« eller »retten til at filmatisere«.

Såfremt en aftale specificerer visse udnyttelsesrettigheder, men tillige indeholder mere generelle formuleringer, finder reglen ligeledes anvendelse, men i så fald alene med hensyn til de ikke specificerede udnyttelsesformer.

Forslaget til § 55 giver ophavsmanden ret til at opsige overdragelsen af de uspecificerede rettigheder, som erhververen ikke har udnyttet inden 3 år, efter at aftalen er opfyldt af ophavsmanden fx ved aflevering af et manuskript til en forlægger el.lign.

Tilbagefaldsretten efter § 55 er betinget af, at ophavsmanden giver erhververen et »rimeligt varsel«. Heri ligger, at erhververen efter ophavsmandens meddelelse skal have rimelig tid til at iværksætte en efter aftalen mulig værksudnyttelse og således opfylde sin udnyttelsespligt. Værket skal ikke nødvendigvis i dette tidsrum være udgivet el.lign. Efter ministeriets opfattelse må det efter omstændighederne anses for tilstrækkeligt, at erhververen træffer rimelige forberedelser til værksudnyttelsen og fremmer denne uden unødigt forsinkelse. Det vil fx kunne være tilfældet ved produktion af større tv-serier og ved opførelse af bygningsværker. Bestemmelsen har til formål at mindske erhververens risiko for et formuetab, som vil kunne opstå, hvis ophavsmanden uden varsel kunne opsige en rettighedsoverdragelse, som erhververen havde påregnet at gøre brug af og evt. satset på økonomisk.

Ophavsmandens varsel skal afgives enten op til 3-års fristens udløb eller efter dette tidspunkt. Bestemmelsen kan ikke anses for opfyldt,

hvis ophavsmanden allerede ved kontraktens indgåelse eller i begyndelsen af kontraktens løbperiode giver erhververen varsel om, at han vil benytte sig af sin ret til opsigelse. Har erhververen uagtet ophavsmandens meddelelse og varsling ikke udnyttet værket, kan ophavsmanden gøre tilbagefaldsretten gældende i medfør af forslaget til § 55.

...”

#### *Ændring af ophavsretsloven i 2008*

Ved lov nr. 231 af 8. april 2008 om ændring af ophavsretsloven (Overdragelse af ophavsret, digitalisering af kulturarven m.v.) blev ophavsretslovens § 55 ophævet, og lovens § 54 blev affattet som følger:

”§ 54. Erhververen har pligt til at udnytte de overdragne rettigheder. Ophavsmanden kan bringe aftalen til ophør med 6 måneders varsel, i det omfang udnyttelsen ikke er iværksat inden 3 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side. Dette gælder dog ikke, hvis udnyttelsen iværksættes inden varslets udløb.  
Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 kan ikke fraviges, medmindre der alene er tale om en ændring af de angivne tidsfrister.”

I forarbejderne til ændringsloven er anført blandt andet, jf. lovforslag nr. 58 af 30. januar 2008, pkt. 2.2 i de almindelige bemærkninger og bemærkningerne til ændringslovens § 1, nr. 16 (§ 54):

#### **”Almindelige bemærkninger**

...

### **2.2. Ophavsretslovens §§ 54 og 55.**

#### **2.2.1. Gældende ret**

Ophavsretslovens §§ 54 og 55 hidrører fra 1995-loven. Betænkningen om revision af ophavsretsloven afgivet af Ophavsretsudvalget i 1990 (betænkning nr. 1197/1990) dannede i vidt omfang grundlag for indførelsen af §§ 54 og 55 om regulering af overdragelse af ophavsrettigheder.

Intentionen med at have sådanne enkelte bestemmelser, der regulerer overdragelse af ophavsrettigheder, var bl.a. at sikre ophavsmanden imod, at erhververen af enerettigheder forhindrer, at visse udnyttelsesformer finder anvendelse. Værket udbredes dermed ikke i det omfang, som det var forudsat af ophavsmanden, da han eller hun overdrog rettighederne til sit værk.

...

#### **2.2.4. Kulturministeriets overvejelser og forslag**

Det kan i lyset af det af parterne tilkendegivne i kapitel 3-betænkningen lægges til grund, at ophavsretslovens §§ 54 og 55 i vid udstrækning fraviges, når der mellem ophavsmænd og udøvende kunstnere på den ene side og rettighedserhververe på den anden side indgås aftale om overdragelse af udnyttelsesrettigheder.

Samrådet for Ophavsret har bl.a. peget på, at der er en fast praksis for at fravige §§ 54 og 55, når der indgås aftaler mellem udøvende kunstnere og pladeselskaber. Problemet i praksis er, at de udøvende kunstnere grundet fravigelsen i aftalen er afskåret fra at kræve deres rettigheder tilbage fra pladeselskabet, som dermed kan være i besiddelse af rettighederne uden at udnytte disse.

En fast aftalepraksis, hvorefter bestemmelserne i §§ 54-55 fraviges, indebærer, at erhververen af rettigheder til et værk i realiteten ikke er bundet af den udnyttelsespligt, der ligger i disse bestemmelser, og at erhververen dermed typisk selv kan afgøre, om et værk skal udnyttes, herunder om kun enkelte af udnyttelsesmulighederne skal bringes i anvendelse. Dette harmonerer ikke med lovgivers intentioner ved indførelsen af §§ 54 og 55.

Kulturministeriet finder på den baggrund, at der er behov for at gøre erhververens pligt til at udnytte overdragne rettigheder ufravigelig.

Målet er at sikre, at overdragne rettigheder vitterlig udnyttes og derigennem beskytte ophavsmanden mod, at erhververen lægger en død hånd på værket. Det er derimod ikke et mål i sig selv at tilbageføre rettigheder til ophavsmanden.

Kulturministeriet har desuden overvejet, om det fortsat er hensigtsmæssigt at have to forskellige bestemmelser med to forskellige tidsfrister, der regulerer pligten til at udnytte erhvervede rettigheder til et værk.

Ud fra et ønske om en regelforenkling er det Kulturministeriets vurdering, at de to bestemmelser med fordel kan skrives sammen i en enkelt bestemmelse, der herefter regulerer ophavsmandens adgang til at bringe indgåede aftaler til ophør, hvad enten der er tale om overdragelse af specifikke rettigheder eller overdragelse af uspecificerede udnyttelsesformer. Kulturministeriet foreslår i den forbindelse, at tidsfristen i bestemmelsen fastsættes til 3 år, sådan som det i dag kendes fra § 55; en frist på 3 år synes at være en rimelig afbalancering mellem de forskellige interesser på området.

Kulturministeriet har i forlængelse heraf overvejet, om aftaleparterne skal have mulighed for at fravige den i bestemmelsen fastsatte tidsfrist på 3 år. Kulturministeriet er nået frem til, at der fortsat kan være områder, hvor en frist for iværksættelse af udnyttelse inden for 3 år er for lang, ligesom der også fremover kan vise sig tilfælde, hvor en tidsbegrænsning på 3 år vil vanskeliggøre eller måske umuliggøre en udnyttelse.

Det foreslås derfor at gøre bestemmelsen præceptiv, men dog således at tidsfristen på de 3 år kan fraviges i forbindelse med aftaleindgåelsen.

...

## **Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser**

### **Til § 1**

...

### **Til nr. 16 (§ 54)**

Forslaget indebærer en sammenskrivning af §§ 54 og 55 om erhververens udnyttelsespligt og ophavsmandens tilbagefaldsret. Reglerne foreslås ændret, således at udnyttelsespligten og tilbagefaldsretten ikke vil kunne fraviges. Desuden foreslås en specificering af de i loven angivne tidsfrister, som dog vil kunne fraviges ved aftale.

Formålet med bestemmelsen er, at en erhverver af ophavsrettigheder ikke bør kunne blokere for udnyttelse af et værk i tilfælde, hvor vedkommende ikke selv iværksætter udnyttelsen. Bestemmelsen tænkes langt overvejende anvendt i forbindelse med overdragelse af eksklusive rettigheder, hvor erhververen får en eneret til udnyttelsen, idet der ikke er risiko for blokering af værksudnyttelse i forbindelse med indgåelse af ikke-eksklusive aftaler.

...

Det foreslås, at § 54 kun skal gælde for aftaler, der indgås efter lovens ikrafttræden, jf. overgangsbestemmelsen i lovforslagets § 2, stk. 2. Det betyder, at eksisterende aftalevilkår, der regulerer spørgsmålet om anvendelse af de hidtidige §§ 54 og 55, fortsat skal bedømmes efter disse bestemmelser. Den nye § 54 vil dog finde anvendelse i tilfælde af forlængelse eller fornyelse af eksisterende aftaler.

Der henvises til pkt. 2.2.4 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

### **Til stk. 1**

Ifølge forslaget til § 54, stk. 1, 1. pkt., har erhververen en almindelig pligt til at udnytte værket i overensstemmelse med aftalen.

Forslaget til § 54, stk. 1, 2. pkt., indeholder en tilbagefaldsret for ophavsmanden, som kan gøres gældende under visse betingelser. Ophavsmanden kan således bringe overdragelsesaftalen til ophør med 6 måneders varsel i det omfang, erhververen ikke har iværksat den aftalte udnyttelse af værket inden 3 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side.

Hvis aftalen bringes til ophør, falder de overdragne rettigheder tilbage til ophavsmanden.

...

De overdragne rettigheder falder tilbage til ophavsmanden i det omfang, erhververen ikke har iværksat den aftalte udnyttelse af værket. Manglende iværksættelse foreligger både, hvis erhververen aldrig har påbegyndt udnyttelsen, og hvis udnyttelsen er påbegyndt, men ikke fremmet. Tilbagefaldet sker i det omfang, erhververen ikke har iværksat den aftalte udnyttelse af værket. Har en ophavsmand overdraget retten til at udnytte et manuskript dels som bog, dels som film, og rettigheds-erhververen kun har iværksat bogudgivelsen, vil ophavsmanden således kunne bringe aftalen til ophør for så vidt angår filmrettighederne.

Erhververens iværksættelsesfrist er i første omgang 3 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side. Ophavsmandens opfyldelse kan fx ske ved indlevering af et manuskript til et forlag.

Tilbagefaldsretten er efter forslaget til § 54, stk. 1, 2. pkt., betinget af, at ophavsmanden giver erhververen et varsel på 6 måneder. Heri ligger, at erhververen - efter modtagelse af ophavsmandens meddelelse om, at aftalen bringes til ophør på grund af manglende udnyttelse - har 6 måneder til at iværksætte udnyttelsen og således opfylde sin udnyttelsespligt. Værket skal ikke nødvendigvis være udgivet eller lignende i dette tidsrum. Det er tilstrækkeligt, at erhververen har truffet rimelige forberedelser til værksudnyttelsen og har fremmet processen uden unødigt forsinkelse. Hvis erhververen iværksætter og fremmer den aftalte udnyttelse inden varslets udløb, kan ophavsmanden ikke bringe aftalen til ophør, jf. forslaget til § 54, stk. 1, 3. pkt. Har erhververen uagtet ophavsmandens varsel derimod ikke iværksat udnyttelsen af værket - eller iværksat udnyttelsen, men ikke fremmet den - kan ophavsmanden gøre tilbagefaldsretten gældende efter varslets udløb.

Ophavsmandens varsel kan først afgives efter 3-års fristens udløb. Varslet er ikke gyldigt, hvis ophavsmanden allerede ved kontraktens indgåelse eller på et andet tidspunkt inden fristens udløb har givet erhververen varsel om, at han eller hun vil benytte sig af sin ret til at bringe aftalen til ophør.

...

§ 54, stk. 1, regulerer alene spørgsmålet om ophavsmandens tilbagefaldsret. Bestemmelsen udelukker dog ikke, at erhververens manglende udnyttelse af værket kan indebære en misligholdelse af kontrakten, som giver ophavsmanden et krav på erstatning og adgang til at hæve kontrakten. Om en sådan misligholdelse og erstatningspligt mv. foreligger, må afgøres efter kontraktrettens almindelige regler."

### **Anbringender**

**Gyldendal** har i sit påstandsdokument af 2. august 2023 anført følgende anbringender (henvisninger til ekstrakt og materialesamling og bilag (bortset fra bilag 30 og 159) samt afsnitsnummerering udeladt):

" ...

## 1. Der er ikke grundlag for afvisning af Gyldendals påstand 3 til 6

Gyldendals påstand 1 og 2 er fuldbyrdelsespåstande, påstand 3-6 er anerkendelsespåstande. Gyldendal har præciseret anerkendelsespåstandene under sagens forberedelse, men L&R har fastholdt påstand om afvisning af dem som følge af manglende retlig interesse og uklare formuleringer. Heroverfor fastholdes, at Gyldendal har retlig interesse i pådømmelse af påstand 3 til 6 som følge af L&R's tilkendegivelse i svarskriftet på side 2 om, at den beskrevne fremgangsmåde "*viser, hvordan L&R agerer og i fremtiden vil agere på dette område*". Gyldendal påberåber sig i den forbindelse litteratur om retlig interesse og Østre Landsrets dom af 6. maj 2022 trykt i U 2022.2692.

Det bestrides, at påstand 3-6 alene er anbringender til støtte for påstand 1 og 2, som anført af L&R. Gyldendal har en beskyttelsesværdig interesse i dom for, at retsopfattelsen, hvorpå L&R støtter den tilkendegivne fremtidige krænkende adfærd, ikke er korrekt. Dette vil ikke nødvendigvis blive fastslået ved pådømmelse af fuldbyrdelsespåstandene.

Det bestrides, at der er grundlag for afvisning af påstand 3-6 som følge af uklarheder ved deres ordlyd.

## 2. 1980-Aftalen indebærer en overdragelse til forlaget af ret til udnyttelse af oversættelsen ved udgivelse af e-bog eller lydbog

Som følge af udtrykket "*bogform*" i 1980-Aftalens § 1 erhverver forlaget allerede i medfør denne bestemmelse adgang til udnyttelse af oversættelsen ved udgivelse af lydbøger og e-bøger, der må sidestilles med fysiske bøger.

Udtrykket *bogform* i 1980-Aftalen blev i praksis frem til 2014 fortolket som omfattende lydbøger og e-bøger. Den 23. maj 2014 skrev Siri Marcher fra L&R således til Christine Bødtcher-Hansen fra Danske Forlag vedrørende et notat udarbejdet af advokat Peter Schönning: "*Vi synes først og fremmest, at PS' fortolkning af ordet "bogform" er for snævert, da "bogform" må dække alle typer af bøger*".

Subsidiært følger en sådan udnyttelsesadgang af 1980-Aftalens § 5.

Fortolkningen støttes af ordlyd og sammenhæng af § 5:

- (i) Det følger af § 5, stk. 1, at "*forlaget har ret til egen udnyttelse af oversættelsen (...) på anden måde end i bogform*", hvorefter stk. 3 omtaler sådan egen udnyttelse til kendte og ukendte anvendelsesformer.
- (ii) Det følger også af sammenhængen mellem 1980-Aftalens § 5, stk. 3 og 4. Efter stk. 4 har en oversætter til et værk, hvortil der ikke længere er knyttet forfatterrettigheder, pligt til at underrette forlaget,

hvis oversætteren modtager et tilbud fra et andet forlag om brug af oversættelsen på en af de i stk. 3 nævnte måder. Hvis forlaget vælger at "udnytte retten" og tilbyder lige så gode vilkår, "*er oversætteren forpligtet til at respektere forlagets primære ret*" (vores understregning). Hvis forlaget ikke vælger at udnytte sin primære ret, er forlaget berettiget til at modtage honorar for det andet forlags brug af oversættelsen. Disse aspekter af stk. 4 ville være meningsløse, hvis ret til udnyttelse på de i stk. 3 nævnte måder ikke var overdraget til forlaget.

- (iii) Det *bestrides*, at § 5, stk. 3 skal forstås alene som en "*option*" for forlaget til erhvervelse af en udnyttelsesadgang, der ikke allerede er overdraget i medfør af 1980Aftalen. Bestemmelsen i stk. 3 om "*særskilt aftale*" skal forstås i lyset af forventningen i 1980 om, at der løbende ville kunne indgås aftaler mellem brancheforeningerne, der fastlagde honoraret for forskellige udnyttelsesformer. Noget sådant skete imidlertid kun på lydbogsområdet, jf. det anførte i Danske Forlags notat fra 3. juli 2014 gengivet nedenfor. Konsekvensen af dette er ikke, at rettighederne ikke er overdraget til forlaget, men blot, at forlaget ikke kan udnytte dem uden særskilt aftale om honorering af oversætteren.

Tilsvarende *bestrides* relevansen af, at 1980-Aftalen ikke udtrykkeligt omtaler "*en total overdragelse af alle rettigheder*" (anført af L&R). I en situation, hvor man ønskede at henskyde aftaler om honorar for visse udnyttelsesformer til senere tidspunkter, er 1980-Aftalens ordvalg naturligt.

Fortolkningen støttes af L&R's egen opfattelse forud for 2015, hvor L&R anførte i en e-mail til Dansk Forlag af 23. maj 2014 "*Dernæst fortolker vi ordlyden i oversættelseaftalen af 1980 således, at forlaget har erhvervet rettighederne til udgivelse af alle udgaver, men at der skal aftales et honorar for disse udgaver (jf. oversættelseaftalens § 4 – især fodnoten)*" (vores understregning). Siri Marcher fra L&R henviste herved til et fejltryk af 1980-Aftalen, hvor § 5, stk. 3 fremstod som en fodnote til § 4. Fejltrykket fremgår af....

Fortolkningen støttes af branchepraksis i perioden frem til L&R i 2015 ændrede opfattelse og ageren. Danske Forlag skrev den 3. juli 2014 som svar på L&R's henvendelse om fortolkningen af § 5, stk. 3: "*Bestemmelsen indebærer, at rettighederne til digital udnyttelse er overdraget til forlaget, og sådan har bestemmelsen da også været fortolket i praksis. Det er kun på lydbogsområdet, at der er blevet truffet særskilt aftale mellem de to foreninger i form af aftalen fra 7. juni 1993, og denne aftale regulerer alene oversættelsehonoraret, da aftalen forudsætter, at overdragelsen jfr. § 5 har fundet sted. I 2011 udarbejdede Gyldendal – efter dialog med oversætterforbundet – et tillæg til oversættelseaftalen om digital udnyttelse, som på samme vis som lydbogsaftalen alene tager stilling til honoraret, da overdragelsen allerede forudsættes sket jfr. § 5.*"

Fortolkningen støttes af Erik Mohr Mersing, der var en del af det udvalg, som konciperede 1980-Aftalen, jf. Elisabeth Nøjgaards vidneerklæring. Han skrev i notat af 3. juli 2015: "*Forlaget anses for at have erhvervet den principielle ret til anvendelse af oversættelsen som e-bog, men så-*

ledes, at udnyttelsen af retten kræver enighed med oversætteren (i praksis om honoraret) (...) Den aftalemæssige side af denne praksis (der også gælder andet end e-bøger) finder udtryk i 1980-aftalens § 5, stk. 3 ("Om forlagets egen brug af oversættelsen til ..... træffes særskilt aftale") læst i sammenhæng med § 5, stk. 4 om de frie værker" (vores understregning).

Fortolkningen støttes endelig også af, at det er forudsat både i 1993-aftalen på lydbogsområdet, i Gyldendals tillægsaftale fra 2011 om digital udnyttelse og i Gyldendals vejledende aftale fra 2015 om digital udnyttelse af oversættelser fra bagkataloget, som er forhandlet med og godkendt af Dansk Oversætterforbund, at forlaget allerede har erhvervet retten til udgivelse i medfør af 1980-Aftalens § 5, stk. 3. Alle tre tillægsaftaler vedrører således *ikke* overdragelse af rettigheder, men *alene* honorar for henholdsvis udgivelse af oversættelsen som lydbog hhv. digital udgivelse af oversættelsen. Det er sådanne honoraraftaler, der efter 1980-Aftalens § 5, stk. 3, henskydes til senere aftale, og tillægsaftalerne ville være meningsløse, hvis der ikke allerede var indgået aftale om overdragelse af de relevante rettigheder ved 1980-Aftalen. L&R bestrider dette særligt for 2015-aftalen. Til støtte for Gyldendals standpunkt henvises til aftalens præambel.

Relevansen af, at Dansk Oversætterforbund siden modtagelsen af Peter Schønnings notat i maj 2014 har delt L&R's opfattelse, bestrides. Opfattelsen bygger på en fejlfortolkning af en fejlbehæftet udgave af 1980-Aftalen, og det bør heller ikke i øvrigt tillægges vægt, at en brancheforening for oversættere indtager en sådan holdning. Heroverfor står bl.a. (i) Oversætterforbundets tilkendegivelse to år tidligere, der forudsætter, at overdragelse af retten til sekundær udnyttelse af oversættelsen har fundet sted, og (ii) at der i mere end 30 år aldrig har været rejst spørgsmålstejn eller anfægtelser fra en oversætter ved søgsmål eller lignende overfor den praktiserede råden over oversætterrettigheder fra forlagernes side.

Endelig støttes denne fortolkning af 1980-Aftalens § 5 af nutidig praksis og de økonomiske incitament til finansiering af oversættelser, jf. ... ovenfor. Oversættelser er en forudsætning for enhver udnyttelsesform af et fremmedsproget primærværk på dansk, de udgør en væsentlig omkostningspost, og de udarbejdes som altoverskyggende hovedregel kun, hvis et forlag bestiller og finansierer dem. Det er derfor velbegrundet, at forlaget ved beslutning om sådan bestilling og finansiering sikrer sig adgang til alle udnyttelsesformer af oversættelsen, og praksis er indrettet på, at dette også faktisk sker, jf. Højesterets dom af 22. juni 1997 trykt i U 1974.167/2 og Østre Landsrets dom af 4. april 1997 trykt i U 1997.975 om tilsvarende problemstillinger vedrørende filmrettigheder.

### **3. Oversætteren kunne ikke efter 1961-Ophavsretsloven opnå tilbagefald af rettigheder ved at kræve udnyttelse af oversættelser som lydbøger eller e-bøger**

1961-loven gælder for oversætteraftaler indgået før den 1. juli 1995. Der kan ikke med hjemmel i denne lovs §§ 35 og 36 gøres en udnyttelsespligt gældende for oversættelser, der allerede er udgivet som fysisk



bog, idet 1961-lovens §§ 35 og 36 pålægger en pligt til at udgive værket i mindst én form, ikke en kontinuerlig forpligtelse til iværksættelse af alle udnyttelsesformer.

- i. 1961-lovens § 35 fastsætter alene en pligt for forlaget til at udgive oversættelsen første gang: *"Forlæggeren er pligtig at udgive værket inden en rimelig tid og sørge for dets spredning i den udstrækning, hvori afsætningsforholdene og omstændighederne i øvrigt gør det muligt"* (MS, s. 10) (vores understregning). Det følger af 1961-lovens § 8, stk. 2, at et værk *"anses for udgivet, når eksemplarer af værket lovligt er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden."* (vores understregning).
- ii. 1961-lovens § 36, stk. 1, 1. pkt. gælder kun for den initiale udgivelse, ikke efterfølgende udnyttelse: *"Er værket ikke udgivet inden 2 år [...] efter, at ophavsmanden har leveret fuldstændigt manuskript eller andet eksemplar, som skal mangfoldiggøres, kan han hæve aftalen, uanset om han efter dansk rets almindelige regler måtte være berettiget hertil."* (vores understregning).
- iii. 1961-lovens § 36, stk. 1, 2. pkt. pålægger forlaget en pligt til at udgive nye oplag af samme udnyttelsesform, hvis tidligere oplag er udsolgt: *"Er et oplag udsolgt, og har forlæggeren ret til at udgive nyt oplag, gælder det samme, hvis forlæggeren ikke har udgivet det nye oplag senest 1 år efter, at ophavsmanden har fremsat krav herom."* (vores understregning). Bestemmelsen giver derimod ikke ophavsmanden ret til at hæve, hvis forlaget har udgivet værket som trykt bog, men ikke efterfølgende iværksætter udnyttelse af andre udnyttelsesformer.

#### 4. Gyldendal kan iagttage en eventuel udnyttelsespligt ved at tilbyde licensadgang til udnyttelse

Adgang til udnyttelse ved tilbud om licens støttes af udnyttelsespligtbestemmelsernes formål, af forarbejder til andre dele af Ophavsretsloven og af praksis:

Formålet med udnyttelsespligten er *"at en erhverver af ophavsrettigheder ikke bør kunne blokere for udnyttelse af et værk i tilfælde, hvor vedkommende ikke selv iværksætter udnyttelsen"* (vores understregning). Tilbud om licens til udnyttelse mod rimeligt vederlag udgør ikke en blokering for udnyttelse af oversættelsen – tværtimod. Den citerede formulering af formålet med udnyttelsespligtbestemmelserne er fra forarbejderne til lovændringen, der afskaffede § 55, men må anses for også at dække formålet med de tidligere reguleringer af udnyttelsespligt og tilbagefaldsret, jf. formuleringen i forarbejderne til 2008-loven om formålet med den hidtidige regulering.

Begrebet *"udnytte"* omfatter efter forarbejderne til ophavsretslovens § 66 a tilbud om licensadgang: *"Der kan ikke stilles krav om, at fremstilleren skal sælge et bestemt antal eksemplarer, men alene udbyde disse til salg og derigennem tilgængeliggøre lydoptagelsen. På samme vis må kravet om, at lydoptagelsen skal stilles til rådighed på en sådan måde, at almenheden får adgang til den på et individuelt valgt sted og tidspunkt, være opfyldt, såfremt fremstille-*

ren udbyder licenser til denne udnyttelse på rimelige vilkår." (vores understregning).

Udnyttelse ved tilbud om licens er sædvanlig og langvarig praksis for andre kendte udnyttelsesformer, jf. ... ovenfor, og har ikke tidligere givet anledning til tvist om ophavsretlig udnyttelsespligt. Baggrunden for dette er oversættelsers og oversættelsesaftalers særlige karakteristika: Udnyttelse af oversættelser forudsætter primærrettigheder, og dette har bl.a. – i modsætning til hvad der typisk gælder for aftaler om udgivelse af dansksprogede primærværker – ført til regulering i 1980-Aftalen i § 6 af det finansierende forlags adgang til at acceptere "*andres brug af oversættelsen*" mod vederlag. Den praksis, der har udviklet sig i forlængelse heraf, herunder den yderligere honorering af oversætterne derved, støtter, at licensadgang bør anses for udnyttelse i overensstemmelse med udnyttelsespligtens formål.

Udnyttelse ved tilbud om licens strider ikke mod andre regelsæt.

Forlaget har ret til at give andre forlag adgang til udnyttelse af oversættelsen mod et vederlag, der delvist tilfalder oversætteren, jf. 1980-Aftalens § 6.

Gyldendal bestrider det af L&R anførte om, at Gyldendals tillægsaftale om digitale rettigheder begrænser Gyldendals licenseringsadgang.

Tillægsaftalens § 3 har følgende ordlyd "*Den forlaget ifølge nærværende aftale tilkomne ret kan kun overdrages til andre ved overdragelse af hele forlagsvirksomheden eller særlige områder heraf.*". Licensering udgør ikke en "*overdragelse*", da Gyldendal beholder rettighederne til oversættelsen, men blot giver et andet forlag midlertidig brugsret.

Gyldendal bestrider videre det af L&R anførte om, at ophavsretslovens § 56, stk. 2 forhindrer licensering af rettigheder. Ophavsretslovens § 56 kan fraviges ved praksis eller aftale, jf. ophavsretslovens § 53, stk. 4. Fravigelse ved aftale er sket ved 1980-Aftalens § 6, jf. ... ovenfor, der også har medført, at sådanne overdragelser har været sædvanlig i mange år.

Forarbejderne støtter også i øvrigt, at en eventuel udnyttelsespligt, hvor forlaget ikke besidder primærrettighederne, kan iagttages ved tilbud om licensering.

Ophavsmanden kan i henhold til 1961-lovens §§ 35 og 36 kun kræve udnyttelse i den udstrækning, det er muligt for forlaget at udgive værket. Forlagets egen udnyttelse er imidlertid ikke mulig, når forlaget ikke har primærrettighederne:

- i. Ifølge 1961-lovens § 35 gælder udgivelsespligten kun "*i den udstrækning, hvori afsætningsforholdene og omstændighederne i øvrigt gør det muligt*" (vores understregning).

- ii. Det følger af forarbejderne til 1961-lovens § 35, at bestemmelsen også kan indebære en pligt til genudgivelse, men kun hvis "*forlæggeren efter aftalen har ret til at foranstalte disse*".
- iii. Det følger af 1961-lovens § 36, stk. 1, 2. pkt., at pligten til at udgive nye oplag kun gælder, hvis "*forlæggeren har ret til at udgive nyt oplag*".

Ophavsmanden kan i henhold til 1995-lovens §§ 54 og 55 ikke kræve selvstændig udnyttelse som e- eller lydbog fra forlagets side, når forlaget ikke besidder primærrettighederne til sådan udnyttelse.

- i. 1995-lovens § 54 indeholder en generel forpligtelse for forlaget til at "*udnytte værket*" inden rimelig tid og senest inden 5 år efter det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra ophavsmandens side. Udnyttelsespligten i § 54 gælder kun den første udnyttelse af værket, og den kan derfor ikke påberåbes i tilfælde, hvor forlaget har udgivet værket som trykt bog (se tilsvarende om udnyttelsespligten for retten til at fremstille eksemplarer af et edb-program).
- ii. Udnyttelsespligten i 1995-lovens § 55 forpligter efter forarbejderne kun ophavsmanden til "*at iværksætte en efter aftalen mulig værksudnyttelse*" (vores understregning). Selvstændig udnyttelse af oversættelsen som e-bog eller lydbog er ikke en "*efter aftalen mulig værksudnyttelse*" i tilfælde, hvor Gyldendal ikke besidder ret til sådan udnyttelse af originalværket.

Ophavsmanden kan heller ikke i henhold til 2008-lovens § 54 kræve selvstændig udnyttelse som e- eller lydbog fra forlagets side, når forlaget ikke besidder primærrettighederne til sådan udnyttelse. Bestemmelsen er en videreførelse af §§ 54 og 55 i den tidligere ophavsretslov og den må for oversætterrettigheder tolkes indskrænkende på samme måde som den tilsvarende udnyttelsespligt for fremstilleren af en lydoptagelse i ophavsretslovens § 66 a. Det fremgår af forarbejderne til § 66 a, at udnyttelsespligten i visse tilfælde er begrænset på grund af fremstillereis manglende rettigheder: "*(...) Fremstilleren af lydoptagelser kan kun forpligtes til at foretage udnyttelseshandlinger, som fremstilleren har erhvervet rettigheder til. I tilfælde af delvis overdragelse kan ophør af overdragelsesaftalen ikke bero på, at fremstilleren af lydoptagelsen undlader at foretage en udnyttelse, som fremstilleren ikke har erhvervet rettighederne til at foretage*". Ophavsretsloven § 54 bør vedrørende udnyttelsespligt specifikt for oversættelsesrettigheder fortolkes i overensstemmelse hermed, da adgangen til udnyttelse af oversætterrettigheder er betinget af andre rettigheder på samme måde som lydoptagelsesrettigheder kan være det.

Hvor L&R har etableret en situation, hvor licenstilbud er den eneste udnyttelse, Gyldendal kan foretage uden at krænke primærrettigheder, må sådan udnyttelse under alle omstændigheder anses for iagttagelse af den ophavsretlige udnyttelsespligt.

## **5. L&R har krænket Gyldendals rettigheder ved at udgive oversættelserne oplyst i bilag 30 og bilag 159 bortset som e-bog eller lydbog**

Gyldendal har ved oversættelsesaftalerne anført i Gyldendals støttebilag 1 erhvervet ret til udgivelse som e-bog og lydbog af oversættelserne oplistet i bilag 30 og bilag 159. Der henvises vedrørende Gyldendals erhvervelse af disse rettigheder til det anførte om 1980-Aftalen, jf. ... ovenfor.

Gyldendal har ikke ved tilbagefald til oversætteren mistet ret til udnyttelse af oversættelserne i bilag 30.

For ingen af oversættelserne i bilag 30 bortset fra de fem først angivne har Gyldendal modtaget et krav om udnyttelse fra eller på vegne af oversætteren. Gyldendal har allerede af denne grund ikke mistet ret til udnyttelse af disse oversættelser ved tilbagefald til oversætteren.

Der er heller ikke sket tilbagefald af ret til at udnytte oversættelse 1-5 i bilag 30. De er udarbejdet af [redacted], og L&R's krav om udnyttelse på vegne af [redacted] fremgår af... Der kræves her udnyttelse i medfør af "*udnyttelsespligten i oversættelsesaftalen*", selv om der ikke er aftalt en sådan pligt, jf. de fem aftaler, der alle er baserede på 1980-Aftalen. Det fremgår heraf desuden, at de alle er indgået før den 1. juli 1995, hvorfor det er 1961-loven, der regulerer spørgsmålet om en eventuel lovbestemt udnyttelsespligt og tilbagefaldsret, jf. 1995-lovens § 91. Da Gyldendal har udgivet de fem oversættelser af Finn Holten Hansen som trykt bog, har Gyldendal opfyldt en eventuel udnyttelsespligt i medfør af 1961-loven, jf. ... ovenfor. Gyldendal har derfor heller ikke ved tilbagefald til oversætteren mistet ret til udnyttelse af disse oversættelser.

Oversættelsesaftalerne oplistet i bilag 159 er alle indgået i perioden mellem den 1. juli 1995 og den 1. juli 2008. Det er derfor 1995-loven, der regulerer spørgsmålet om udnyttelsespligt og tilbagefaldsret, jf. 1995-lovens § 91, og lov nr. 231 af 8. april 2008, § 2, stk. 2. Gyldendal gør gældende, at ophavsmanden efter denne lov ikke kan kræve udnyttelse fra Gyldendals side, subsidiært at Gyldendal har efterlevet pålæg herom ved tilbud om licens.

- i. L&R kan ikke på vegne af oversætterne kræve, at Gyldendal udnytter oversættelsen som e- eller lydbog i medfør af § 54, da alle oversættelser omfattet af bilag 159 allerede er udgivet som trykt bog.
- ii. L&R kan ikke på vegne af oversætterne kræve, at Gyldendal udnytter oversættelsen som e- eller lydbog i medfør af § 55, idet overdragelse af rettighederne hertil til er specificeret i 1980-Aftalen: Udgivelse som lydbog må anses for omfattet af betegnelsen "*lydbånd*" i 1980-Aftalens § 5, stk. 3. Udgivelse som e-bog er omfattet af betegnelsen "*bogform*" i aftalens § 1.
- iii. 1995-lovens deklatoriske § 55 er desuden fraveget i medfør af 1980-Aftalen, der udtrykkeligt overdrager retten til udnyttelse inden for ukendte anvendelsesområder. Efter § 55 kan ophavsmanden kræve udnyttelse tre år efter sin opfyldelse af aftalen. Hvis det også skulle gælde anvendelsesområder, der var ukendte på tidspunktet for aftaleindgåelse, ville ophavsmanden ensidigt kunne bringe dette

aspekt af aftalen til opførelse efter tre år ved at kræve en umulig udnyttelse fra forlagets side inden for de ukendte anvendelsesområder.

- iv. Subsidiært har Gyldendal opfyldt en eventuel udnyttelsespligt ved at tilbyde L&R licens til udnyttelse af de digitale rettigheder af oversættelserne nævnt i bilag 159 mod rimeligt vederlag, jf. afsnit 4 ovenfor. Gyldendals tilbud fremgår af ... Der henvises for sammenhængen mellem korrespondance og oversættelser til Gyldendals støttebilag 1.
- 6. Gyldendals erstatnings- og påbudskrav i anledning af krænkelse oplyst i bilag 30 og bilag 159 er ikke forældede eller fortabt ved passivitet**

Gyldendal har afbrudt forældelse rettidigt, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1 og § 16, stk. 2.

Gyldendals betalings- og påbudskrav vedrører L&R's successive krænkelse af Gyldendals rettigheder, der fortsat pågår eller i hvert fald pågik helt frem til kravet blev indtalt i denne sag, jf. ...og Gyldendals støttebilag 1 for sammenhængen mellem denne dokumentation og de enkelte oversættelser oplyst i bilag 30 og 159. Der har dermed fundet krænkende handlinger sted i hele denne periode.

Det følger af forarbejderne til forældelseslovens § 2, stk. 1: "*Krænkelser af intellektuelle ejendomsrettigheder, eksempelvis krænkelse af varemærkerettigheder, og konkurrenceretlige krænkelse kan strække sig over længere perioder, der omfatter en række krænkende handlinger foretaget af samme krænker. Begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for sådanne krænkelse regnes successivt fra de tidspunkter, hvor de enkelte krænkelse fandt sted.*" (vores understregning).

Der henvises i øvrigt til kommentaren til varemærkelovens § 43 om den tilsvarende varemærkeretlige problemstilling, til Palle Bo Madsen om immaterialretlige erstatningskrav i "Markedsret", til Bo von Eyben om skadesvirkningsprincippet i § 2, stk. 4 og til præmis 51-53 i EU-Domstolens dom af 14. oktober 2021 i sag C-186/18 om fortolkning af forældelsesreglen i rådsforordningen om plantesortsbeskyttelse.

At Gyldendals erstatningskrav er opgjort under henvisning til sædvanlige vederlagskrav kan ikke føre til et andet resultat (som anført af L&R). Opgørelsesmåden ændrer ikke på, at det er erstatning, Gyldendal kræver og er berettiget til.

Forældelse af Gyldendals krav har været suspenderet til Gyldendal faktisk fik kendskab til, at L&R's krænkelse fandt sted, hvilket skete kort forud for indtaling af Gyldendals krav i denne sag.

Det bestrides, at Gyldendal burde have haft kendskab til L&R's krænkelse siden 2015 som anført af L&R. L&R henviser til støtte herfor til en korrespondance mellem Gyldendal og L&R den 3. juni 2015 til den 25. juni 2015. L&R's direktør oplyser heri alene, at L&R er i gang med at digitalisere sin egen "backlist". Gyldendal havde på baggrund af denne tilkendegivelse og dens kontekst netop ikke anledning til at foretage

yderligere undersøgelser. Der henvises til støtte for dette til Højesterets tilsvarende bedømmelse i dom af 18. december 2018 trykt i U 2019.1109 og til litteraturen om suspension af forældelse.

Der foreligger ikke retsfortabende passivitet. L&R kan på intet tidspunkt have fået den opfattelse, at Gyldendal ville acceptere L&R's krænkende udgivelser. Der henvises herom til Gyldendals henvendelser til L&R og til Østre Landsrets dom af 27. april 2016 trykt i U 2016.2731 samt til litteraturen om passivitet.

#### **7. L&R har ikke erhvervet ret til udnyttelse af oversættelserne fremlagt som ... ved erhvervelsen af AV Forlaget (Den Grimme Ælling)**

L&R har bevisbyrden for sådan erhvervelse, der bestrides, idet det kan lægges til grund, at de relevante rettigheder ikke er erhvervet af L&R:

Gyldendals forudgående aftaler med AV Forlaget (Den Grimme Ælling) omfattede alene de egentlige lydoptagelser af de relevante oversættelser og adgang til at udnytte dem som analoge lydbøger. Dette var også forudsat i aktivoverdragelsesaftalen mellem AV Forlaget (Den Grimme Ælling) og L&R, hvoraf fremgår: "Det er Køber bekendt at der ikke er underlæggende Værksrettigheder tilknyttet alle Masters, og at Køber selv må indgå aftaler med f.eks. agenter, forfattere og oversættere i tilfælde hvor Sælger ikke har de underlæggende Værksrettigheder" (vores understregning).

Gyldendals aftaler med AV Forlaget (Den Grimme Ælling) gav ikke AV Forlaget adgang til salg eller udlån af oversættelserne. Dette fremgår udtrykkeligt af to af aftalerne. Tilsvarende begrænsning var forudsat i de øvrige overdragelsesaftaler mellem Gyldendal og AV Forlaget (Den Grimme Ælling), jf. nærmere Gyldendals processkrift I, side 10.

Gyldendals aftaler med AV Forlaget (Den Grimme Ælling) gav under alle omstændigheder alene adgang til at udgive oversættelserne fremlagt som ... som lydbøger. AV Forlaget (Den Grimme Ælling) kan derfor ikke have overdraget ret til udgivelse som e-bog til L&R ved aktivoverdragelsesaftalen, da AV Forlaget (Den Grimme Ælling) aldrig selv har erhvervet sådanne rettigheder.

Det bør tillægges bevismæssig betydning, at L&R har undladt at efterleve en opfordring til dokumentation af den påståede erhvervelse.

#### **8. Gyldendals betalingskrav mv. i anledning af L&R's krænkelse af Gyldendals rettigheder til oversættelserne oplistet i bilag 30 og bilag 159 svarer til et rimeligt vederlag**

Gyldendal har ret til at L&R tilbagekalder og fjerner oversættelserne oplistet i bilag 30 og 159, jf. ophavsretslovens § 84 og Sø- og Handelsrettens dom af 12. december 2019 i sag BS-51217&2018-SHR, og til at modtage et rimeligt vederlag fra L&R for den uberettigede udnyttelse af dem, jf. ophavsretslovens § 83, stk. 1, nr. 1.

L&R har ikke dokumenteret, at Gyldendals kravopgørelser ikke svarer til rimelige vederlag.

Gyldendals betalingspåstand er fastsat skønsmæssigt, så det svarer til det honorar, som Gyldendal ellers ville have haft krav på, jf. forarbejderne til ophavsretslovens § 83: "Ved rimeligt vederlag forstås *det honorar, som rettighedshaveren ville have haft krav på, såfremt krænkeren havde fået til-ladelse fra rettighedshaveren, det vil sige et sædvanligt honorar eller lignende. Hvis der ikke eksisterer et sædvanligt honorar for eksempel en standardtakst på området, fastsættes vederlaget skønsmæssigt*" (vores understregning), samt litteratur om § 83.

Betalingskravet på 15.000 kr. pr. uberettiget udnyttet oversættelse må på baggrund af de oprindelige omkostninger ved udarbejdelse af oversættelserne samt oversættelsernes kommercielle værdi må anses for udtryk for et gennemsnitligt sædvanligt minimalhonorar for retmæssig udnyttelse:

- i. Honoraret til oversætteren fastsættes i medfør af 1980-Aftalens § 4, stk. 1 som en engangsydelse "*pr. 16-sidigt ark á 2.000 typeenheder pr. side.*". Prisen for oversættelser kan derfor variere betydeligt afhængig af oversættelsens længde.
- ii. Den opgjorte gennemsnitspris ligger inden for det, som andre forlag tidligere har aftalt for udnyttelse af oversættelser til analoge lydbøger. I en række aftaler indgået mellem forlaget Cicero og forlaget Den Grimme Ælling i perioden 1993-2000 blev honoraret til Cicero f.eks. fastsat til mellem 7.000 kr. og 20.000 kr. Den omstændighed, at der er tale om lydbogsudgivelse, kan ikke føre til, at aftalerne ikke er relevante som fortolkningsbidrag. Tværtimod må de aftalte honorarer antages at være lavere end et rimeligt vederlag i dag, idet aftalerne er cirka 20 år gamle.
- iii. Den opgjorte gennemsnitspris svarer til det honorar, L&R tidligere har krævet fra Gyldendal for at give Gyldendal licens til oversættelsen af værket "*Det dyrebare*" for en syvårig periode. L&R fastsatte dengang honoraret til mellem 14.625 kr. og 34.125 kr. afhængig af, hvor mange rettigheder Gyldendal ønskede licens til. Det gør ingen forskel, at der her er tale om vederlag fra Gyldendal til L&R (modsat vederlag fra L&R til Gyldendal), idet tilbuddet viser, hvad L&R tidligere selv har anset for et rimeligt vederlag for udnyttelse af de digitale rettigheder til oversættelser.
- iv. Relevansen af ... for bedømmelsen af størrelsen af et rimeligt vederlag bestrides. For det første er det ikke muligt at beregne prisen for licensering af e-bog og lydbog ved blot at beregne forskellen på licensering af retten til én udnyttelsesform og licensering af retten til tre udnyttelsesformer. Dette skyldes de særlige rettighedsforhold, der knytter sig til oversættelser, hvor kun er ét forlag ad gangen har primærrettighederne til at udgive det oversatte værk på dansk. I perioden, hvor L&R har primærrettighederne til at udgive det oversatte værk på dansk, har rettighederne til de udnyttelses-

former, L&R ikke erhverver, ikke værdi, idet Gyldendal ikke selv kan udnytte dem. For det andet ligger der et betydeligt arbejde hos Gyldendal i at klargøre oversættelser til licensering, herunder arbejde med at lokalisere gamle kontrakter, finde gamle satser og aftale honorar med oversætteren eller dennes arvinger, jf. som eksempel på dette.

Betalingskravet for krænkelse af Gyldendals rettigheder til oversættelserne anført i bilag 159 svarer til det af Gyldendal tilbudte licensbeløb, som er opgjort på baggrund af de oprindelige omkostninger ved udarbejdelse af oversættelserne, samt oversættelsernes kommercielle værdi. Betalingskravet svarer til et sædvanligt rimeligt vederlag, jf. det ovenfor ... anførte.

## 9. Sagsomkostninger

Hvis Gyldendal i det væsentlige vinder denne sag, bør Gyldendal tilkendes omkostninger til dækning af udgifter til advokatbistand i overensstemmelse med retshåndhævelsesdirektivets artikel 14. Der bør derfor tilkendes omkostninger, der reelt dækker Gyldendals omkostninger ved at føre sagen, jf. Rasmus Korsgaards gennemgang af praksis i U.2023B.167.

Gyldendal har som følge af sagens størrelse, kompleksitet og udvikling med ny krænkelse fra L&R's side konstateret primo 2023 afholdt betydelige omkostninger til advokatbistand. Bistanden har haft et omfang af mere end 1500 timer frem til i dag. Dertil kommer tidsforbrug til gennemførelse af hovedforhandlingen.

Det bør ikke, som anført af L&R tillægges omkostningsmæssig betydning, at Gyldendal har ændret påstande under sagens forberedelse. Påstandsændringerne med replikken var affødt af L&R's tilkendegivelse om fremtidig ageren afgivet i svarskriftet. Efterfølgende ændringer har for anerkendelsespåstandenes vedkommende haft karakter af præciseringer og for fuldbyrdelsespåstandenes vedkommende været nødvendiggjort af konstatering af yderligere krænkelse fra L&R's side foretaget under sagens forberedelse."

L&R har i sit påstandsdokument af 2. august 2023 anført følgende anbringender (henvisninger til ekstrakt, bilag (bortset fra til bilag 30 og 159) og materialesamling udeladt):

### "Vedr. formaliteten (afvisning og forældelse)

Sagsøgte gør følgende anbringender gældende til støtte for den principale afvisningspåstand over for påstand 3-6 og til støtte for anbringende om delvis forældelse vedr. påstand 1.

#### Over for påstand 1:



Sagsøgte gør gældende, at, det økonomiske krav i vid udstrækning er forældet. Det er tilfældet, i det omfang L&R har udgivet de pågældende e-bøger og/eller lydbøger tidligere end 3 år før replikken (5. april 2022), hvor sagsøger første gang nedlagde påstand om betaling af kompensation; dette gælder for alle udgivelser fra 2018 eller tidligere samt de 2019-udgivelser, der er sket før 5. april 2019. Oversigt over udgivelsestidspunkter fremgår af ...

Det er selve udnyttelsen og dermed udgivelsen, der efter sagsøgers opfattelse udløser et krav på en engangsbetaling. Forældelse vedr. påståede krænkelse af immaterialrettigheder skal som udgangspunkt vurderes ud fra, at der kan være tale om successive krænkelse, men i denne sag kræver Gyldendal ikke erstatning eller godtgørelse, men alene et vederlag, dvs. Gyldendals påståede sædvanlige honorar i form af et engangshonorar, der skulle betales ved udnyttelsens igangsættelse. Derfor er tidspunktet for værksudnyttelsens begyndelse afgørende.

For så vidt angår alle udgivelser forholder det sig sådan, at Gyldendal vidste eller burde vide, at udgivelserne fandt sted; alle de pågældende titler var genstand for forudgående korrespondance mellem parterne, og Gyldendal var fuldt vidende om udviklingen på dette marked i form af L&R's Saga-udgivelser. Som ... er fremlagt korrespondance fra 2015, der viser, at sagsøger allerede på det tidspunkt var opmærksom på sagsøgte projekt og på udgivelse af oversættelserne. Dette bekræftes af Christine Bødtcher-Hansen sagsfremstilling i ....

Det gøres på denne baggrund gældende, at der er sket forældelse for så vidt angår følgende L&R udgivelser (af sagsøgers sammenlagt 48 konkrete titler i bilag 30 og 159, hvoraf nogle omfatter både e-bog og lyd-bog):

...

Der er således indtrådt forældelse vedr. de fleste e-bogsudgivelser og en række lydbogsudgivelser.

### **Over for påstand 2:**

Det er uklart, hvad der ligger i, at de pågældende udgivelser både skal tilbagekaldes og fjernes; i lovmotiverne til ophavsretslovens § 84 er tilbagekaldelse og fjernelse angivet som alternativer.

### **Over for påstand 3:**

Sagsøgte afvisningspåstand skyldes dels, at sagsøger ikke har nogen retlig interesse i at få prøvet påstand 3 hos domstolene, eftersom der ikke er fornøden aktualitet, dels at anerkendelsespåstanden er uklar og dermed uegnet til at indgå i en domskonklusion.

Det gøres gældende, at sagsøgers anerkendelsespåstand drejer sig om et spørgsmål, hvorom **der ikke er en aktuel, konkret tvist** mellem parterne. Parternes uenighed er alene af principiel-teoretisk karakter. Der henvises til ....

Som ... er fremlagt brev af 28. juni 2021 fra L&R til Gyldendal, der viser, hvordan L&R agerer og i fremtiden vil agere på dette område: Såfremt Gyldendal i forhold til en konkret titel, dvs. en konkret oversættelse, giver udtryk for at besidde de digitale rettigheder, lægger L&R dette til grund og gør i praksis alene på vegne af oversætteren en udnyttelsespligt gældende med efterfølgende tilbagefaldsret.

Samme grundholdning er beskrevet i brevet af 29. marts 2021 fra L&R til Gyldendal og tilsvarende i e-mail af 7. november 2016 fra L&R til Gyldendal. L&R's grundholdning er forklaret flere gange over for Gyldendal, herunder i email af 3. maj 2021 fra Frederik Stege til Gyldendals advokat:

”For lige at gentage, hvad vi også sagde på mødet, er vi enige i, at oversættelsesaftalen fra 1980 ikke er klokkeklar, men ikke desto mindre er vi af den opfattelse, at meget tyder på, at Gyldendal ikke har erhvervet de digitale rettigheder til oversættelser i tilfælde, hvor aftalen er baseret på denne normalkontrakt fra 1980.

I de tilfælde og i det omfang, hvor rettighederne ikke allerede ligger hos oversætteren, kan denne notificere Gyldendal om at udnytte de digitale rettigheder inden for en bestemt frist. Udnytter Gyldendal ikke de digitale rettigheder inden for den frist, falder rettighederne tilbage til oversætteren, som herefter kan overdrage dem til Lindhardt og Ringhof. Dette gælder, uanset om Gyldendal stadig måtte have udgivelsesretten i forhold til originaltitlen. Retten til oversættelse ligger også helt legitimt hos oversætteren eller Lindhardt og Ringhof, hvis Gyldendal på andet grundlag har accepteret eller anerkendt det.”

Derfor har sagsøger ikke nogen retlig interesse i at få prøvet påstand 3 hos domstolene. Der er ikke fornøden aktualitet.

L&R's påståede (ikke-dokumenterede) drøftelser med oversættere er ikke egnede til at give Gyldendal tilstrækkeligt grundlag for en retlig interesse for påstand 3; der er tale om vage og hypotetiske omstændigheder.

Som yderligere anbringende for afvisningspåstanden gøres det gældende, at der kan være sket **ændringer i andre aftalebestemmelser end § 5**, som påvirker aftalens indhold og fortolkning; fx kan der være tilføjet tekst i § 6. Derfor skaber det uklarhed, når der i påstanden alene refereres til § 5. Standardaftalen giver i § 12 mulighed for ”Særlige bestemmelser”, som ligeledes kan have betydning for omfanget af overdragelsen. Det er endvidere uklart, hvad der præcist ligger i formuleringen ”ikke er aftalt tilføjelser til normalformularen, der påvirker fortolkningen af § 5”; fx kan der være tilføjelser, der vedrører overdragelsens omfang, men uden at være egnet til at påvirke fortolkningen af § 5.

Påstanden er på denne baggrund uegnet til at indgå i en domskonklusion.

Hertil kommer, at sagsøger benytter termen ”**e-bog eller lydbog**” i stedet for (som i de første processkrifter) ”digital udnyttelse”; dette er problematisk.

De nu benyttede termer har ikke nogen entydig definition i branchen. Fx er det uklart, hvad ”e-bog” præcist betyder; omfatter betegnelsen fx også visse former for litterære værker i apps/sms/web og ePub-formater og salg sammen med den trykte bog i en såkaldt bundling?

Ved at benytte udtrykket ”lydbog” uden ”digital” foran, kommer påstanden til også at omfatte analoge lydbøger (lydbånd m.v.), uanset om dette er sagsøgers intention.

Sagsøger har muligvis fået inspiration fra L&R’s brev i ..., hvor L&R i afsnittet under midten benytter udtrykket ”e-bog, print-on-demand og digital lyd/audiobog”. Der er imidlertid den afgørende forskel, at L&R her lader e-bøger og print-on-demand (sammen med digitale lydbøger) være *eksempler* på de digitale rettigheder, jf. de foregående ord: ”disponere over de digitale rettigheder (herunder som e-bog, print-on-demand og digital lyd/audiobog), herunder ved at overdrage rettighederne [...]”. Den afgørende term i L&R’s brev er således ”digitale rettigheder”; hvad der nærmere forstås ved de enkelte udnyttelsesformer, spiller her en mindre rolle, når der blot er tale om eksempler på den bredere term: digitale rettigheder. Modsat i sagsøgers påstand, hvor udnyttelsesformerne står alene.

Påstanden er således også af denne grund uklar og uegnet til at indgå i en domskonklusion.

### **Over for påstand 3, 4, 5 og 6:**

Det gøres gældende, at sagsøger intet retligt grundlag har for at tilpligte sagsøgte at skulle anerkende de juridiske konsekvenser af visse handlinger i forhold til en ubestemt og ubekendt mængde oversættelser, som sagsøger har indgået aftale med tredjemand om.

Sådan som påstandene er formuleret, vedrører de også andre tilfælde end tilfælde, hvor det er L&R, der har erhvervet oversættelsesrettigheder, jf. bl.a. det generelle udtryk ”tilbyde erhververe af retten til udnyttelse” i påstand 4, 5 og 6. Påstandene vedrører også titler, som L&R har udgivet, men hvor sagsøger ikke har fremlagt aftalerne i sagen.

Sagsøger oplyser s. 3 i stævningen, at Gyldendal har indgået aftaler om mere end 1.000 oversættelser baseret på Normalformularen kun et fåtal af dem er fremlagt som bilag i sagen.

Sagsøger bør ikke kunne få realitetsbehandlet anerkendelsespåstande, der refererer til aftaler, hvor Gyldendal har erhvervet rettigheder fra en oversætter, og hvor aftalen ikke er fremlagt i sagen.

Desuden gøres det gældende, at påstand 3-6 forekommer delvist at være anbringender til støtte for påstand 1. Sagsøgers anmærkning s. 5

midtfor i processkrift II viser, at de øvrige påstande har karakter af anbringender til støtte for påstand 1.

Påstandene er på denne baggrund ikke egnede til at indgå i en domskonklusion.

#### **Over for påstand 4 og 5:**

Det er uklart, hvad der menes med en aftale, der "udtrykkeligt regulerer spørgsmål om udnyttelsespligt i medfør af [bestemmelser i de to nævnte love]". Finder påstanden også anvendelse, hvis en aftale udtrykkeligt refererer til bestemmelserne? Finder påstanden anvendelse, hvis aftalen materielt regulerer udnyttelsespligten med samme formulering som i lovbestemmelserne eller med mindre variationer?

Påstandene er på denne baggrund ikke egnede til at indgå i en domskonklusion.

#### **Over for påstand 4, 5 og 6;**

Vedr. termen "e-bog eller lydbog" henvises til anbringenderne ovenfor vedr. afvisningspåstanden over for påstand 3 om, at de benyttede termer ikke har nogen entydig definition, idet disse gøres tilsvarende gældende her.

Hertil kommer, at lydbøger ikke behøver at være digitale; der kan være tale om analoge lydbånd (som er nævnt i § 5, stk. 3, i Normalformularen). L&R har ikke foretaget og agter ikke at foretage nogen udnyttelse som analog lydbog, hvilket underbygger afvisningspåstanden.

#### **Vedr. realiteten**

##### **Generelle bemærkninger**

Om formålet med og filosofien bag det digitale Saga-projekt fra 2015 om udgivelse af e-bøger og digitale lydbøger er fremlagt en præsentation til daværende kulturminister Bertel Haarder den 30. august 2017.

Gyldendal interesserede sig i første halvdel af 2010'erne ikke for de digitale rettigheder. Det var L&R, der med Saga-projektet åbnede markedet og udgav litteratur, herunder i dansk oversættelse – som ellers ikke var tilgængeligt – som e-bøger og lydbøger. Det var en kolossal digitalisering, som åbnede store mængder af kulturarv, som ellers var gemt væk. Gyldendal havde muligheden for at udgive oversættelserne digitalt (efter nærmere aftale med oversætteren og det udenlandske originalforlag, originalforfatteren eller et agentur), men valgte ikke at gøre det; Gyldendals licensaftaler med de udenlandske originalforlag m.v. var udløbet – ofte mange år før, L&R henvendte sig om den pågældende titel.

L&R har siden 2015 udgivet ca. 30.000 e-bogstitler og ca. 15.000 lyd-bogstitler på dansk.

L&R's samarbejde med oversætterne har været til gensidig fordel for begge parter og for dansk kulturliv som helhed. At et forlag som L&R tilbyder oversættere at påtage sig det fulde ansvar for en udgivelse, forekommer at være en rimelig og sædvanlig fremgangsmåde, der ikke bør kunne lægges L&R til last.

Ud over hensyn til at undgå samfundsspild kan ønsket om at bruge en eksisterende oversættelse ofte være båret af, at der er tale om en kvalitetsoversættelse. En ny oversættelse kan ikke nødvendigvis bare substituere en eksisterende oversættelse.

Det er L&R's principielle hovedsynspunkt, at i det omfang Gyldendal er indehaver af de digitale rettigheder til en oversættelse, har Gyldendal en udnyttelsespligt i forhold til disse digitale rettigheder, og at oversætteren har ret til at få rettighederne tilbage, hvis ikke Gyldendal udnytter de digitale rettigheder efter et varsel herom fra oversætteren.

Der er ikke tale om, at L&R stiller Gyldendal i en umulig position eller misbruger værdier skabt af Gyldendal. Gyldendal har selv bragt sig i den situation, at forlaget ikke længere kan udgive det udenlandske værk i dansk oversættelse, fordi aftalen med det udenlandske originalforlag (eller originalforfatteren eller et agentur) er opsagt, udløbet eller ikke generhvervet. Gyldendal har aldrig udgivet oversættelsen af de titler, sagen handler om, digitalt; Gyldendal har dermed heller ikke haft udgifter til digitaliseringen.

Der er derfor ikke tale om at overtage eller misbruge Gyldendals værdier.

Den eneste værdi, L&R erhverver, er værdien af oversættelsen, og den erhverver L&R i henhold til aftale med oversættelsens ophavsmand, indehaveren af rettighederne: oversætteren, som modtager betaling herfor i form af royalty. L&R's honorarer er baseret på standardaftaler med Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere. Som ... er fremlagt L&R's standardaftale med oversættere. Gyldendal har en tilsvarende standardaftale. Der henvises herved til ....

Flere steder i processkrifterne anvender sagsøger udtrykket "omgåelse" om L&R's virksomhed. Dette er ikke en retvisende beskrivelse.

Tidslinjen s. 6 øverst i processkrift II illustrerer dette. Den rigtige tidslinje begynder tidligere: Først har Gyldendal en aftale med det udenlandske originalforlag (eller originalforfatteren eller en litterær agent) om at udgive en dansk oversættelse af et litterært værk. Efter en periode beslutter Gyldendal at opsige eller ikke at forlænge aftalen; det er en aktiv beslutning om ikke længere at have eller generhverve udnyttelsesretten. Herefter er der ingen i Danmark, der har ret til at udgive det udenlandske værk på dansk; værket befinder sig således i et juridisk ingenmandsland. På dette tidspunkt, hvor Gyldendal har givet afkald

på udgivelsesretten, kontakter L&R det udenlandske originalforlag og forhører sig om muligheden for et erhverve retten til at udgive værket digitalt i dansk oversættelse, og i samme tidsrum tager L&R kontakt til oversætteren. Nogle gange kontaktes oversætteren først. Herefter indgås der aftale med det udenlandske originalforlag (eller originalforfatteren eller agenten). Aftalen med oversætteren inkluderer en fuldmagt til at kontakte Gyldendal.

Sagsøger fordrejer rationalet bag og konsekvensen af ophavsretslovens regler om udnyttelsespligt og tilbagefaldsret. Sagsøger forsøger at gøre det til tilfælde af grov og uretmæssig tilegnelse af andres værdier. Dette er ingenlunde tilfældet. Der er tale om et grundlæggende hensyn til såvel ophavsmænd som samfundet, nemlig hensynet til, at et værk, der er skabt, skal kunne bruges, hvis ophavsmanden ønsker det, i videst muligt omfang. Et forlag som Gyldendal skal ikke kunne lægge den døde hånd på værket. Dette princip følger allerede af ophavsretsloven fra 1961.

Udnyttelsespligten og tilbagefaldsretten er et så alment princip, at det også findes i EU's direktiv 2019/790 om ophavsret i det digitale indre marked (DSM-direktivets art. 22).

Sagsøger har anført, at sagsøgte handler i strid med god markedsføringsetik og henviser til markedsføringslovens § 3. Beskyldningen er grundløs og er da heller ikke reflekteret i nogen påstand.

### **Vedr. påstand 1 – vederlagskrav**

Det gøres til støtte for frifindelsespåstanden gældende, at der ikke foreligger noget retligt grundlag for kravet. Det skyldes principalt, at Gyldendal ikke har erhvervet de digitale rettigheder til oversættelserne (jf. nedenfor om påstand 3), subsidiært at Gyldendal ikke har opfyldt udnyttelsespligten, hvorefter de digitale rettigheder er faldet tilbage til oversætteren efter opsigelse/varsling (jf. nedenfor om påstand 4-6). Derudover anfægter sagsøgte vederlagskravets størrelse i det omfang, landsretten måtte finde, at der er basis for krav om betaling af et vederlag til sagsøger.

16 af de lydbogsudgivelser, hvor der ikke er sket forældelse, er baseret på aftaler med rettighedshaverne efter opkøb af lydbogsforlagene AV Forlaget (Den Grimme Ælling) og Audioteket, som havde licens fra Gyldendal. Dette omfatter følgende lydbogsudgivelser (jf. titelnumre i bilag 30 og 159): ....

L&R indgik aftaler om udgivelse af de digitale lydbøger med ikke alene oversætterne, men også med forfatterne til originalværkerne, da de oprindelige aftaler ikke omfattede digitale rettigheder. Allerede af den grund er der ikke grundlag for noget vederlagskrav fra Gyldendal. Her til kommer, at baseret på sagsøgers juridiske opfattelse i denne sag, hvorefter en aftale vedrørende udnyttelse i analog form også omfatter ret til udnyttelse i digital form (hvilket sagsøgte ikke er enig i), kan der ikke anses at foreligge nogen krænkelse af lydbogsrettigheder tilhørende

de Gyldendal, når Gyldendal havde solgt rettighederne til de nævnte lydbogsforlag.

Det er ikke korrekt, når det hævdes, at L&R's aftale med AV Forlaget (Den Grimme Ælling) (Swann A/S) kun drejede sig om erhvervelse af selve masteroptagelserne. Aftalen indebar også erhvervelse af de underliggende rettigheder, jf. pkt. 2.3.1 i aftalen. Det relevante uddrag af aftalen er fremlagt som ... . Sagsøger hævder, at Gyldendals aftaler med AV Forlaget ikke gav ret til videreoverdragelse (som sket til L&R); her overser sagsøger imidlertid, at en videreoverdragelse som led i overdragelse af hele forretningen som udgangspunkt er lovlig efter ophavsretslovens § 56, stk. 2.

Gyldendal sagsøger her L&R for brug af nogle rettigheder, som Gyldendal har overdraget til et lydbogsforlag, som har overdraget dem til L&R.

Hvad angår vederlagets størrelse fremgår det af korrespondancen i ..., at når Gyldendal har accepteret en digital udnyttelse via L&R, er dette sket uden vederlagskrav. Dette er dermed det tætteste, man kommer på praksis parterne imellem om vederlagets størrelse: 0 kr.

I ... nævnes et beløb på 2.500 kr.

Kravet på 15.000 kr. pr. titel for titel nr. 1-39 og mellem 11.000 og 37.000 kr. for titel 40-48 (i gennemsnit 19.500 kr. pr. titel for titel 40-48) er ikke funderet i dokumenteret praksis. Den korrespondance, der påberåbes, drejer sig ikke om e-bøger eller lydbøger, men om genudgivelse som trykt bog (papirbog), og har således ingen relevans for denne sag. Den i bilaget nævnte kutyme er således en kutyme vedr. brug af oversættelse i (analoge) papirbøger.

Sagsøgte kan ikke tiltræde det af sagsøger anførte om, hvad der skulle være et sædvanligt honorar (nemlig halvdelen af det oprindelige honorar); sagsøger har ikke ført bevis herfor. Sagsøgers krav kan hverken helt eller delvist bero på vederlag, der skal tilfalde oversætteren, da denne allerede har aftalt honorar med L&R. L&R betaler honorar til oversætteren baseret på standardaftaler med de to forfatterforeninger.

Det giver ingen mening, når sagsøger gør gældende, at honoraret til oversætteren bør være retningsgivende for det påståede vederlag til Gyldendal. Oversætters honorar har intet med et evt. vederlag til Gyldendal at gøre.

Aftalerne mellem AV Forlaget og et mindre forlag (Cicero – før dette forlag blev en del af Gyldendal-koncernen i 2007) om analoge lydbøger kan ikke bruges til at understøtte sagsøgers vederlagskrav. At sagsøger må ty til at fremlægge disse aftaler, viser, at Gyldendal ikke selv har et sædvanligt honorar for digital udnyttelse af oversættelser, der kan bruges som anbringende for påstand 1.

Hvad angår ... har denne e-mail fra L&R til Gyldendal ingen relevans for sagen. E-mailen drejer sig om et licenstilbud med vederlag, som

Gyldendal skulle betale til L&R, mens denne sag drejer sig om den omvendte situation: krav på vederlag fra L&R til Gyldendal. Det giver sig selv, at et vederlag på dette område vil kunne sættes højere for oversættelser af stor kommerciel værdi. Endvidere er der tale om en licens primært af den trykte udgave.

Gyldendal har med processkrift II fremlagt flere bilag med korrespondance mellem de to parter. I korrespondancen kan man se, at Gyldendal i flere tilfælde tilbyder L&R licens til oversættelser. Det ses fx i ... Gyldendal tilbyder her licenser til meget store beløb, fx 13.000 og 28.000 kr., meget større niveauer end tidligere, jf. ovenfor. Også i 2023 er priserne anderledes hos Gyldendal, når medarbejderne ikke skriver på forud fabrikerede standarddokumenter; som ... er fremlagt to e-mails fra henholdsvis 13. marts 2023 og 24. april 2023 fra en medarbejder i Gyldendal til en medarbejder i L&R, der viser, at ekstraprisen for licensering af e-bog og lydbog (dvs. ud over trykt bog) ligger mellem 3.000 og 8.000 kr. (med et gennemsnit på ca. 5.000 kr.).

Dette viser, at de pågældende e-mails, der alle er fra tiden efter sagsanlægget, er formuleret med henblik på at blive fremlagt i sagen til støtte for sagsøgers synspunkter og som grundlag for et forhøjet påstandsbeløb. Der er tale om et opportunistisk, falsk lod i vægtskålen.

### **Vedr. påstand 2 – tilbagekaldelse fra handelen**

Frifindelsespåstanden følger frifindelsespåstanden vedr. påstand 1 og anbringenderne herfor.

I en række tilfælde er de af sagen omfattede oversættelser ikke længere tilgængelige.

### **Vedr. påstand 3 – overdragelse af digitale rettigheder i 1980-Normalformularen**

Sagsøgte gør til støtte for den subsidiaire frifindelsespåstand gældende, at Gyldendal ikke har erhvervet de digitale rettigheder til oversættelser i de tilfælde, hvor der i den ældre oversættelsesaftale alene er indgået aftale om, at Gyldendal har erhvervet retten til at udgive oversættelsen i bogform.

L&R er således ikke enig i Gyldendals synspunkt om at have erhvervet alle digitale rettigheder til alle oversættelser, som forlaget har indgået aftaler om. Gyldendal baserer sin opfattelse på Normalformularen.

Det er ikke korrekt, når sagsøger hævder, at Normalformularen indebærer en komplet overdragelse til Gyldendal af alle rettigheder til oversættelserne. Hvis hensigten havde været en total overdragelse af alle rettigheder, ville man selvfølgelig have skrevet dette; i stedet har man beskrevet en række specifikke rettigheder, som er overdraget, og andre udnyttelsesformer, som ikke er overdraget, men hvor det forudsættes, at der "træffes særskilt aftale".



Den centrale fortolkningstvist handler om, hvad der menes med **”bogform”**.

Udtrykket ”bogform” i Normalformularens § 1 omfatter efter L&R’s opfattelse ikke e-bøger og andre digitale formater. Alle eksempler og specifikationer i Normalformularen om udgivelse i bogform relaterer sig til den traditionelle analoge papirbog. Dette indikeres meget tydeligt med udtrykket ”oplag” i § 1; også i §§ 7 og 9 refereres der til oplag. I digitale udgivelser opereres der af gode grunde ikke med oplag. Eksemplet med ”føljeton” i § 5, stk. 1, indikerer også, at Normalformularen her alene vedrører analoge medier (papirbøger, papiraviser osv.).

1980-Normalformularen bygger på den fællesnordiske Normalformular fra 1947 for skønlitteratur, der anvender udtrykket ”bogform” i betydningen trykt bog. Intet tyder på, at man i 1980 skulle have anvendt det samme udtryk med en anden betydning.

Som ... er fremlagt print fra Dansk Forfatterforenings hjemmeside med en tekst fra 2020 om oversætteres forlagskontrakter. Her skrives det klart og entydigt:

”Normalformularen af februar 1980 omfatter ikke digitale udgivelser.”

E-bøger og andre digitale formater var ikke kendte i Danmark i 1980, da Normalformularen blev indgået. Sagsøgers postulat om, at e-bogen som begreb stammer principielt tilbage fra 1970’erne, er ikke tilstrækkeligt til at løfte sagsøgers bevisbyrde i så henseende. Efter sagsøgte opfattelse er de tidligste kommercielle e-bøger i Danmark fra ca. 2000/2001.

Da e-bogen kom frem, udvikledes der sig nye standardaftaler, der viste, at e-bogen var noget andet end udgivelse i bogform.

Digitale formater på litteraturområdet i form af e-bøger var således **”ukendte anvendelsesområder”** i 1980, jf. § 5, stk. 3.

Det gøres gældende, at heller ikke de aftaler, der bygger på Normalformularen, og som er indgået efter ca. 2000/2001, hvor e-bogen langsomt begyndte at blive kendt (titler nr. 40-47), omfatter de digitale retigheder, medmindre dette udtrykkeligt fremgår af aftalen. Når udtrykkene i en oversættelsesaftale direkte hidrører fra en Normalformular, der er fra 1980, kan et udtryk som ”bogform” ikke anses at skulle tillægges en anden og bredere betydning end den betydning, der oprindeligt var i dette udtryk, når intet andet fremgår af aftalen.

Det følger direkte af Normalformularens § 1, hvor udtrykket ”bogform” anvendes, at brug i medfør af §§ 5 og 6 har karakter af brug ”herudover”, dvs. ud over bogform.

I § 1 tales der om ”eneret” til udgivelse i bogform. Ordet ”ret” anvendes også i § 5, stk. 1 og 2, om antologier og føljetoner m.v. I § 5, stk. 3, tales der derimod ikke om, at forlaget erhverver en ret – kun at der skal træffes særskilt aftale, hvis Gyldendal vil bruge oversættelse på et af de

medier, der nævnes i bestemmelsen. Efter indgåelse af en sådan tillægsaftale, erhverver forlaget med andre ord en brugsret.

I sagsøgers påstand 3 hedder det, at retten til udgivelse af e-bog eller lydbog **"herved"** er overdraget til Gyldendal. Med "herved" sigtes der ifølge påstanden til "en aftale indgået på grundlag af normalformularen til oversættelsesaftale fra 1980, hvori normalformularens § 5 er aftalt uden ændringer". Anerkendelsespåstanden og den hermed sammenhængende vederlagspåstand i påstand 1 går således ud på, at retten til de pågældende former for udnyttelse – i praksis de digitale rettigheder – er overdraget til Gyldendal i kraft af selve Normalformularens § 5.

Det falder dermed uden for sagen, om og i givet fald i hvilket omfang Gyldendal måtte have erhvervet de digitale rettigheder i medfør af tillægsaftaler eller særlige aftaler i fx Normalformularen § 12 (som det fx er tilfældet i den som ... fremlagte aftale vedr. titel nr. 13).

Formuleringen af påstand 3 indebærer således, at Gyldendal kun kan få medhold i påstanden, hvis de digitale rettigheder anses for indeholdt i overdragelsen af "eneret til i bogform at udgive første og følgende oplag af oversættelsen", jf. § 1 i Normalformularen, uden særlig aftale eller tillægsaftale.

I dette lys er selve påstandens formulering: "hvori normalformularens § 5 er aftalt uden ændringer", meningsløs, når det udtrykkeligt af § 5 fremgår, at der skal "træffes særskilt aftale".

Sagsøgte forklaring understøttes af de **øvrige bestemmelser i Normalformularen**.

§ 5, stk. 4, refererer til "et af de i foregående stykke nævnte medier". Hvis de digitale rettigheder allerede var overdraget til forlaget i medfør af stk. 3, giver det ikke nogen mening at give forlaget en optionsret i stk. 4. Stk. 4 drejer sig om tilfælde, hvor originalværket er faldet i public domain, dvs. at ophavsretten er udløbet; her følger det altså af aftalen, at hvis der ikke er truffet særskilt aftale om de digitale rettigheder i medfør af stk. 3, kan oversætteren disponere over rettighederne, idet forlaget dog har en optionsret. Optionsretten knytter sig til den omstændighed, at originalværket ikke længere nyder ophavsretsbeskyttelse. I den situation, som uenigheden mellem Gyldendal og L&R drejer sig om, nemlig at originalværket fortsat nyder beskyttelse, og at Gyldendal ikke længere har en udgivelsesret, kan der principielt sluttes analogt til stk. 4 i den forstand, at uden en særskilt aftale efter stk. 3 har Gyldendal ikke erhvervet de digitale rettigheder, og her giver det ikke mening med en optionsret til Gyldendal, eftersom Gyldendal slet ikke har retten til at udgive oversættelsen længere. En sådan optionsret er der da heller ikke aftalt i de af retssagen omfattede tilfælde.

Udtrykket "forlagets primære ret" refererer til den konkrete optionsret i stk. 4; det er ikke en generel karakteristik af forlagets retsstilling.

§ 6 angiver som udnyttelseseksempler "bogklub", "billigbog", "antologi" og "føljeton". Disse udnyttelser refererer til anvendelser, der var

kendte i 1980, nemlig brug i analoge papirmedier, ikke digitale former.

Det følger udtrykkeligt af § 5, stk. 3, at forlagets brug forudsætter, at der **"træffes særskilt aftale"** mellem forlaget og oversætteren.

Sagsøger har ikke fulgt sagsøgtets opfordring til at oplyse, om der vedr. oversættelserne i sagen er truffet sådanne særskilte aftaler og i bekræftende fald fremlægge kopi heraf. Det kan dermed lægges til grund, at sådanne særskilte aftaler ikke er indgået. Det eneste, der er fremlagt, er standardaftaler på området.

Der er intet grundlag for sagsøgers synspunkt om, at klausulen om "særskilt aftale" alene regulerer størrelsen af betalingen for disse rettigheder. Det står der ikke noget om i § 5, stk. 3.

Sagsøgte er heller ikke enig, når sagsøger hævder, at aftalen mellem Dansk Forfatterforening og Danske Forlag i ... fra 1993 "forudsætter udtrykkeligt, at overdragelse har fundet sted fra oversætteren til forlaget"; det står der intet om i denne aftale, som mere nærliggende skal opfattes på den måde, at de to brancheorganisationer enes om et standardhonorar for det tilfælde, hvor forlag og oversætter har truffet den særskilte aftale om overdragelse af ret til den pågældende udnyttelse.

Hertil kommer, at aftalen ikke vedrører digitale rettigheder, men alene fysiske, analoge lydbøger (bånd).

En tilsvarende brancheaftale om standardhonoraret er ikke indgået for så vidt angår de digitale rettigheder til e-bøger. Her har Gyldendal i stedet en standardaftale, en aftale i ... , der senere blev afløst af aftalen i ...; der er her ikke tale om brancheaftaler.

Det er ikke korrekt, at det i tillægsaftalerne er forudsat, at de digitale rettigheder allerede er overdraget i medfør af Normalformularen. Den nyeste tillægsaftale fra 2015 er i modsætning til Gyldendals tidligere tillægsaftale fra 2011 forhandlet med og tiltrådt af Dansk Oversætterforbund (Dansk Forfatterforening), dvs. at der er tale om et agreed document. Der er tale om en regulær aftale om overdragelse af de digitale rettigheder, ikke blot om honoraret herfor. Der henvises til pkt. 3.1, 4.1 og 4.2, som handler om en ret, der ikke kan videreoverdrages, om udgivelsespligt og om ret til kreditering. I pkt. 3.1 tales der således om forlagets ret "ifølge nærværende aftale"; i pkt. 4.1 er der aftalt en konkret frist for udgivelse. Dokumentet er udtryk for en bindende fortolkning af Normalformularen fra Gyldendals side.

I en årrække har Gyldendal over for L&R accepteret, at de digitale rettigheder til oversættelser ligger hos oversætteren, ikke hos Gyldendal; eksempler på sådanne bekræftelser er fremlagt. Som det fremgår af disse eksempler, er der ikke tale om et kulancemæssigt samtykke. Først inden for de seneste år er Gyldendal slået ind på en kurs om at hævde at have erhvervet de digitale rettigheder til oversættelserne.

Som ... er fremlagt korrespondance og kontrakter, som viser et eksempel på, at **L&R selv** i kontraktpraksis og korrespondance herom anerkender ikke at have erhvervet de digitale rettigheder til oversættelser i bagkataloget, medmindre der er indgået en tillægsaftale herom.

Vedr. ... bemærkes, at den pågældende e-mail bekræfter, hvad sagsøgte har dokumenteret med ..., nemlig at L&R anerkender ikke at have erhvervet de digitale rettigheder til oversættelser i bagkataloget i medfør af kontrakter baseret på 1980-Normalformularen, medmindre der er indgået en tillægsaftale herom. E-mailen vedrører to titler:

- "Når jeg er hos dig". Denne kontrakt er baseret på Normalformularen.
- "Det dyrebare". Denne kontrakt er ikke baseret på Normalformularen, men på en anden kontrakt, hvoraf det udtrykkeligt fremgår, at overdragelsen indbefatter de digitale rettigheder.

L&R gør gældende, at Gyldendal ikke konsekvent i sin **kontraktpraksis** har inkluderet e-bøger og andre digitale formater i udtrykket "bogform", men tværtimod – da e-bogen blev relevant i forlagsaftalerne – har benyttet formuleringer, der viste, at e-bogen var noget andet end "bogform". Praksis har været, at "bogform" er det samme som "trykt form", som ikke omfatter digital udnyttelse. Sagsøger har ikke fulgt sagsøgte opfordring til at oplyse og i givet fald dokumentere sin kontraktpraksis, hvilket bør tillægges processuel skadevirkning.

Det gøres gældende, at sagsøger har **bevisbyrden** for, at Gyldendals fortolkning af Normalformularen er korrekt, og at de digitale rettigheder kan anses for overdraget til Gyldendal som hævdet af sagsøger. Sagsøgte påberåber sig i så henseende også specialitetsgrundsætningen i ophavsretslovens § 53, stk. 3.

#### **Vedr. påstand 4 – udnyttelsespligt ved aftaler inden 1. juli 1995**

Sagsøgte gør en subsidier frifindelsespåstand gældende. Sagsøgte gør gældende, at anerkendelsespåstanden ikke stemmer overens med de relevante lovbestemmelser.

De relevante lovbestemmelser er her §§ 35 og 36 i ophavsretsloven fra 1961. De havde denne ordlyd for så vidt angår forlagsaftaler om litterære værker:

...

Den principale påstand 4 er formuleret i passiv ("tilpligtes") og forekommer at gå ud på, om Gyldendal fysisk-faktisk kan tilpligtes at udgive visse værker på visse måder; ingen kan underlægges en sådan forpligtelse. Noget andet er, at det kan have juridiske konsekvenser, hvis forlaget ikke har iværksat en sådan udnyttelse.

1961-lovens regler om udnyttelsespligt indebar en kontinuerlig forpligtelse, hvilket fremgår af ordlyden af 1961-lovens § 36, stk. 1, 2. pkt.

Dette betyder, at udnyttelsespligten omfatter alle udnyttelsesformer, som måtte være omfattet af forlagsaftalen, herunder e-bog og lydbog. Udnyttelsespligten er således ikke opfyldt bare ved første bogudgivelse (1. oplag).

Der er intet grundlag for at antage, at en udnyttelsespligt ikke også skulle omfatte digitale udnyttelser, i det omfang forlaget har erhvervet disse. Sagsøger forsøger sig tilsyneladende her med en dobbelt standard, hvor "bogudgivelse" af sagsøger anses at omfatte digitale rettigheder vedr. spørgsmålet om forlagets mulige erhvervelse af rettigheder, men ikke i spørgsmålet om forlagets heraf følgende forpligtelser over for oversætterne. Grunden til, at det kan forekomme mærkeligt at indtænke digitale rettigheder i bestemmelserne om udnyttelsespligt i §§ 35 og 36, er, at det er teoretisk at indtænke overdragelse af digitale rettigheder i forlagsaftalen fra en tid, hvor der ikke blev udgivet e-bøger eller digitale lydbøger, jf. påstand 3-anbringenderne.

Rettighederne falder i givet fald tilbage til oversætteren personligt, som er frit stillet til at disponere over disse rettigheder, herunder ved at indgå en aftale med L&R om digital udgivelse af oversættelsen.

Sagsøgte noterer, at parterne er enige om, at oversættere var og er omfattet af reglerne om udnyttelsespligt og tilbagefaldsret i såvel 1961-loven som 1995-loven. Det bestrides, at det er eller har været sådan efter disse lovbestemmelser, at der skulle gælde en særlig, ikke lovbestemt undtagelse for oversættelser gående på en forudsætning om, at "forlaget stadig har de primære rettigheder til oversættelsen". Der er intet grundlag for en sådan undtagelse i forarbejder eller retspraksis, og en undtagelse af en sådan karakter ville stride mod selve ideen bag disse regler, der har til formål at undgå, at en rettighedserhverver som et forlag lægger "den døde hånd" på værket (her oversættelsen).

Angående den subsidiære påstand (efterlevelse af udnyttelsespligt ved tilbud om licens) henvises til anbringenderne vedr. påstand 5, som gøres tilsvarende gældende her.

### **Vedr. påstand 5 – udnyttelsespligt ved aftaler 1995-2008**

Sagsøgte gør en subsidiær frifindelsespåstand gældende. Sagsøgte gør gældende, at anerkendelsespåstanden ikke stemmer overens med de relevante lovbestemmelser.

De relevante lovbestemmelser er her §§ 54 og 55 i ophavsretsloven fra 1995. De havde denne ordlyd:

...

Sagsøgte er ikke enig i, at de digitale rettigheder er "specificeret" i Normalformularen, som sagsøger gør gældende. Såfremt de digitale rettigheder skal anses for overdraget, kan det alene være fordi disse indgår i den generelle, abstrakte afgrænsning "ukendte anvendelsesmåder". Dette er ikke en specificeret udnyttelsesform.

Som nævnt i anbringelserne vedr. påstand 3 er e-bøger og lydbøger ikke omfattet af udtrykket udgivelse i "bogform" i § 1 i Normalformularen. Konsekvensen heraf er, at for aftaler indgået i perioden 1995-2008 kan oversætteren efter 1995-lovens § 55 opsige overdragelsen af disse digitale rettigheder, når de ikke er udnyttet af Gyldendal.

Hvad angår fortolkning af § 55 i 1995-loven bemærkes, at udtrykket "efter aftalen" refererer til aftalen mellem forlaget og oversætteren, ikke forlaget og tredjemand.

Det gøres supplerende gældende, at sagsøgers beskrivelse af varslet i påstanden stemmer ikke overens med de dagældende lovregler; i § 54 fandtes der ingen regler om varsel.

Gyldendal hævder, at §§ 54 og 55 er fraveget ved de indgåede oversættelsesaftaler baseret på Normalformularen. Sagsøgte kan ikke tiltræde dette. Normalformularen er tavs om udnyttelsespligt og tilbagefaldsret. En fravigelse af en deklatorisk regel må forudsætte en udtrykkelig fravigelse. Det er der ikke tale om her, hvor Normalformularen og de enkelte aftaler ikke omtaler udnyttelsespligt og tilbagefaldsret.

Kernen i påstand 5 (svarende til påstand 6 og den subsidiære påstand 4) synes at være, at selv om Gyldendal ikke længere har retten til at udnytte et værk (typisk fordi aftalen med det udenlandske originalforlag er opsagt eller ikke forlænget), kan forlaget **opfylde en udnyttelsespligt ved at give tredjemand licens** til at udnytte de oversættelsesrettigheder, som forlaget ikke er i besiddelse af. Sagsøgte deler ikke dette standpunkt.

Sagsøger har med processkrift II fremlagt en række mails fra Gyldendal til L&R. Der er tale om standardbreve med ensartede formuleringer. Gyldendal anfører, at man "har undersøgt mulighederne for selv at udgive oversættelserne, men har besluttet i stedet at tilbyde en licens". Dette dækker imidlertid over, at Gyldendal juridisk ikke kan udgive oversættelserne, da man har opsagt eller valgt ikke at forlænge aftalerne med de udenlandske originalforlag (eller originalforfatteren eller en agent). Narrativet er derfor falsk. Det er et bevidst kommercielt valg fra Gyldendals side, at forlaget ikke længere har udgivelsesretten for bl.a. e-bøger; det fremgår bl.a. af en rundskrivelse af 26. juni 2015 fra Gyldendal til litterære agenturer).

Det giver sig selv, at det er en forudsætning for udnyttelsespligten, at Gyldendal i første omgang har erhvervet de pågældende rettigheder fra oversætteren. Der er imidlertid intet grundlag for argumentet, at udnyttelsespligten skulle bortfalde, hvis Gyldendal "ikke for tiden besidder retten til dansk udgivelse af det pågældende værk". Der kan være mange grunde til, at Gyldendal har valgt ikke at udnytte de digitale rettigheder, herunder kommercielle. På et tidspunkt er Gyldendals rettighedserhvervelse fra det udenlandske originalforlag m.v. ophørt. Licensen er måske opsagt eller udløbet. Gyldendals begrundelse med henvisning til "ikke for tiden" indebærer en tidsubestemt spærring for, at oversætteren selv kan udnytte rettighederne til sit værk.

Disse forhold kan ikke påvirke den principielle udnyttelsespligt, som har til formål at beskytte ophavsmænd, herunder oversættere, mod, at forlag kan lægge den døde hånd på værket.

Gyldendals synspunkt fører til, at forlagets manglende vilje eller evne til fortsat at være i besiddelse af udgivelsesretten stiller oversætteren i den utilfredsstillende situation, at han eller hun ikke kan disponere over oversættelsen til anden side (såfremt det lægges til grund, at forlaget anses at have erhvervet de digitale rettigheder). Derved ville oversætteren miste muligheden for at se sit værk blive brugt som e-bog og/eller lydbog, og oversætteren ville gå glip af en supplerende rettmæssig indtægt.

Tilbud til tredjemand om at udnytte et værk kan aldrig kvalificeres som en de facto udnyttelse, som er det, som udnyttelsespligten i såvel 1961- som 1995-loven vedrører. En filmproducent kan fx ikke opfylde en udnyttelsespligt i forhold forfatteren af en roman ved at tilbyde en anden filmproducent en licens til at filmatisere romanen.

Hvis Gyldendal vitterlig havde indgået tillægsaftaler – hvilket ikke er tilfældet, og hvilket også falder uden for sagsøgers påstande – ville Gyldendal i henhold til aftalen ... have en udnyttelsespligt på 18 måneders (jf. pkt. 4.1) uden mulighed for licensering til andre forlag (jf. pkt. 3.1 modsætningsvis). En sådan pligt er ikke iagttaget.

Andre forlags forhold, som der er postulater om i replikken, herunder at de angiveligt skulle have "tøvet" med at udgive oversættelser, er irrelevant for sagen.

Oversætterens fuldmagt til L&R omfatter ikke ret til på vegne af oversætteren at afvise licensering og har ikke begrænset oversætterens mulighed for at indgå aftaler med Gyldendal. Dette er også af L&R gjort gældende over for Gyldendal, jf. fx korrespondance fremlagt. Det er således ikke korrekt, når sagsøger hævder, at L&R har modsat sig licensering.

Så vidt det er sagsøgte bekendt, har Gyldendal imidlertid ikke i nogen af de konkrete sager, som sagen vedrører, taget kontakt til oversætteren for at sikre sig tilladelse til at videreoverdrage oversættelsesretten til tredjemand. Allerede derfor er der ikke juridisk grundlag for, at Gyldendal kan anses for at opfylde sin udnyttelsespligt over for oversætteren ved at tilbyde L&R en licens. Det ville være at rette smed for bager.

Det gøres gældende, at således som påstand 4-6 er formuleret ("tilbyde erhververe af retten"), bør der allerede af denne grund ske frifindelse. Selv hvis et licenstilbud skulle anses som tilstrækkeligt til at opfylde en udnyttelsespligt, skal et sådant tilbud rettes direkte til den ophavsmand, forlaget har en aftale med, altså oversætteren. En rettigheds erhverver har ikke nødvendigvis mandat eller fuldmagt til at modtage og reagere på et licensforslag, således som det som nævnt er tilfældet i denne sag med L&R.

Tilmed har Gyldendal i de fleste tilfælde ikke ret til i forhold til oversætterten at videreoverdrage oversættelsesrettighederne (dette ville kræve en særlig aftale eller tillægsaftale), hvilket gør det endnu mindre juridisk plausibelt, at Gyldendal skulle kunne opfylde en udnyttelsespligt ved at tilbyde tredjemand en licens, som Gyldendal ikke har ret til at tilbyde. Det følger af Normalformularens § 11 og af § 6 modsætningsvis, at Gyldendal ikke har ret til at licensere oversættelsesretten de af sagen omfattede udgivelser til tredjemand. Der henvises tillige til den som ... fremlagte tillægsaftale, der i pkt. 3.1 forbyder videreoverdragelse af de digitale rettigheder. Hertil kommer, at § 5, stk. 3, i Normalformularen alene omtaler "forlagets egen brug" i modsætning til "andres brug", jf. § 1 in fine.

### **Vedr. påstand 6 – udnyttelsespligt ved aftaler 2008-2023**

Sagsøgte gør en subsidier frifindelsespåstand gældende. Sagsøgte gør gældende, at anerkendelsespåstanden ikke stemmer overens med den relevante lovbestemmelse.

Den relevante lovbestemmelse er her § 54 i ændringsloven til ophavsretsloven fra 2008. Den havde denne ordlyd:

...

Det er nyt, at sagsøger i processkrift III nedlægger påstand om aftaler indgået efter 1. juli 2008. To af de af sagsøger i sagen fremlagte kontrakter vedrører denne periode, nemlig titel nr. 14 og 39. Der er ikke knyttet anbringender særligt til dette, ligesom processkrift III er tavst om denne udvidelse af sagen. Derudover henvises til bemærkningerne ad påstand 4.

Angående spørgsmålet efterlevelse af udnyttelsespligt ved tilbud om licens henvises til anbringenderne vedr. påstand 5, som gøres tilsvarende gældende her.

...

### **OMKOSTNINGER**

Sagsøgte er momsregistreret.

Sagsøger kommer i sit 4. og 5. processkrift med et fjerde og efterfølgende femte helt nyt sæt ændrede påstande 1-5 og ny påstand 6. I det 6. processkrift (7. juli 2023) ændres påstand 3. Disse mange skiftende påstande bør have sagsomkostningsmæssige konsekvenser for sagsøger."

L&R har ved meddelelse af 18. august 2023 oplyst, at forlagets udgift til advokatbistand i denne sag er 730.000 kr. ekskl. moms, som angår 230 timers advokatarbejde.



## Landsrettens begrundelse og resultat

### *Indledning og formaliteten*

#### *Påstand 1 og 2*

Gyldendals påstand 1 og 2 angår, om L&R ved udgivelse af danske oversættelser af 48 udenlandske litterære værker som digital lydbog og/eller e-bog har krænket Gyldendals rettigheder i henhold til forlagets oversættelsesaftaler med oversætterne, der er indgået på vilkår svarende til 1980-aftalen.

Landsretten skal for det første tage stilling til, om Gyldendal ved oversættelsesaftalerne har erhvervet en tidsubegrænset eneret til digital udnyttelse af oversættelserne.

Hvis retten til digital udnyttelse af oversættelserne anses for overdraget til Gyldendal, er der dernæst spørgsmål tilbagefald af denne ret til oversætterne som følge af manglende udnyttelse fra Gyldendals side, og hvis retten ikke er faldet tilbage, yderligere spørgsmål vedrørende vederlag mv.

#### *Påstand 3-6*

Gyldendal har i tillæg til påstand 1 og 2 nedlagt tre anerkendelsespåstande (påstand 3-6), som L&R har påstået afvist.

Gyldendals påstande 3-6 er abstrakt formulerede og vedrører ikke de påståede krænkelser, der er omfattet af Gyldendals påstand 1 og 2, eller en anden aktuel og konkret retstvist mellem parterne. Påstandene angår endvidere efter deres formulering ikke retsstillingen mellem parterne, men derimod forholdet mellem Gyldendal og de oversættere, med hvem Gyldendal har indgået oversættelsesaftaler på de vilkår, som følger af 1980-aftalen. Som følge heraf tages L&R's påstand om afvisning af disse påstande til følge.

### *Realiteten*

Gyldendal støtter sit synspunkt om, at forlaget har erhvervet en tidsubegrænset eneret til digital udnyttelse af oversættelserne af de omhandlede værker, på 1980-aftalens § 1, subsidiært aftalens § 5, stk. 3, og de tilsvarende bestemmelser i de indgåede oversættelsesaftaler. Gyldendal har ikke gjort gældende, at Gyldendal i medfør af individuelle vilkår i oversættelsesaftalernes § 12 har en videregående ret, end hvad der følger af 1980-aftalen.

Efter 1980-aftalens § 1, stk. 2, har forlaget eneret til i bogform at udgive første og følgende oplag af oversættelsen. Landsretten finder, at udtrykket "bogform" efter en i 1980 naturlig sproglig forståelse og sammenholdt med udtrykket "oplag" og det i aftalens § 1, stk. 3, og §§ 5-6 anførte om anden brug, må anses at være begrænset til udgivelse i trykt form. § 1, stk. 2, omfatter herefter ikke digital udnyttelse af oversættelserne.

Om forlagets egen brug af oversættelsen "herudover", dvs. udover udgivelse i bogform, samt andres brug af oversættelsen henvises i 1980-aftalens § 1, stk. 3, til aftalens §§ 5 og 6.

I § 5 om forlagets egen brug af oversættelsen ud over § 1, stk. 2, fremgår af stk. 1, at forlaget har ret til egen udnyttelse af oversættelsen eller dele heraf i antologier eller på anden måde end i bogform. Hvad særligt angår forlagets egen brug af oversættelsen til lydbånd, film, dias, video samt andre kendte og ukendte anvendelsesområder, skal der ifølge § 5, stk. 3, træffes "særskilt aftale" i overensstemmelse med gældende overenskomster mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening.

De digitale udgivelser, som denne sag angår (e-bøger og digitale lydbøger), må anses for at have været ukendte anvendelsesområder i 1980 og er dermed omfattet af 1980-aftalens § 5, stk. 3.

Ifølge 1980-aftalens § 5, stk. 4, har forlaget i tilfælde, hvor forfatterrettighederne (ophavsretten til det litterære værk) er ophørt efter udløb af beskyttelsestiden herfor, og hvor enhver dermed frit kan udgive værket, en primær ret (fortrinsret) til at udnytte oversættelsen i de i stk. 3 nævnte former, idet oversætteren, hvis denne har modtaget et tilbud fra anden side om sådan brug af oversættelsen, skal give forlaget fortrinsret til at udnytte oversættelsen på betingelse af, at forlaget tilbyder mindst lige så gode vilkår. Hvis forlaget ikke ønsker at benytte denne fortrinsret, er oversætteren frit stillet til at indgå aftale med tilbudsgiveren, men forlaget skal modtage 50% af oversætterens vederlag. 1980-aftalen indeholder ikke en bestemmelse svarende til § 5, stk. 4, om fortrinsret for forlaget i tilfælde, hvor forfatterrettighederne ikke er udløbet.

Landsretten finder, at 1980-aftalens § 5, stk. 3, læst i sammenhæng med bestemmelsens stk. 1 og 4 må forstås således, at forlaget har ret til at udnytte oversættelsen digitalt, men at sådan udnyttelse forudsætter, at der mellem forlaget og oversætteren indgås en særskilt aftale om de nærmere vilkår herfor, herunder om honorering. En sådan fortolkning, hvorefter nærmere regulering ved særskilt aftale er en forudsætning for forlagets udnyttelse af retten, understøttes af, at § 5, stk. 3, vedrører anvendelsesformer, der adskiller sig fra traditionel forlagsvirksomhed (udgivelse af trykte bøger), og som må anses at have været nye eller endog ukendte i 1980. Den nævnte fortolkning understøttes endvidere

af, at der i § 5, stk. 4, tales om en "primær ret" for forlaget til at indgå aftale om sådan udnyttelse af oversættelsen.

Der er enighed om, at Gyldendal ikke har indgået aftale om digital udnyttelse med oversætterne af de 48 værker, som sagen angår. Efter bevisførelsen og parternes anbringender lægger landsretten endvidere til grund, at ophavsretten til værkerne (forfatterrettighederne) ikke er udløbet, og at Gyldendal ikke har indgået aftale med forfatterne om digital udnyttelse af de pågældende værker, og at L&R har indgået sådanne aftaler. Gyldendal kan således aktuelt ikke selv udnytte oversættelserne til digital udgivelse.

Landsretten finder, at Gyldendals ret efter 1980-aftalens § 5, stk. 3, ikke kan udstrækkes til, at forlaget i en sådan situation kan modsætte sig, at oversætteren indgår aftale om digital udnyttelse af oversættelsen med andre forlag, eller at Gyldendal kan kræve betaling herfor. Landsretten har herved – udover 1980-aftalens ordlyd og systematikken heri – henset til det ophavsretlige specialitetsprincip, som udtrykt i § 27, stk. 1, 3. pkt., i ophavsretsloven fra 1961 og § 53, stk. 3, i den nugældende ophavsretslov, som tilsiger, at aftaler om overdragelse af ophavsret ikke fortolkes udvidende.

Bestemmelsen i 1980-aftalens § 6 om forlagets videreoverdragelse af retten til offentliggørelse af oversættelsen til andre til udnyttelse forudsætter, at forlaget i medfør af aftalens øvrige bestemmelser har den ret, som søges videreoverdraget. Bestemmelsen kan derfor ikke føre til en anden – og udvidende – fortolkning af aftalens § 5, stk. 3.

Efter bevisførelsen finder landsretten det endvidere ikke godtgjort, at der har udviklet sig en branchekutyme, som giver forlagene, herunder Gyldendal, en videregående ret, end hvad der følger af bestemmelserne i 1980-aftalen.

Den omstændighed, at der i forlagsbranchen indtil 2014 måtte have været en praksis, hvorefter forlagene har tilbudt andre forlag licens til at udgive eksisterende oversættelser som lydbøger eller e-bøger, ud fra en retsopfattelse hos forlagene om, at de havde retten hertil efter 1980-aftalens § 5, stk. 3, kan ikke føre til, at der kan anses at være udviklet en kutyme i forholdet mellem oversætterne og forlagene. Dansk Oversætterforbund ses således ikke at have tilsluttet sig en sådan retsopfattelse, og forbundet har i 2014, hvor digital udnyttelse efter det oplyste blev mere almindelig, med støtte i et af forbundet indhentet notat fra advokat Peter Schønning gjort det klart for Den danske Forlæggerforening (fra 2015 Danske Forlag) og foreningens medlemmer, at oversætterne efter forbundets opfattelse har retten til digital udnyttelse efter 1980-aftalen.

Landsretten bemærker i øvrigt, at den omstændighed, at visse af de omhandlede oversættelsesaftaler indeholder særlige bestemmelser om forlagets videre-

overdragelse af retten til blandt andet digital udnyttelse af oversættelsen, ikke kan begrunde en anden fortolkning af 1980-aftalen.

Da Gyldendal herefter ikke har den ret, som påberåbes som grundlag for vederlagskravet i påstand 1 og kravet om tilbagekaldelse i påstand 2, tager landsretten L&R's påstand om frifindelse for disse påstande til følge.

#### *Sagsomkostninger*

Efter sagens udfald skal Gyldendal til L&R betale sagsomkostninger med 700.000 kr. til dækning af L&R's udgift til advokat ekskl. moms. Ved fastsættelsen af sagsomkostningerne har landsretten udover sagens værdi taget hensyn til sagens principielle betydning, omfang og forløb, herunder hovedforhandlingens varighed. Det er tillige indgået, at sagsomkostningerne skal fastsættes i overensstemmelse med artikel 14 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 29. april 2004 om håndhævelsen af intellektuelle ejendomsrettigheder (2004/48), som fortolket af EU-Domstolen i dom af 28. juli 2016 i sag C-57/15, United Video Properties Inc., i hvilken forbindelse det af parterne oplyste tidsforbrug i forbindelse med sagen og det af L&R oplyste om afholdt udgift til advokatbi-stand er indgået.

#### **THI KENDES FOR RET:**

Gyldendal A/S' påstande 3-6 afvises.

Lindhardt og Ringhof Forlag A/S frifindes for Gyldendal A/S' påstand 1 og påstand 2.

I sagsomkostninger skal Gyldendal A/S inden 14 dage betale 700.000 kr. til Lindhardt og Ringhof Forlag A/S. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

Publiceret til portalen d. 08-09-2023 kl. 10:01

Modtagere: Sagsøgte Lindhardt og Ringhof Forlag A/S, Advokat (L)  
Rasmus Bjerre, Advokat (H) Peter Schønning, Sagsøger Gyldendal A/S,  
Advokat (H) Henriette Gernaa